

ΓΝΩΜΗ της Ο.Κ.Ε.

Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού
(Έκθεση του άρθρου 18 του Ν. 3304/2005)

Αθήνα, 18 Ιουλίου 2006

Διαδικασία

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (Ο.Κ.Ε.), σύμφωνα με το άρθρο 18 του ν. 3304/2005 «για την εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού», εκδίδει ετήσια έκθεση για τις εξελίξεις ως προς την εφαρμογή του νόμου αυτού, στην οποία περιλαμβάνει και προτάσεις προς την Κυβέρνηση και τους κοινωνικούς εταίρους για την προώθηση των αρχών της ίσης μεταχείρισης, καθώς και τη λήψη μέτρων κατά των διακρίσεων.

Σε υλοποίηση της ανωτέρω διάταξης, η Εκτελεστική Επιτροπή της Ο.Κ.Ε. συνέστησε Επιτροπή Εργασίας, αποτελούμενη από τους **Χαράλαμπο Κεφάλα, Αναστασία Κουτσιβίτου, Δημήτρη Πολίτη, Ηλία Ηλιόπουλο, Νικόλαο Λιόλιο** και **Θεόδωρο Σχινά**. Πρόεδρος της Επιτροπής Εργασίας ορίστηκε ο κ. **Δ. Πολίτης**. Στην Επιτροπή συμμετείχαν, επίσης, ως εμπειρογνώμονες οι **Γιώργος Αλεξιάς, Αθανάσιος Θεοδώρου** και **Βασιλική Μότσου**. Από πλευράς Ο.Κ.Ε. μετείχαν οι επιστημονικοί συνεργάτες της **Δρ. Όλγα Αγγελοπούλου** και **Δρ. Αθανάσιος Παπαϊωάννου**, ο οποίος είχε και τον επιστημονικό συντονισμό της Επιτροπής.

Η Επιτροπή Εργασίας, σύμφωνα με το νόμο, απευθύνθηκε στις τρεις κρατικές αρχές που είναι αρμόδιες για τον έλεγχο της εφαρμογής του νόμου (Συνήγορος του Πολίτη, Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας και Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης) ζητώντας τις απόψεις τους για το θέμα αυτό. Επίσης, απευθύνθηκε σε μία σειρά από Μη Κρατικές Οργανώσεις (Μ.Κ.Ο.) που δραστηριοποιούνται στα θεματικά πεδία του νόμου ζητώντας και τις δικές τους απόψεις. Στο παράρτημα Α', στο τέλος της Γνώμης, παρατίθενται οι φορείς και οι οργανώσεις προς τις οποίες απευθύνθηκε η Ο.Κ.Ε. και σημειώνονται οι περιπτώσεις στις οποίες ελήφθησαν, προφορικώς ή γραπτώς, οι σχετικές απόψεις.

Η Επιτροπή Εργασίας ολοκλήρωσε τις εργασίες της σε πέντε (5) συνεδριάσεις. Η Εκτελεστική Επιτροπή διαμόρφωσε την εισήγηση της προς την Ολομέλεια στη συνεδρίαση της 11^{ης} Ιουλίου 2006.

Η Ολομέλεια της Ο.Κ.Ε., στην οποία εισηγητές ήταν ο κ. **Δ. Πολίτης** και η κα **Α. Κουτσιβίτου**, αφού ολοκλήρωσε τη συζήτηση για το θέμα στη συνεδρίαση της **18ης Ιουλίου 2006**, διατύπωσε την υπ' αριθμ. **157** Γνώμη της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Η Ο.Κ.Ε. ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ Ν. 3304/2005

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΪΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Ο νόμος 3304/2005 ενσωματώνει στο εθνικό δίκαιο τις οδηγίες 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου της 29.06.2000 και 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου της 27.11.2000 που αφορούν στην εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.¹ Διευκρινίζεται ότι οι οδηγίες και ο νόμος δεν αφορούν στην αρχή της ίσης μεταχείρισης μεταξύ των δύο φύλων, καθώς για το θέμα ετοιμάζεται άλλο νομοθέτημα.

Σύμφωνα με το νόμο, αρμόδιοι φορείς για την «προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης» ορίζονται (άρθρο 19):

α) ο Συνήγορος του Πολίτη, για τις περιπτώσεις που η παραβίαση προέρχεται από δημόσιες υπηρεσίες,

β) η Ειδική Επιτροπή Ϊσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης, για τις περιπτώσεις που η παραβίαση προέρχεται από ιδιώτες ή ιδιωτικούς φορείς και δεν αφορά σε εργασιακά θέματα (π.χ. κάποιος αρνείται να μισθώσει το σπίτι του σε αλλοδαπό ή ένα

ρεστωράν δεν επιτρέπει την είσοδο σε αλλοδαπό),

γ) το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας (Σ.ΕΠ.Ε.), για τις υποθέσεις που αφορούν στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας και όπου η παραβίαση δεν προέρχεται από δημόσιες υπηρεσίες (αλλιώς θα ήταν αρμόδιος ο Συνήγορος).

Οι ανωτέρω φορείς είναι αρμόδιοι να εξετάζουν καταγγελίες που υποβάλλονται σε αυτούς στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς τους, να συντάσσουν πορίσματα και να τα υποβάλλουν στις αρμόδιες διοικητικές ή δικαστικές αρχές. Κατ' εξαίρεση, και λόγω των γενικότερων αρμοδιοτήτων του, το Σ.ΕΠ.Ε. έχει και το δικαίωμα να επιβάλλει απευθείας κυρώσεις.

Στο άρθρο 18 του ίδιου νόμου προβλέπεται ότι η Ο.Κ.Ε.:

α. Συντάσσει ετήσια έκθεση, η οποία καταγράφει τις εξελίξεις ως προς την εφαρμογή του παρόντος νόμου, με ιδιαίτερη αναφορά στους χώρους εργασίας.

1. Η Ο.Κ.Ε. εξέδωσε επί του αντίστοιχου Σχεδίου Νόμου τη Γνώμη υπ' αριθμ. 100 «Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού» (Δεκέμβριος 2003).

β. Απευθύνει προτάσεις στην Κυβέρνηση και τους κοινωνικούς εταίρους για την προώθηση των αρχών της ίσης μεταχείρισης, καθώς και τη λήψη μέτρων κατά των διακρίσεων.

γ. Ενθαρρύνει το διάλογο με αντιπροσωπευτικές οργανώσεις και εν γένει με Μ.Κ.Ο., οι οποίες έχουν ως καταστατικό σκοπό την καταπολέμηση των διακρίσεων για λόγους φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.

δ. Μεριμνά για την ευρύτερη δημοσιότητα της σχετικής νομοθεσίας και των μέτρων, που λαμβάνονται σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο, για την προώθηση των σκοπών του παρόντος νόμου.

Από την ανωτέρω διάταξη, και την αντιπαραβολή της με τις διατάξεις που προβλέπουν τις αρμοδιότητες των τριών προαναφερθέντων πολιτειακών οργάνων, προκύπτει ότι η Ο.Κ.Ε. δεν είναι πρωτογενές όργανο παραλαβής και εξέτασης καταγγελιών για τα θέματα της ίσης μεταχείρισης. Αντιθέτως, αποτελεί το όργανο αξιοποίησης από τους κοινωνικούς εταίρους α) των πορισμάτων του Σ.ΕΠ.Ε., του Συνήγορου του Πολίτη και της Επιτροπής του Υπ. Δικαιοσύνης, όπως αυτές καταγράφονται στις εκθέσεις τους σε ετήσια βάση και β) των απόψεων που διατυπώνουν οι Μ.Κ.Ο. για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Τα εν λόγω πορίσματα και οι απόψεις αυτές εκτιμώνται από την Ο.Κ.Ε., η οποία στη συνέχεια υποβάλει προτάσεις για τη βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου αλλά και της πρακτικής του εφαρμογής.

Ένας άλλος σημαντικός ρόλος που αναθέτει ο νόμος στην Ο.Κ.Ε. είναι το να συμβάλει, σε συνεργασία με τους κοινωνικούς φορείς που είναι μέλη της, αλλά και τις Μ.Κ.Ο. που έχουν συναφή με την ίση μεταχείριση καταστατικό σκοπό, στο να λάβει την ευρύτερη δυνατή δημοσιότητα το νέο αυτό θεσμικό πλαίσιο και οι εγγυήσεις που θέτει.

Στη κείμενο που ακολουθεί, η Ο.Κ.Ε. θα περιλάβει κατ' αρχήν (Κεφάλαιο Β'), για την πληρέστερη ενημέρωση του αναγνώστη, μία σύντομη αναφορά στο Πρόγραμμα Δράσης της Ε.Ε. για την περίοδο 2000-2006 και το σχετικό κοινοτικό προγραμματισμό για το μέλλον. Με αυτό τον τρόπο, η αξιολόγηση της κατάστασης στη χώρα μας, που θα ακολουθήσει στα υπόλοιπα κεφάλαια, θα εντάσσεται μέσα στο ευρύτερο ευρωπαϊκό πλαίσιο.

Στο Γ' Κεφάλαιο θα παρατεθούν ορισμένα αριθμητικά στοιχεία που καταδεικνύουν το μεγάλο αριθμό ατόμων που ανήκουν στις ευάλωτες ομάδες, στις οποίες αφορά ο νόμος 3304/2005.

Στο επόμενο κεφάλαιο της Γνώμης (Κεφάλαιο Δ'), θα παρατεθούν οι βασικότερες και πιο συχνά εμφανιζόμενες παρατηρήσεις διεθνών οργανισμών και Μ.Κ.Ο. σχετικά με την πρακτική εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Στα κεφάλαια Ε'-Ζ' θα γίνει αναφορά στους τρεις φορείς της Πολιτείας –Συνήγορος του Πολίτη, Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας και Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης– στους οποίους έχει αναθέσει ο ν. 3304/2005 το έργο του ελέγχου της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης και της εξέτασης σχετικών καταγγελιών.

Στο Κεφάλαιο Η' θα διατυπωθούν προτάσεις για την ουσιαστική εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης και, τέλος, στο Κεφάλαιο Θ' θα διατυπωθούν προτάσεις τροποποίησης του νόμου, προκειμένου να γίνουν αποτελεσματικότερες οι διατάξεις του.

Επισημαίνεται ότι αυτή είναι η πρώτη Γνώμη που εκδίδει η Ο.Κ.Ε. στο πλαίσιο του ρόλου που της ανέθεσε ο ν. 3304/2005 για την ίση μεταχείριση. Κάθε χρόνο, θα εκδίδεται νέα Γνώμη που θα λαμβάνει υπ' όψιν τις εξελίξεις του παρελθόντος έτους καταγρά-

φοντας τις προόδους αλλά και τις υστερήσεις που έχουν σημειωθεί.

Στο μεταξύ, η Ο.Κ.Ε. δημιουργεί ειδική σελίδα για την ίση μεταχείριση στην ιστοσελίδα της (www.oke-esc.eu), στην οποία θα δημοσιεύσει το κείμενο της παρούσας Γνώμης, θα έχει συνδέσεις (links) με τους δραστηριοποιούμενους για το θέμα φορείς και οργανώσεις και στην οποία θα μπορεί ο κάθε ενδιαφερόμενος φορέας ή οργάνωση ή και ιδιώτης να απευθύνει παρατηρήσεις και προτάσεις για τα ζητήματα αυτά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ

Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί χρήσιμο, πριν εισέλθει στην εξέταση της εφαρμογής του νόμου για την ίση μεταχείριση στη χώρα μας, να αναφερθεί στις δράσεις που λαμβάνουν χώρα σε κοινοτικό επίπεδο, καθώς και η εμπειρία σε αυτό το επίπεδο είναι μεγαλύτερη και η εθνική πολιτική οφείλει να είναι εναρμονισμένη με τις αντίστοιχες κοινοτικές πολιτικές.

Το σχετικό κοινοτικό πρόγραμμα δράσης στηρίζεται αφ' ενός στο άρθρο 13 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα που εξουσιοδοτεί την Κοινότητα να λάβει δράση κατά των διακρίσεων για ένα νέο φάσμα λόγων, περιλαμβανομένων της φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, της θρησκείας ή των πεποιθήσεων, της ηλικίας, της αναπηρίας και του γενετήσιου προσανατολισμού και αφ' ετέρου στις προαναφερθείσες Οδηγίες 2000/43/ΕΚ² και 2000/78/ΕΚ.³

Το εν λόγω Πρόγραμμα θεσπίστηκε με την απόφαση 2000/750/ΕΚ⁴ του Συμβουλίου για την περίοδο 2000-2006. Η θέσπιση του εν λόγω προγράμματος σήμανε την έμπρακτη αναγνώριση του ότι η νομοθεσία δεν αρκεί για την καταπολέμηση των διακρίσεων, αλλά είναι περαιτέρω αναγκαία η λήψη μίας

σειράς θετικών μέτρων για τη μείωση των φαινομένων διακριτικής μεταχείρισης και την προώθηση των ίσων ευκαιριών για όλους.

Ειδικότερα, το Πρόγραμμα επιδιώκει την υλοποίηση των εξής στόχων:

α. πρώτον, τη βελτίωση της κατανόησης των θεμάτων που έχουν σχέση με τις διακρίσεις, μέσω της καλύτερης γνώσης του φαινομένου και αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας των ακολουθουμένων πολιτικών και πρακτικών,

β. την ανάπτυξη της αποτελεσματικής πρόληψης και αντιμετώπισης των διακρίσεων, ιδίως μέσω της ενίσχυσης των μέσων δράσης των οργανώσεων, μέσω της προώθησης της ανταλλαγής πληροφοριών και παραδειγμάτων ορθής πρακτικής, καθώς και μέσω της δικτύωσης σε ευρωπαϊκό επίπεδο, λαμβάνοντας συγχρόνως υπόψη και τις ιδιαιτερότητες των διαφόρων μορφών διακρίσεων,

γ. την προώθηση και διάδοση των αξιών και πρακτικών που αποτελούν το υπόβαθρο της καταπολέμησης των διακρίσεων, μετα-

2. ΕΕ L 180 της 19.7.2000.

3. ΕΕ L 303 της 2.12.2000.

4. ΕΕ L 303 της 2.12.2000.

ξύ των άλλων με δράσεις ευαισθητοποίησης.

Στο πλαίσιο του Προγράμματος Δράσης υποστηρίζονται ετησίως 100 περίπου έργα και δραστηριότητες, ενώ το σύνολο του προϋπολογισμού που δεσμεύτηκε για το συγκεκριμένο Πρόγραμμα ανέρχεται σε 98,4 εκατομμύρια ευρώ. Μεταξύ άλλων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε τα αποτελέσματα δημοσκοπήσεως του Ευρωβαρόμετρου το Μάιο του 2003 σχετικά με τις απόψεις των Ευρωπαίων για τις διακρίσεις και ξεκίνησε 5ετή πανευρωπαϊκή εκστρατεία ενημέρωσης «Υπέρ της Πολυμορφίας-Κατά των Διακρίσεων» τον Ιούνιο του 2003. Σε ό,τι αφορά ειδικότερα τις διακρίσεις στον τομέα της απασχόλησης, διάφορες δραστηριότητες έχουν χρηματοδοτηθεί από την ΕΕ μέσω της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας EQUAL⁵ και των βασικών κονδυλίων του Ευρωπαϊκού Κοινοτικού Ταμείου.

Μετά από τέσσερα περίπου χρόνια εφαρμογής του Προγράμματος, η Επιτροπή εξέδωσε την Πράσινη Βίβλο για την ισότητα και τη μη διακριτική μεταχείριση στη

διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση⁶, στην οποία εξετάζει την έως τότε εξέλιξη του Προγράμματος, εκθέτει τις μελλοντικές προκλήσεις και, μεταξύ άλλων, επισημαίνει τη συμβολή της νομοθεσίας και της πολιτικής για την απαγόρευση των διακρίσεων στην υποστήριξη της Ατζέντας της Λισσαβόνας⁷, της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση στην ΕΕ⁸, καθώς και της διαδικασίας για την κοινωνική ένταξη⁹.

Σε συνέχεια της Πράσινης Βίβλου και της διαβούλευσης σχετικά με αυτήν, η Επιτροπή¹⁰ προέβη σε ορισμένες ιδιαίτερα σημαντικές διαπιστώσεις. Επισημαίνει, καταρχάς, την ευρεία συναίνεση που σημειώθηκε ως προς την ανάγκη ανάληψης δράσης για τη συλλογή δεδομένων, με σκοπό την καλύτερη κατανόηση των διακρίσεων και τη δυνατότητα σχεδιασμού και παρακολούθησης αποτελεσματικών πολιτικών, αλλά και τις ανησυχίες που εκφράστηκαν για την ανάγκη προστασίας της ιδιωτικής ζωής, τον προσεκτικό ορισμό των δεδομένων που θα συλλεχθούν και της επεξεργασίας στην οποία θα υποβληθούν.

5. Η Ο.Κ.Ε. έχει διατυπώσει τις απόψεις της για το Equal στη Γνώμη υπ' αριθμ. 68 «Κοινοτική Πρωτοβουλία EQUAL – Γ' Κ.Π.Σ.» (Δεκέμβριος 2001).

6. COM (2004) 379 τελικό.

7. Σημειώνεται ότι η Ατζέντα της Λισσαβόνας στους στόχους της περιλαμβάνει την αύξηση του ποσοστού απασχόλησης των εργαζομένων μεγάλης ηλικίας και των γυναικών, καθώς και την επίτευξη σημαντικής μείωσης της ανεργίας των μειονεκτούντων ατόμων, όπως τα άτομα με αναπηρίες, οι εθνικές και θρησκευτικές μειονότητες και οι μετανάστες ως το 2010.

8. Η ειδική ομάδα για την απασχόληση, υπό την Προεδρία του κ. Wim Kok, προέτρεψε τα κράτη μέλη και τους κοινωνικούς εταίρους να καταβάλουν περισσότερες προσπάθειες για την προώθηση της ένταξης των μεταναστών και των μη υπηκόων της ΕΕ στην αγορά εργασίας, συμπεριλαμβανομένων και των μέτρων για την καταπολέμηση των διακρίσεων στο χώρο εργασίας.

9. Οι αναθεωρημένοι στόχοι της διαδικασίας της ΕΕ για την κοινωνική ένταξη, όπως αυτοί εγκρίθηκαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης το Δεκέμβριο του 2003, επισημαίνουν τον υψηλό κίνδυνο ανεργίας και κοινωνικού αποκλεισμού που αντιμετωπίζουν άνδρες και γυναίκες ως αποτέλεσμα της μετανάστευσης.

10. Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ε.Ο.Κ.Ε. και την Επιτροπή Περιφερειών, «Απαγόρευση των διακρίσεων και ίσες ευκαιρίες για όλους- Στρατηγική – Πλαίσιο», COM (2005) 689.

Η Επιτροπή υπογραμμίζει ακόμα τη σημασία να εξασφαλιστεί αποτελεσματική νομική προστασία κατά των διακρίσεων. Η προστασία αυτή δεν εξαντλείται με τη μεταφορά των κοινοτικών οδηγιών στην εθνική νομοθεσία, αλλά απαιτεί και τη λήψη περαιτέρω μέτρων, όπως (α) την κατάρτιση ειδικευμένων φορέων ισότητας, δικαστών, δικηγόρων, Μ.Κ.Ο. και κοινωνικών εταίρων, (β) τη διασύνδεση και την ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ των ενδιαφερομένων και (γ) την αύξηση της ευαισθητοποίησης και της διάδοσης των πληροφοριών σχετικά με τις διατάξεις της ευρωπαϊκής και της εθνικής νομοθεσίας κατά των διακρίσεων.

Επιπλέον, η Επιτροπή θεωρεί σημαντική την ανάπτυξη της πρακτικής της «ενσωμάτωσης» των ίσων ευκαιριών για όλους και της απαγόρευσης των διακρίσεων, ώστε να λαμβάνονται υπόψη και τα θέματα αυτά και σε άλλα πεδία πολιτικών της ΕΕ και να συνεκτιμώνται οι επιπτώσεις των πολιτικών αυτών και στον τομέα της ισότητας, όπως αυτό συνέβη αντίστοιχα και με την ενσωμάτωση της ισότητας ανδρών και γυναικών στις κοινοτικές πολιτικές.

Η Επιτροπή δηλώνει ότι στο πλαίσιο του Προγράμματος Δράσης και διάφορων σχετικών κοινοτικών προγραμμάτων, όπως το EQUAL και το PROGRESS, θα επιδιώξει να προωθήσει τις ανταλλαγές ορθής πρακτικής, τη συνεργασία και τη δικτύωση μεταξύ των εθνικών αρχών, των ειδικευμένων φορέων ισότητας, των οργανώσεων που ασχολούνται με τα θύματα διακρίσεων, καθώς

και με άλλους ενδιαφερόμενους. Ακόμα, προαναγγέλλει την ανακήρυξη του 2007 ως Ευρωπαϊκού Έτους Ίσων Ευκαιριών για όλους. Στο πλαίσιο αυτό θα διοργανωθεί και ετήσια σύνοδος υψηλού επιπέδου για την ισότητα που θα φέρει σε επαφή ενδιαφερόμενους φορείς.

Με έμφαση επισημαίνεται από την Επιτροπή η ανάγκη να καταβληθεί ιδιαίτερη προσπάθεια για την καταπολέμηση των διακρίσεων και του κοινωνικού αποκλεισμού που αντιμετωπίζουν ορισμένες εθνοτικές μειονότητες, ιδίως δε οι Ρομά, αλλά και οι νέοι μετανάστες, οι μετανάστες δεύτερης και τρίτης γενιάς, καθώς και άλλες ομάδες μεταναστών.

Καίρια σημασία αποκτά η αρχή της μη διάκρισης και ως «πολιτικό κριτήριο» για την ένταξη νέων κρατών μελών στην ΕΕ, καθώς και για τη διαδικασία σταθεροποίησης και σύνδεσης με τις άλλες χώρες των Δυτικών Βαλκανίων. Η αρχή της μη διάκρισης λαμβάνεται επίσης υπόψη και στην πολιτική γειτονίας της ΕΕ, καθώς και στη συνεργασία της με τους διεθνείς οργανισμούς, όπως ο ΟΗΕ, το Συμβούλιο της Ευρώπης και ο ΟΟΣΑ.

Κατά το τελευταίο έτος του Προγράμματος Δράσης¹¹ θα ληφθεί υπόψη και η διαπίστωση της Επιτροπής, ότι η εφαρμογή νομοθεσίας κατά των διακρίσεων σε ατομικό επίπεδο δεν αρκεί για να αντιμετωπιστούν οι πολύπλευρες και βαθιά ριζωμένες μορφές ανισότητας που υφίστανται ορισμένες ομάδες, αλλά υπάρχει ανάγκη επίτασης των προσπαθειών της ΕΕ με σκοπό την προώθη-

11. Σύμφωνα με το Σημείωμα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς τα μέλη της Επιτροπής για το Πρόγραμμα Δράσης για την καταπολέμηση των διακρίσεων, του Νοεμβρίου 2005, έγγραφο A13/002/2005-ενοποιημένο.

ση των ίσων ευκαιριών για όλους, ώστε να καταρριφθούν τα διαρθρωτικά εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες, οι εθνοτικές μειονότητες, οι ανάπηροι, οι ηλικιωμένοι και οι νεώτεροι εργαζόμενοι, καθώς και άλλες ευάλωτες κοινωνικές ομάδες.

Για την επίτευξη του πρώτου στόχου του Προγράμματος προβλέπεται η εκπόνηση μελετών για τη βελτίωση της κατανόησης των αιτίων των διακρίσεων και συγκεκριμένα:

- (1) μελέτη για τις πολλαπλές διακρίσεις,
- (2) μελέτη για τις κοινωνικά μειονεκτούσες εθνοτικές μειονότητες,
- (3) μελέτη για το επίπεδο κοινωνικής συμμετοχής των προσώπων με αναπηρία,
- (4) μελέτη για την ανάπτυξη δεικτών για τη μέτρηση της έκτασης και των επιπτώσεων των διακρίσεων,
- (5) μελέτη για τους κινδύνους ειδικών διακρίσεων ανάπηρων ατόμων με ιδιαίτερες ανάγκες.

Επιπλέον, η Επιτροπή σκοπεύει να διεξάγει έρευνα για την αποτύπωση των αντιλήψεων ευρωπαίων πολιτών σχετικά με την αποδοχή της διαφορετικότητας στην ευρω-

παϊκή κοινωνία και το ζήτημα, εάν θεωρούνται νομιμοποιημένες οι αξιώσεις ισότητας όλων των προσώπων ανεξάρτητα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους.

Σε ό,τι αφορά το δεύτερο στόχο και ιδίως την ενίσχυση των μέσων δράσης των οργανώσεων, η ΕΕ χρηματοδοτεί αντιπροσωπευτικές Μ.Κ.Ο. Η Επιτροπή έχει επισημάνει την έως σήμερα έλλειψη αντιπροσωπευτικής οργάνωσης των Ρομά σε ευρωπαϊκό επίπεδο και προαναγγέλλει την πρόσκληση οργανώσεων προς υποβολή αιτήσεων το 2006.

Τέλος, αναφορικά με τον τρίτο στόχο, η Επιτροπή προτείνει να δοθεί έμφαση στον τομέα της απασχόλησης και της αγοράς εργασίας, τόσο κατά το Πρόγραμμα Δράσης για το 2006, όσο και κατά το Ευρωπαϊκό Έτος Ίσων Ευκαιριών για όλους (2007). Προτείνει, ακόμα, να συνεχιστεί η οικονομική ενίσχυση εθνικών πρωτοβουλιών για την αύξηση της ευαισθητοποίησης τόσο στα κράτη μέλη, όσο και στη Βουλγαρία, τη Ρουμανία και την Τουρκία. Κρίνει ακόμα αναγκαία τη συνέχιση της υποστήριξης των Μ.Κ.Ο. και των κοινωνικών εταίρων, ώστε να έχουν τα μέσα για την αντιμετώπιση πολύπλοκων ζητημάτων διάκρισης και, συνακόλουθα, προτείνει τη συνέχιση της κατάρτισης-ενημέρωσης των φορέων αυτών τόσο στα 25 κράτη μέλη, όσο και στις προαναφερθείσες τρεις χώρες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΓ'

ΟΙ ΥΠΑΓΟΜΕΝΕΣ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ

Αντίθετα με αυτό που ίσως θα νόμιζε κανείς εξετάζοντας εκ πρώτης όψεως το νόμο για την ίση μεταχείριση, οι πληθυσμιακές ομάδες, τις οποίες αυτός αφορά, αποτελούν ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού της χώρας.

Για να γίνει κατανοητό το ευρύ πληθυσμιακό πεδίο εφαρμογής του νόμου, η Ο.Κ.Ε. συνοπτικά και ενδεικτικά αναφέρει τα εξής στοιχεία:

α. Μετανάστες (εθνική καταγωγή)

Σύμφωνα με την Απογραφή της Ε.Σ.Υ.Ε. το 2001, ο αριθμός των αλλοδαπών που απογράφηκαν ανέρχεται σε 762.191 (7% του πληθυσμού).¹² Από αυτούς, οι 690.000 είναι υπήκοοι τρίτων (μη κοινοτικών χωρών). Και αυτά τα στοιχεία, όμως, ενδέχεται να μην είναι απολύτως ακριβή, καθώς εκτιμάται πως ένας σημαντικός αριθμός μεταναστών, διαφόρων κατηγοριών (όχι απαραίτητα παράτυπων), δεν απογράφηκαν τελικά¹³.

Τα μεγαλύτερα ποσοστά αλλοδαπών από χώρες εκτός Ε.Ε. (13-25%) επί του συνολικού πληθυσμού εμφανίζονται στα νησιά

(Μύκονος, Κέα, Σκιάθος και Ζάκυνθος), στην Αττική και στα βορειοδυτικά σύνορα της χώρας¹⁴. Σημειωτέον, ότι το 80% των μεταναστών βρίσκεται σε εργάσιμη ηλικία (15-64), ποσοστό που ξεπερνά κατά πολύ το αντίστοιχο ποσοστό (68%) του ελληνικού πληθυσμού¹⁵.

Μικρός εμφανίζεται ο αριθμός των αλλοδαπών που δεν είναι μετανάστες αλλά πρόσφυγες. Αν και δεν καταγράφονται ξεχωριστά στην απογραφή της Ε.Σ.Υ.Ε., το 2001 υποβλήθηκαν περίπου 5.500 αιτήσεις χορήγησης ασύλου, εκ των οποίων εξετάστηκαν μόνο οι 1.312 και έγιναν δεκτές για να αναγνωρισθούν οι 147 και για ανθρωπιστικούς λόγους οι 148 (συνολικό ποσοστό 22,4%: 295 άτομα).

β. Εθνοτικές μειονότητες

Σε ό,τι αφορά τις μειονότητες, μέχρι σήμερα στην Ελλάδα δεν υπάρχουν επίσημα αναγνωρισμένες εθνικές μειονότητες. Αντίθετα, οι πολίτες που κατοικούν στη Θράκη χαρακτηρίζονται από το ελληνικό κράτος και τη Σύμβαση της Λωζάννης¹⁶ ως θρησκευτικές μειονότητες.

12. Να σημειωθεί πως στην Απογραφή δε γίνεται διάκριση των αλλοδαπών σε οικονομικούς μετανάστες, πρόσφυγες ή εργαζόμενους από άλλες χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

13. Αν και οι εκτιμήσεις διαφέρουν ως προς τον ακριβή αριθμό, μπορεί κανείς να εικάσει ότι ο αριθμός του ενός εκατομμυρίου είναι κοντά στην πραγματικότητα.

14. Μελέτη για λογαριασμό του Ι.ΜΕ.ΠΟ. από το Μεσογειακό Παρατηρητήριο Μετανάστευσης, Ι.Α.Π.Α.Δ. Πάντειο Πανεπιστήμιο, με θέμα: «Στατιστικά δεδομένα για τους μετανάστες στην Ελλάδα: Αναλυτική μελέτη για τα διαθέσιμα στοιχεία και προτάσεις για τη συμμόρφωση με τα standards της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Τελική Έκθεση, Αναθεωρημένη έκδοση, 15 Νοεμβρίου 2005.

15. Κατά την ίδια ως άνω μελέτη.

16. Το άρθρο 45 χαρακτηρίζει τη μειονότητα της Δυτικής Θράκης ως «μουσουλμανική», προσδιορισμός που διέπει και τις επιμέρους διατάξεις της Συνθήκης.

Ο μουσουλμανικός πληθυσμός της Δυτικής Θράκης ανέρχεται σήμερα σε 120.000 άτομα περίπου¹⁷, τα οποία όμως δεν παρουσιάζουν κοινά εθνοτικά χαρακτηριστικά, αλλά συγκροτούν τρεις ομάδες: Τουρκογενείς, Πομάκους και Τσιγγάνους (15%).

γ. Ρομά/ τσιγγάνοι (φυλετική καταγωγή)

Μία σημαντική πληθυσμιακή κατηγορία πολιτών με φυλετικά χαρακτηριστικά (αν και με πολλές επί μέρους διαφοροποιήσεις μεταξύ τους) είναι οι Τσιγγάνοι (Ρομά, σύμφωνα με τον όρο που τα τελευταία χρόνια καθιερώθηκε στην κοινοτική και διεθνή ορολογία). Οι εκτιμήσεις σχετικά με τον ακριβή αριθμό τους διαφέρουν, καθώς δεν καταγράφονται στην απογραφή, ενώ υπάρχουν και ιδιαίτερες δυσκολίες καταγραφής εξαιτίας των προβλημάτων εγγραφής τους σε δημοτολόγια. Σε κάθε περίπτωση πάντως, ο αριθμός είναι σημαντικός, είτε βρίσκεται κοντά στις 200.000 που είναι η εκτίμηση των ελληνικών αρχών, είτε στις 350.000 που είναι η εκτίμηση του Δικτύου των Ρομά.

δ. Άτομα με αναπηρία

Δεν είναι εύκολος ο προσδιορισμός του αριθμού των ατόμων με αναπηρίες, ιδιαίτερα μάλιστα καθώς η έννοια του όρου δεν είναι σαφής, όπως επισημαίνεται σε επόμενο κεφάλαιο της παρούσας έκθεσης σχετικά με τις προτάσεις βελτίωσης του Ν. 3304/05. Σίγουρα πάντως δε θα πρέπει να αποτελέσει κριτήριο για τον προσδιορισμό του μεγέθους της πληθυσμιακής αυτής ομάδας ο

αριθμός των αναπηρικών συντάξεων που δίδεται στη χώρα μας, καθώς αυτός δεν είναι αντιπροσωπευτικός, ιδίως διότι η έννοια της αναπηρίας, όπως γίνεται δεκτή σε ευρωπαϊκό επίπεδο, είναι πολύ ευρύτερη από τις στενές προϋποθέσεις υπό τις οποίες χορηγείται μία σύνταξη αναπηρίας.

Η ίδια η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες εκτιμά¹⁸ ότι ο αριθμός των ατόμων με αναπηρία στην Ελλάδα ανέρχεται στο 10% του πληθυσμού. Ακόμη και εάν αυτό το ποσοστό δεν είναι απόλυτα ακριβές, μπορεί κανείς βάσιμα να εκτιμήσει ότι τα άτομα με αναπηρίες ανέρχονται σε αρκετές εκατοντάδες χιλιάδων.

ε. Υπερήλικες και νέα άτομα (διακρίσεις λόγω ηλικίας)

Στον τομέα των διακρίσεων λόγω ηλικίας, δεν είναι εύκολο να υπάρχουν απόλυτα στοιχεία, καθώς η διάκριση λόγω ηλικίας μπορεί να συμβεί σε οποιοδήποτε ηλικιακό στάδιο και προς οποιαδήποτε κατεύθυνση (σε βάρος του μεγαλύτερου ή του μικρότερου σε ηλικία).

Πάντως, αξίζει να σημειωθεί η μεγάλη άνοδος του αριθμού των υπερηλικών ατόμων, μίας πληθυσμιακής δηλαδή ομάδας που είναι ιδιαίτερα ευάλωτη σε διακρίσεις. Σύμφωνα με την τελευταία απογραφή, το ποσοστό των ατόμων άνω των 65 ετών ανήλθε στο 16,71% του συνολικού πληθυσμού, σημειώνοντας αύξηση 50% σε σχέση με το 1971 (οπότε ανερχόταν στο 10,92% του πληθυσμού).

17. Βλ. στοιχεία που δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα του ΥΠ.ΕΞ. www.mfa.gr.

18. Βλ. επιστολή της προς την Ο.Κ.Ε. με αριθμό πρωτοκόλλου 1332/30.5.2006.

Η ενδεικτική αυτή καταγραφή ορισμένων από τις κυριότερες πληθυσμιακές ομάδες στις οποίες αφορά η εφαρμογή του νόμου 3304/2005,¹⁹ οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ένα μεγάλο μέρος της κοινωνίας μας ανήκει σε ομάδες που χαρακτηρίζονται, σύμφωνα με την ορθή κρίση του κοινοτικού και του έλληνα νομοθέτη, ευάλωτες σε σχέση με την απόλαυση του θεμελιώδους δικαιώματος της ισότητας. Η ποσοτική αποτίμηση αυτού του ζητήματος επιβάλλει να δοθεί και από

πλευράς Πολιτείας και κοινωνικού συνόλου η δέουσα ιεράρχηση στην ανάγκη ουσιαστικής υλοποίησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Η καταγραφή της ποσοτικής διάστασης αναδεικνύει απλώς την έκταση του προβλήματος. Η ποσοτική ωστόσο διάσταση σε καμία περίπτωση δεν αναιρεί τη ποιοτική διάσταση των διακρίσεων, η οποία σημαίνει, πως η άνιση μεταχείριση έστω και ενός ατόμου αποτελεί πρόβλημα στις σύγχρονες δημοκρατικές κοινωνίες.

19. Είναι προφανές ότι για ορισμένες ομάδες όπως π.χ. οι ομοφυλόφιλοι (διάκριση λόγω σεξουαλικής προτίμησης) δεν είναι δυνατόν να υπάρξει αξιόπιστη εκτίμηση ως προς τον αριθμό τους. Μπορεί κανείς πάντως να αναμένει ότι η προϊούσα μεταβολή των κοινωνικών αντιλήψεων στα θέματα αυτά θα αναδείξει, σε μεγαλύτερο από ό,τι μέχρι σήμερα βαθμό, το εύρος των ατόμων που ανήκουν στην κατηγορία αυτή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ ΕΚΘΕΣΕΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι τελευταίες δεκαετίες έχουν χαρακτηριστεί από μία αύξηση του ενδιαφέροντος της διεθνούς κοινωνίας των πολιτών για την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενδιαφέρον που δεν προσδιορίζεται από εθνικά όρια, αλλά αφορά όλες τις χώρες ανά τον κόσμο. Σε αυτό συμβάλλει και το γεγονός ότι η τηλεόραση και το Διαδίκτυο αποτελούν μέσα που επιτρέπουν τη διάχυση των πληροφοριών για ο,τιδήποτε συμβαίνει σε μία χώρα ανεξαρτήτως γεωγραφικών αποστάσεων και πολιτισμικών διαφορών. Αυτό το ενδιαφέρον αφορά κάθε χώρα, ακόμα και εάν σε αυτή υπάρχει συγκριτικά υψηλό επίπεδο προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η χώρα μας δεν αποτελεί εξαίρεση στον κανόνα αυτό. Διεθνείς οργανισμοί όπως ο Ο.Η.Ε. και το Συμβούλιο της Ευρώπης, αλλά και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις διεθνούς κύρους, όπως η Διεθνής Αμνηστία και το Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι, εκδίδουν περιοδικές ανά χώρα εκθέσεις για

τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι οποίες λαμβάνουν διεθνή δημοσιότητα.

Στη Γνώμη αυτή, η Ο.Κ.Ε. θεωρεί χρήσιμο να αναφέρει μερικές από τις επισημάνσεις που επαναλαμβάνονται πιο συχνά στα κείμενα αυτών των οργανισμών και οργανώσεων²⁰ και που θα πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο προβληματισμού και αξιολογήσεων από ελληνικής πλευράς:

- Συνθήκες κράτησης αλλοδαπών που εισέρχονται παράνομα στην Ελλάδα και συλλαμβάνονται, καθώς και όσων ζητούν άσυλο: Χωρίς να παραγνωρίζονται οι πρακτικές δυσκολίες που δημιουργεί ο μεγάλος αριθμός ατόμων που υπάγονται σε αυτή την κατηγορία, όλοι οι διεθνείς οργανισμοί και οργανώσεις εστιάζουν την προσοχή τους στις πολύ κακές συνθήκες διαβίωσης των ατόμων αυτών στους χώρους όπου κρατούνται μέχρι να απελαθούν ή να κριθεί η αίτησή τους για χορήγηση ασύλου. Σημειωτέον, μάλιστα, ότι η διαδικασία απέλασης αλλά

20. Ως βάση για τις παρατηρήσεις που ακολουθούν ελήφθησαν ενδεικτικά υπόψη: α) η Τρίτη Έκθεση για την Ελλάδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας, της 5ης Δεκεμβρίου 2003, β) η Έκθεση 2003 της Εθνικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Εθνικό Τυπογραφείο Φεβρουάριος 2004, γ) η έκθεση της Διεθνούς Αμνηστίας για την Ελλάδα για το έτος 2005, *Greece: Out of the Spotlight - the rights of foreigners and minorities are still a grey area* (Ελλάδα: Μακριά από τα φώτα της δημοσιότητας - τα δικαιώματα των αλλοδαπών και των μειονοτήτων παραμένουν στο ημίφως AI Index: EUR 25/016/2005), δ) η Έκθεση που υποβλήθηκε στην Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων (CERD), κατά την 57η Σύνοδό της, με την ευκαιρία της Θεματικής Συζήτησης για τους Ρομά, 15-16 Αυγούστου 2000, από το Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι και την Ελληνική Ομάδα για τα Δικαιώματα των Μειονοτήτων, με θέμα: «Φυλετικές διακρίσεις και βία σε βάρος των Ρομά στην Ελλάδα».

και λήψης οριστικής απόφασης σχετικά με τη χορήγηση ασύλου διαρκεί για μεγάλο χρονικό διάστημα, κατά το οποίο παρατείνεται η παραμονή των ατόμων αυτών στους προαναφερόμενους χώρους.

- Δικαίωμα αυτοχαρακτηρισμού των Ελλήνων πολιτών : Συχνές αναφορές γίνονται στις δυσκολίες που συναντάει η άσκηση του δικαιώματος του κάθε Έλληνα πολίτη να χαρακτηρίζεται εθνικά ή εθνοτικά όπως επιθυμεί, ιδιαίτερα κατά την άσκηση του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι, δηλαδή κατά τη σύσταση ενώσεων και σωματείων που περιλαμβάνουν στην επωνυμία τους εθνικούς ή εθνοτικούς επιθετικούς χαρακτηρισμούς.

- Θρησκευτικές πεποιθήσεις: Αντικείμενο έντονης κριτικής αποτελούν οι δυσκολίες που συναντούν άτομα που δεν είναι χριστιανοί ορθόδοξοι στην προσπάθειά τους να ασκήσουν συλλογικά το λατρευτικό τους δικαίωμα. Χαρακτηριστικά είναι τα ζητήματα των δυσκολιών στην ανέγερση λατρευτικών χώρων για αλλόθρησκους και η διαφορετική μεταχείριση των Ελλήνων πολιτών στο θέμα της απαγόρευσης του προσηλυτισμού.

- Μεταχείριση ευάλωτων κοινωνικών ομάδων από αστυνομικά όργανα: Παρά τη μεγάλη πρόοδο που έχει επιτευχθεί τις τελευταίες δεκαετίες στο θέμα της συμπεριφοράς της αστυνομίας έναντι των πολιτών, υπάρχουν κάθε χρόνο αναφορές των διεθνών εκθέσεων σε περιστατικά αστυνομικής βίας σε βάρος ατόμων που ανήκουν σε συγκεκριμένες μειονότητες, ιδιαίτερα σε Ρομά και σε μετανάστες. Αν και τα περιστατικά αυτά είναι μεμονωμένα και δεν απηχούν σε καμία περίπτωση τη γενικότερη στάση της Αστυνομίας ή της Πολιτείας έναντι των κοι-

νωνικών αυτών ομάδων, δεν μπορούν να γίνουν αποδεκτά σε μία σύγχρονη δημοκρατία. Ακόμη περισσότερο προβληματισμό προκαλούν η επισήμανση πολλών διεθνών οργανισμών και οργανώσεων ότι όταν καταγγέλλονται τέτοια περιστατικά, η αντίδραση των Αρχών είναι συνήθως αμυντική, δηλαδή δίνεται η εντύπωση ότι η έμφαση είναι στο να υποβιβασθεί η σημασία του γεγονότος και όχι στο να αποδοθούν οι ευθύνες.

- Προβλήματα κοινωνικής ενσωμάτωσης: Καταγράφονται περιστατικά όπου η άσκηση του δικαιώματος στέγασης και εκπαίδευσης συγκεκριμένων πληθυσμιακών ομάδων συναντά δυσκολίες από τους άλλους πολίτες αλλά και από τοπικές αρχές. Η ομάδα που συνήθως πλήττεται είναι οι Ρομά.

- Προβλήματα πρόσβασης των ατόμων με ειδικές ανάγκες: Παρά την αυξανόμενη ευαισθητοποίηση στα θέματα αυτά, η πρόσβαση των ατόμων με ειδικές ανάγκες, και κυρίως με προβλήματα κινητικότητας, σε δημόσια κτίρια, πεζοδρόμια αλλά και πολυκατοικίες και μέσα μαζικής μεταφοράς, επισημαίνεται ως συνεχιζόμενο πρόβλημα. Σε πολλά σημεία των σύγχρονων πόλεων η μετακίνηση είναι δύσκολη ακόμα και για τα άτομα που δεν αντιμετωπίζουν κινητικά προβλήματα, όπως λ.χ. για τις μητέρες. Εύκολα γίνεται επομένως αντιληπτό, πόσο μεγάλες είναι οι δυσκολίες μετακίνησης που αντιμετωπίζουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Η υστέρηση αυτή επιτείνεται και από την αδιαφορία μέρους του κοινωνικού συνόλου, το οποίο με την πρακτική του (π.χ. στη στάθμευση) ακυρώνει τα όποια μέτρα λαμβάνονται για τη διευκόλυνση των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

- Στερεότυπα και μέσα μαζικής ενημέρωσης: Η άνιση μεταχείριση συγκεκριμένων πληθυσμιακών ομάδων δεν είναι πάντα αποτέλεσμα νόμων ή συνειδητών επιλογών σε επίπεδο κοινωνικής πρακτικής. Σε πολλές περιπτώσεις οφείλονται και σε αρνητικά στερεότυπα. Συχνά επισημαίνεται σε διεθνείς εκθέσεις ο αρνητικός ρόλος ορισμένων μέσων μαζικής ενημέρωσης στη δημιουργία και καλλιέργεια αντίστοιχων στερεοτύπων, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται συνθήκες που ευνοούν τη σύνδεση, στα μάτια της κοινής γνώμης, ορισμένων ομάδων (π.χ. οι μετανάστες) με φαινόμενα όπως η εγκληματικότητα ή ο αναλφαβητισμός.

Η ενδεικτική αυτή απαρίθμηση των συχνότερα επαναλαμβανόμενων παρατηρήσεων που περιέχονται σε διεθνείς εκθέσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα στη χώρα μας (με έμφαση στα θέματα της ίσης μεταχείρισης) αποτελεί, κατά την Ο.Κ.Ε., πολύτιμο εργαλείο για να αποτιμήσει κανείς, μεταξύ άλλων, και την αποτελεσματικότητα της πολιτικής που ακολουθεί η χώρα μας στον τομέα αυτόν. Η αναφορά της Ο.Κ.Ε. στις εν λόγω

εκθέσεις, δε σημαίνει πως το σύνολο των παρατηρήσεων που εμπεριέχονται σε αυτές αναφορικά με συγκεκριμένα περιστατικά είναι κατ' ανάγκην ακριβείς.²¹ Κάθε όμως τέτοια παρατήρηση ή καταγγελία πρέπει, κατά την Ο.Κ.Ε., να οδηγεί σε επισταμένη εξέταση έτσι, ώστε να διαπιστώνεται εάν πράγματι ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα και, σε καταφατική περίπτωση, να λαμβάνονται κάθε φορά τα κατάλληλα μέτρα για την άρση αντίστοιχων ή άλλων προβλημάτων στο μέλλον. Εφόσον διαπιστώνεται, ότι οι παρόμοιες παρατηρήσεις και καταγγελίες δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, τα αρμόδια κρατικά όργανα θα πρέπει να έρχονται σε επαφή με την αντίστοιχη οργάνωση ή οργανισμό, ώστε να δοθούν οι δέουσες διευκρινίσεις και να αποκατασταθεί η αλήθεια. Η διαδικασία αυτή θα πρέπει να είναι συνεχής, να στοχεύει στην αμοιβαία ενημέρωση κρατικών φορέων, αφενός, και διεθνών οργανισμών και οργανώσεων, αφετέρου, να γίνεται με συστηματικό τρόπο και χωρίς εύκολους, από μέρους μας, αφορισμούς που υποδηλώνουν μια εθνικιστική νοσηροπία.

21. Πάντως για την ακρίβεια των παρατηρήσεων αυτών, θα πρέπει να συνεκτιμηθεί ότι σε αρκετά σημεία συμπίπτουν και με τις παρατηρήσεις που έκανε ο Συνήγορος του Πολίτη, για τις οποίες βλ. το αμέσως επόμενο κεφάλαιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε

Η ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΓΙΑ ΤΟ 2005

Ο Συνήγορος του Πολίτη ήταν το πρώτο, και μέχρι στιγμή το μόνο, πολιτειακό όργανο (από τα τρία που καθιστά ο ν. 3304/2005 αρμόδια για την εξέταση καταγγελιών παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης) που εξέδωσε ετήσια έκθεση πεπραγμένων ειδικά για τα θέματα αυτά.

Στην έκθεση αυτή γίνεται μία σύντομη αναφορά στο πλαίσιο που καθιερώνει ο ν. 3304/2005 για την ίση μεταχείριση και τις αρμοδιότητες που έχει αποκτήσει ο Συνήγορος του Πολίτη βάσει του νόμου αυτού.

Στο δεύτερο μέρος της έκθεσης καταγράφονται οι περιπτώσεις καταγγελιών πολιτών για αθέμιτες διακρίσεις. Συνολικά, αναφέρονται 26 καταγγελίες, εκ των οποίων οι 9 ήταν ακόμη υπό διερεύνηση το 2006. Από τις υπόλοιπες 17, οι 4 είχαν επιτυχή έκβαση, σύμφωνα με το Συνήγορο, οι 7 κρίθηκαν ότι δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του νόμου για την ίση μεταχείριση, οι 3 αρχειοθετήθηκαν ως αβάσιμες και οι υπόλοιπες 3 θεωρήθηκαν ότι δεν εμπίπτουν στις αρμοδιότητες της Αρχής.

Οι καταγγελίες αφορούσαν τις εξής κατηγορίες διακρίσεων:

α. Λόγω **φυλετικής ή εθνοτικής** καταγωγής (εργασία, παροχή υπηρεσιών και στέγαση -όπου στην τελευταία κατηγορία εμπίπτουν υποθέσεις Ρομά- και εκπαίδευση). Συνολικά, 9 υποθέσεις.

β. Λόγω **αναπηρίας** (εργασία). Συνολικά 4 υποθέσεις.

γ. Λόγω **ηλικίας** (συμμετοχή σε επαγγελματική οργάνωση, εργασία). Συνολικά 2 υποθέσεις.

δ. Λόγω **θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων** (εργασία, συμμετοχή σε επαγγελματική οργάνωση, παροχή υπηρεσιών). Συνολικά 3 υποθέσεις.

ε. Λόγω **γενετήσιου προσανατολισμού** (εκπαίδευση-κατάρτιση). Μία υπόθεση.

Στο τρίτο μέρος της έκθεσης, ο Συνήγορος αναφέρεται στα πολυσύνθετα, όπως τα χαρακτηρίζει, θέματα στέγασης των Ρομά, και στις πρωτοβουλίες του για την ολοκληρωμένη αντιμετώπιση του θέματος από τις ελληνικές αρχές: επισκέψεις και αυτοψίες σε εγκαταστάσεις Ρομά σε ολόκληρη τη χώρα και συναντήσεις με αρμόδιους φορείς της τοπικής και κεντρικής διοίκησης. Παράλληλα, καταγράφει τις ενέργειες για την εκπαίδευση των ίδιων των στελεχών του για το χειρισμό υποθέσεων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του ν. 3304/2005.

Στο τέταρτο και τελευταίο μέρος της έκθεσης, ο Συνήγορος διατυπώνει τα ακόλουθα συμπεράσματα:

1. Η εφαρμογή των διατάξεων ανέδειξε τις ερμηνευτικές δυσκολίες ορισμένων από τις έννοιες που μεταχειρίζεται η Οδηγία,

όπως η παροχή υπηρεσιών και οι «άλλες πεποιθήσεις».

2. Ο Έλληνας νομοθέτης δεν ήρε αυτές τις ασάφειες και ακόμη περισσότερο απέκλινε σε ορισμένα ζητήματα από την Οδηγία: οι δύο φορείς για την εξέταση καταγγελιών άνισης μεταχείρισης στον ιδιωτικό τομέα δεν είναι ανεξάρτητοι από την Πολιτεία, ενώ ήταν περιοριστικός στο θέμα των προϋποθέσεων υπό τις οποίες μπορεί να υποβάλλουν καταγγελίες φορείς της κοινωνίας των πολιτών.

3. Υπάρχει σημαντικό έλλειμμα ενημέρωσης του κοινού για τα δικαιώματά του. Αντίθετα, ενώ φαίνεται να είναι ενημερωμένοι οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών, δεν παρατηρείται σχετική ενεργοποίηση.

4. Οι περισσότεροι από τους καταγγέλοντες πολίτες που επικαλέστηκαν το νόμο 3304/2005 ρητά, είχαν πρόσβαση στη συγκεκριμένη πληροφόρηση λόγω της θέσης

τους (δημόσιοι υπάλληλοι, μέλη οργανώσεων ΑΜΕΑ) και δεν το είχαν πληροφορηθεί από μία δημόσια προσπάθεια ενημέρωσης.

5. Τα περισσότερα από τα παράπονα «αφορούν διακρίσεις για λόγους που η δημοσιοποίησή τους δεν προκαλεί συνήθως πρόσθετο κοινωνικό τίμημα στους θιγόμενους». Το γεγονός αυτό καθώς και η «σχετικά μικρή συμμετοχή προσώπων με διακριτά εθνοφυλετικά χαρακτηριστικά στο σώμα των στελεχών της ελληνικής διοίκησης» ενδεχομένως εξηγούν, κατά το Συνήγορο, τη μειωμένη ροή παραπόνων.

6. Η εξαίρεση από το πεδίο εφαρμογής του ν. 3034/2005 των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας, όταν αυτές προβλέπονται νομοθετικά, δημιουργεί προϋποθέσεις διακρίσεων σε βάρος αλλοδαπών για λόγους φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, δεδομένου μάλιστα ότι «η πρόσβαση σε πολλούς κλάδους απασχόλησης εξακολουθεί αδικαιολόγητα να συνδέεται με την ελληνική ιθαγένεια».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ'

ΤΟ ΣΩΜΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΩΣ ΦΟΡΕΑΣ ΠΡΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τον Ν. 3304/05 οι κύριες αρμοδιότητες του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας (Σ.ΕΠ.Ε.), δηλαδή ο επιτόπιος έλεγχος (που μπορεί να γίνεται προληπτικά ή και κατασταλτικά, δηλαδή μετά από καταγγελία) των επιχειρήσεων για την εφαρμογή της εργατικής νομοθεσίας, η επιβολή κυρώσεων στους παραβάτες και η συμφιλιωτική παρέμβαση μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων, διευρύνονται, αφενός, με την επιβολή διοικητικών κυρώσεων στους εργοδότες που παραβιάζουν την αρχή της ίσης μεταχείρισης κατά τη σύναψη ή άρνηση σύναψης εργασιακής σχέσης ή στη διάρκεια, λειτουργία, εξέλιξη ή λύση αυτής, και, αφετέρου, με την ενημέρωση των εργοδοτών και των εργαζομένων για την αρχή της ίσης μεταχείρισης κατά τη συμφιλιωτική διαδικασία.

Επιπλέον, σύμφωνα με το νόμο, το Σ.ΕΠ.Ε., σε ειδικό κεφάλαιο της έκθεσης πεπραγμένων που δημοσιεύει, θα πρέπει να αναφέρεται στην εφαρμογή και προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης στον τομέα της εργασίας και της απασχόλησης. Σημειώνεται ότι τέτοιο κεφάλαιο δεν περιλαμβάνεται στην Έκθεση για το 2005.

Πάντως, στο πλαίσιο της προετοιμασίας της παρούσας Γνώμης, η Ο.Κ.Ε. ζήτησε και έλαβε τις απόψεις του Σ.ΕΠ.Ε., σχετικά με τα ζητήματα λειτουργίας του ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, καθώς και τις προτάσεις του για την

ανάληψη δράσης που θα συμβάλει στην υλοποίησή της στην πράξη.

Στη σχετική επιστολή του, το Σ.ΕΠ.Ε. επισημαίνει ότι η καταγγελία για μη τήρηση της εργατικής νομοθεσίας αποτελεί τη σημαντικότερη πηγή πληροφόρησης. Τονίζει δε, ότι παρά τη δυνατότητα των πολιτών να απευθύνουν σε αυτό, ακόμα και ανώνυμες, καταγγελίες για παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, εντούτοις διστάζουν να το πράξουν. Αναφέρει, ειδικότερα, ότι είναι συνήθης η αποσιώπηση των περιπτώσεων διακριτικής μεταχείρισης λόγω γενετήσιου προσανατολισμού, αλλά και των περιπτώσεων σεξουαλικής παρενόχλησης, ιδίως όταν οι θιγόμενοι διαβιούν σε επαρχιακές κλειστές κοινωνίες και εργάζονται σε επιχειρήσεις με ολιγάριθμο προσωπικό. Αυτή η αποφυγή γνωστοποίησης των ως άνω περιστατικών έχει ως αποτέλεσμα τη μη πληροφόρηση του Σ.ΕΠ.Ε. για την έκταση του προβλήματος, και, ως εκ τούτου, συντελεί στη μη αντιμετώπισή του.

Επισημαίνεται ακόμα, ότι ενώ στα στατιστικά στοιχεία του Σ.ΕΠ.Ε. και στις ετήσιες εκθέσεις πεπραγμένων του, υπάρχουν στοιχεία για την παραβίαση της αρχής της ισότητας των φύλων, μέχρι σήμερα δεν έχουν αναφερθεί περιπτώσεις παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλι-

κίας ή γενετήσιου προσανατολισμού. Από την κεντρική δε Υπηρεσία του Σ.ΕΠ.Ε. έχουν αποσταλεί σε όλες τις Διευθύνσεις Κοινωνικής Επιθεώρησης σχετικές εγκύκλιοι για την εκ μέρους τους παροχή στοιχείων που αφορούν τόσο το συνολικό αριθμό των περιπτώσεων παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, όσο και τον αριθμό των παραβιάσεων ανά κατηγορία διακρινόμενων προσώπων.

Στο έλλειμμα πληροφόρησης του Σ.ΕΠ.Ε. σχετικά με την έκταση της διακριτικής μεταχείρισης στις εργασιακές σχέσεις συντελεί και η δυσκολία που υπάρχει στην απόδειξη του γεγονότος, ότι η διάκριση οφείλεται σε έναν από τους λόγους που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του Ν. 3304/05 και όχι σε άλλο λόγο που δε συνδέεται με τη διαφορετικότητα των μισθωτών (π.χ. μη χορήγηση της νόμιμης αμοιβής εξαιτίας αφερεγγυότητας του εργοδότη).

Το Σ.ΕΠ.Ε., εν είδει προγραμματισμού της δράσης του για το προσεχές μέλλον, επισημαίνει ότι θα αναλάβει, ως φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, τις εξής πρωτοβουλίες:

1. Ενημέρωση των εργαζομένων και των εργοδοτών, καθώς και των ενώσεών τους ή των συνδικάτων που τους εκπροσωπούν, με τη διάθεση φυλλαδίων για το θέμα των διακρίσεων στο χώρο εργασίας και ιδίως για την έννοια της διάκρισης, για τα δικαιώματα των θυμάτων, τη νομική δράση και την ανάγκη να αντιδράσουν και να απευθυνθούν στους Επιθεωρητές Εργασίας, για τα οφέλη των επιχειρήσεων από την αποδοχή και την αξιοποίηση της διαφορετικότητας των μισθωτών, για την ευθύνη που φέρουν οι εργοδότες, καθώς και για τις ενέργειες που

πρέπει να αναλάβουν έτσι, ώστε να προλάβουν την εκδήλωση των φαινομένων διακριτικής μεταχείρισης, αλλά και να τα αντιμετωπίζουν κατάλληλα όταν αυτά προκύπτουν.

2. Πραγματοποίηση εκπαιδευτικών σεμιναρίων, τα οποία θα απευθύνονται στους Επιθεωρητές Εργασίας και θα έχουν ως στόχο την ενημέρωσή τους για τις πρακτικές διακριτικής μεταχείρισης, προκειμένου να δύνανται να αναγνωρίζουν το πρόβλημα κατά τη διενέργεια ελέγχων και να επιβάλλουν στον εργοδότη τις προβλεπόμενες κυρώσεις, αλλά και για να εφοδιαστούν με γνώσεις που θα τους επιτρέψουν να προσεγγίζουν κατάλληλα τα θύματα των διακρίσεων και να τα ενθαρρύνουν στην ενεργητική αντιμετώπιση του προβλήματος που αντιμετωπίζουν.

3. Επικοινωνία του Σ.ΕΠ.Ε. με αντίστοιχους φορείς των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανταλλαγή εμπειριών και την αμοιβαία ενημέρωση για τους τρόπους αντιμετώπισης των διακρίσεων στους χώρους εργασίας, προκειμένου να υιοθετούνται και στην Ελλάδα μέτρα που έχουν αποδειχθεί αποτελεσματικά για την ενίσχυση του ρόλου του Επιθεωρητή Εργασίας ως θεματοφύλακα της αρχής της ίσης μεταχείρισης στις εργασιακές σχέσεις.

Οι παραπάνω ενέργειες αναμένεται να αποδειχθούν εξαιρετικά χρήσιμες για τη συλλογή πολύτιμων πληροφοριών για το βαθμό υλοποίησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης στις επιχειρήσεις, αλλά και για την περαιτέρω βελτίωση της νομοθεσίας κατά των διακρίσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΊΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΩΣ ΦΟΡΕΑΣ ΠΡΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΊΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Η Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης που συστάθηκε με το άρθρο 21 Ν. 3304/05 στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, αποτελεί τον τρίτο φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, στον οποίο έχουν ανατεθεί οι αρμοδιότητες του άρθρου 22 παρ. 1 του ίδιου νόμου, δηλαδή:

(α) Να εποπτεύει την προσπάθεια συμφιλίωσης σε περίπτωση καταγγελίας για παράβαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

(β) Να διατυπώνει πόρισμα σε περίπτωση που αποτυγχάνει η συμφιλιοτική δράση. Εάν πιθανολογείται η τέλεση αξιόποινης πράξης, το πόρισμα διαβιβάζεται στον Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών.

(γ) Να διατυπώνει γνώμη, αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν ερωτήματος του Υπουργού

Δικαιοσύνης ή αρχής στο πλαίσιο αρμοδιότητας της οποίας εμπίπτει παράβαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ως προς την ερμηνεία διατάξεων του Ν. 3304/05.

(δ) Να συντάσσει εκθέσεις για την εφαρμογή και προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Η Ο.Κ.Ε., απευθύνθηκε εγγράφως στην Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης, στο πλαίσιο της επιθυμητής συνεργασίας και με αυτόν το φορέα προώθησης της αρχής. Από την Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης δεν υπήρξε ανταπόκριση και, συνεπώς, δεν είναι δυνατή η αναφορά στην παρούσα έκθεση των απόψεων ή τυχόν προτάσεών της για την καλύτερη εφαρμογή του Ν. 3304/05.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί ότι η εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης στην πράξη δεν απαιτεί μόνο ένα ικανοποιητικό νομικό πλαίσιο (το οποίο υπάρχει, παρά τις όποιες προτάσεις βελτίωσης μπορούν να γίνουν και κάνει η Ο.Κ.Ε. στο επόμενο και τελευταίο κεφάλαιο της Γνώμης) αλλά και την τήρησή του από τα αρμόδια ελεγκτικά όργανα **με μία ευρύτερη κοινωνική και πολιτική συνειδητοποίηση** των ζητημάτων που υπάρχουν και τη συναφή ευαισθητοποίηση προς την κατεύθυνση της άρσης τους. Η άνιση μεταχείριση δεν είναι πάντα αποτέλεσμα συνειδητών επιλογών. Οφείλεται, συχνά, σε εσφαλμένα στερεότυπα σχετικά με τους άλλους, αυτούς που είναι διαφορετικοί από εμάς, στερεότυπα που οδηγούν είτε στην υποτίμηση των δυνατοτήτων τους είτε στην αδιαφορία για την ύπαρξή τους και την απλή συνύπαρξη μαζί τους σε παράλληλες πορείες που δεν τέμνονται πουθενά. Με τη σειρά τους, τα στερεότυπα αυτά δημιουργούν, ορισμένες φορές, αρνητικά ανακλαστικά στις εν λόγω ομάδες με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος.

Δεν υπάρχει εύκολη λύση για τα ζητήματα αυτά, όπως δείχνει άλλωστε και η εμπειρία άλλων ευρωπαϊκών κρατών (Γαλλία, Ολλανδία κ.λπ.) στα οποία, παρά το γεγονός ότι τα μέτρα ενσωμάτωσης των μειονοτήτων έχουν πολυετή –σε σχέση τουλάχιστον με τα ελληνικά δεδομένα– ιστορία, δε λεί-

πουν έντονες κοινωνικές συγκρούσεις που αντανακλούν βαθιά ριζωμένες αντιλήψεις και μία έλλειψη σύνδεσης των μέτρων αυτών με την κοινωνική βάση.

Η Ο.Κ.Ε., έχοντας επίγνωση της περιπλοκότητας των ζητημάτων αυτών, επιθυμεί να συμβάλει στο σχετικό προβληματισμό, διατυπώνοντας τις εξής επισημάνσεις/προτάσεις:

α) Την ενημέρωση των ατόμων που ανήκουν στις ευάλωτες ομάδες για τα δικαιώματά τους που έχουν. Η ενημέρωση αυτή θα πρέπει να γίνεται με εξειδικευμένο για τις ιδιαιτερότητες της κάθε ομάδας τρόπο, ώστε να είναι αποτελεσματική. Σημαντική από αυτή την πλευρά θα είναι η συνεργασία των κρατικών και τοπικών υπηρεσιών με τους μη κυβερνητικούς φορείς και τους εθελοντές, οι οποίοι από τη φύση τους είναι σε θέση να έχουν μεγαλύτερη απήχηση στους δέκτες της ενημέρωσης.

β) Τη γενικότερη ευαισθητοποίηση των ατόμων που δεν ανήκουν –ή, έστω, δε νιώθουν ότι ανήκουν– στις ευάλωτες κοινωνικά ομάδες. Η προσπάθεια ευαισθητοποίησης πρέπει να γίνει προγραμματισμένα και με τρόπο εστιασμένο στις μεγαλύτερες παρεξηγήσεις που υπάρχουν στα ζητήματα αυτά. Θα πρέπει να λάβουν δημοσιότητα και να γίνουν αντικείμενο ευρέως διαλόγου π.χ. οι

μελέτες που αποδεικνύουν πόσο εσφαλμένα είναι τα στερεότυπα για την εγκληματικότητα των αλλοδαπών²² ή ότι οι αλλοδαποί δεν ανταγωνίζονται –στη μεγάλη τους πλειοψηφία- για τις ίδιες θέσεις εργασίας με τους ημεδαπούς.²³

Παράλληλα, θα πρέπει να υπάρξει ενημέρωση του κοινωνικού συνόλου για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ευάλωτες αυτές ομάδες. Έτσι, για παράδειγμα, υπάρχει μεγάλη άγνοια, και συνεπώς έλλειψη ευαισθητοποίησης, στις δυσχέρειες που αντιμετωπίζουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες στο να κινηθούν και εν γένει να λειτουργήσουν μέσα στις πόλεις. Η άγνοια είναι τόσο μεγάλη, ώστε ακόμη και όταν λαμβάνονται κάποια μέτρα από τις αρχές (π.χ. κατασκευή ειδικών σημείων πρόσβασης στα πεζοδρόμια για τα άτομα με κινητικά προβλήματα), η πλειοψηφία των πολιτών αγνοεί τη χρησιμότητά τους.²⁴

γ) Σημαντικό ζήτημα αποτελεί και η κατάρτιση των κρατικών στελεχών που έρχονται σε επαφή με ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες. Η ανάγκη αυτή δεν αφορά μόνο τις αρχές που έχουν επιφορτισθεί με την εποπτεία της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης, αλλά όλες τις δημόσιες υπηρεσίες επαφής με το κοινό και, πρωτίστως, τις υπηρεσίες εκείνες που είναι αρμόδιες να ενημερώνουν, μεταξύ άλλων, τις ευάλωτες κατηγορίες του πληθυσμού σχετικά με πά-

σης φύσεως δικαιώματά τους, π.χ. κατά την αναζήτηση εργασίας.

Η εκπαίδευση και η κατάρτιση είναι αναγκαίο να στοχεύει και στην ανάπτυξη ικανοτήτων προσέγγισης των ευπαθών ομάδων με ευαισθησία στα θέματα που αντιμετωπίζουν στην πράξη, καθώς στόχος είναι τα πρόσωπα αυτά να ενημερωθούν για τα δικαιώματά τους και να ενθαρρυνθούν να τα επιδιώξουν. Ταυτόχρονα, η εκπαίδευση θα πρέπει να στοχεύει και στην ανάπτυξη επιχειρηματολογίας που θα πείθει όσους συναλλάσσονται με άτομα που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες για το εσφαλμένο των στερεοτύπων τους.

Ιδιαίτερα χρήσιμη προς την κατεύθυνση αυτή μπορεί να αποδειχθεί η ανταλλαγή εμπειριών και καλών πρακτικών μεταξύ των ελληνικών υπηρεσιών και των φορέων άλλων ευρωπαϊκών κρατών.

δ) Η ενημέρωση των ευάλωτων ομάδων, του κοινωνικού συνόλου εν γένει και των κρατικών στελεχών έχει και μία έντονη περιφερειακή διάσταση που μέχρι σήμερα δείχνει να έχει υποτιμηθεί, παρά το ότι τα ζητήματα της ίσης μεταχείρισης είναι εξ ίσου –αν όχι περισσότερο- έντονα στην περιφέρεια όσο και στην πρωτεύουσα. Θα πρέπει οι ενέργειες που θα γίνουν στο πλαίσιο των ανωτέρω παραγράφων (α), (β) και (γ) να καλύπτουν και την περιφέρεια και μάλιστα, στο

22. Βλ. ενδεικτικά Θεόδωρο Λιανό, *Θεοφανώ Μπένοου Αγγελική Δαρίτση*, Η εγκληματικότητα των αλλοδαπών: Τα στατιστικά δεδομένα (Κ.Ε.Π.Ε. 2003).

23. Στο ζήτημα αυτό έχει κατ' επανάληψη αναφερθεί η Ο.Κ.Ε. στις Γνώμες της για τη μετανάστευση, βλ. κατωτέρω υποσ. 25.

24. Η παρατήρηση αυτή βέβαια δε σημαίνει ότι δεν υπάρχουν δυστυχώς και συμπολίτες οι οποίοι γνωρίζουν τη χρησιμότητα τέτοιων κατασκευών και παρά ταύτα δημιουργούν εμπόδια στη λειτουργία τους. Η κατάσταση επιδεινώνεται και από την ελλιπή επιβολή κυρωτικών μέτρων εκ μέρους των οργάνων της τάξης.

βαθμό που είναι αναγκαίο, να λαμβάνουν υπ' όψιν και τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες της κάθε περιοχής, ώστε να είναι πιο αποτελεσματικές.

ε) Από μακροπρόθεσμη άποψη, τη μεγαλύτερη συμβολή στην ευαισθητοποίηση του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου μπορεί να έχει η σχολική εκπαίδευση. Τα σχολικά προγράμματα θα πρέπει να ενημερώνουν τους μαθητές για τα επιτεύγματα και των άλλων, πέραν του ελληνικού, λαών και πολιτισμών δίδοντας μια σφαιρική εικόνα για την πρόοδο της ανθρωπότητας. Μαθήματα όπως η ιστορία και τα θρησκευτικά θα πρέπει να εξοικειώνουν τους μαθητές με «τους άλλους». Η γνώση και ο σεβασμός προς τον άλλο λαό, την άλλη φυλή ή το άλλο θρήσκευμα δε σημαίνει υποτίμηση ή υποβάθμιση των εθνικών χαρακτηριστικών και της ταυτότητάς μας, αλλά μεγαλύτερη αυτογνωσία μέσα από μια διαδικασία ένταξης στην πανανθρώπινη ιστορία και προοπτική.

στ) Φυσικά, ο ρόλος της Πολιτείας δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο στην ενημέρωση και την προσπάθεια ευαισθητοποίησης. Χρειάζονται και συγκεκριμένα προγράμματα για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, εκπαίδευσης και απασχόλησης των ατόμων που ανήκουν σε ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες. Δεν είναι δυνατόν στο πλαίσιο αυτής της έκθεσης να αναφερθούν εξειδικευμένα για κάθε ομάδα μέτρα (εξάλλου, η Ο.Κ.Ε. είχε την ευκαιρία να εκφράσει απόψεις επί σχεδίων νόμων για ορισμένες

από αυτές τις ομάδες),²⁵ πρέπει όμως να τονίσει τα εξής:

- Τα προγράμματα για την ίση μεταχείριση θα πρέπει να έχουν ένα ενιαίο σχεδιασμό και συντονισμό, καθώς η εξάλειψη των διακρίσεων απαιτεί συνέργεια σε όλους τους τομείς, ώστε οι δράσεις να είναι αλληλένδετες και να λειτουργούν είτε συμπληρωματικά, είτε ως συνέχεια.

- Πέραν όμως αυτού, δεν είναι αρκετό να καταρτίζονται εξειδικευμένα προγράμματα που αφορούν συγκεκριμένες ομάδες. Αυτά είναι απαραίτητα, αλλά επιπλέον είναι ανάγκη να εξετάζονται και όλα τα γενικά προγράμματα (π.χ. στον τομέα της οικονομικής ανάπτυξης, της απασχόλησης, της πολεοδομικής ανάπτυξης κ.λπ.) και υπό το πρίσμα των επιπτώσεων που θα έχουν στις ευάλωτες ομάδες και πώς θα μπορούσαν και αυτές να απολαύσουν τα οφέλη από τα προγράμματα αυτά.

- Τα μέτρα που λαμβάνονται θα πρέπει να σχεδιάζονται και να υλοποιούνται με τη συμμετοχή και εκπροσώπων των ευπαθών ατόμων ομάδων. Με τη συμμετοχή τους μπορεί κανείς να προσδοκά, ότι οι ακολουθούμενες πολιτικές και τα μέτρα θα ανταποκρίνονται περισσότερο στις πραγματικές ανάγκες των ομάδων-στόχων και θα έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες εφαρμογής στην πράξη και επίτευξης συγκεκριμένων αποτελεσμάτων.

ζ) Οι ελεγκτικοί μηχανισμοί της Πολιτείας θα πρέπει να λειτουργούν πιο συντονισμένα

25. Για τους μετανάστες, βλ. Γνώμες υπ' αριθμ. 8 (Μάιος 1997), 9 (Μάιος 1997), 38 (Φεβρουάριος 2000), 110 (Ιούλιος 2004), 133 (Ιούλιος 2005). Αντίστοιχα, για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, βλ. Γνώμη υπ' αριθμ. 15 (Μάρτιος 1998).

και να στελεχώνονται με επάρκεια. Είναι χαρακτηριστικό ότι, όπως προέκυψε και από τα προηγούμενα κεφάλαια, τα οποία αναφέρονται στα τρία πολιτειακά όργανα που έχουν επιφορτισθεί με τον έλεγχο της εφαρμογής της σχετικής νομοθεσίας –Συνήγορος του Πολίτη, Σ.ΕΠ.Ε. και Επιτροπή του Υπουργείου Δικαιοσύνης- μόνο ο Συνήγορος του Πολίτη έχει συντάξει την έκθεση απολογισμού πεπραγμένων που προβλέπει ο νόμος.

Τα ανωτέρω αναφερόμενα προβλήματα που το Σ.ΕΠ.Ε. αντιμετωπίζει κατά την ενημέρωσή του ως προς τις παραβιάσεις της αρχής της ίσης μεταχείρισης από τους εργοδότες του ιδιωτικού τομέα θα πρέπει να αντιμετωπιστούν άμεσα έτσι, ώστε να εκπληρώνονται αποτελεσματικά οι σχετικές ελεγκτικές, κυρωτικές και συμφιλιωτικές αρμοδιότητες του Σώματος. Ιδιαίτερα χρήσιμη θα ήταν και η έγκαιρη υλοποίηση των προτάσεων που το Σ.ΕΠ.Ε. διατυπώνει στα πλαίσια του προγραμματισμού της δράσης του.

Ως προς τον τρίτο φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, την Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης, όλες οι ενδείξεις δείχνουν ότι ακόμη δεν έχει υλοποιηθεί ο ρόλος που έχει ανατεθεί στην Επιτροπή από το νόμο.

Όλα αυτά δείχνουν ότι χρειάζεται: α) μία μεγαλύτερη ενεργοποίηση των ελεγκτικών μηχανισμών, όπως επισημαίνουμε και στο επόμενο κεφάλαιο που αφορά στις προτάσεις τροποποίησης του νόμου, και β) η ανάθεση της αποστολής για την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης σε ένα φορέα που θα συγκεντρώνει εχέγγυα επαρκούς στελέχωσης και ανεξαρτησίας, ο οποίος θα

συνεργάζεται με τους λοιπούς αρμόδιους ελεγκτικούς φορείς. Είναι προφανές ότι το ρόλο αυτό μπορεί και πρέπει να παίξει ο Συνήγορος του Πολίτη.

η) Είναι γεγονός ότι η συμπεριφορά των ελληνικών αρχών, σε ό,τι αφορά την αρχή της ίσης μεταχείρισης για εθνικές, εθνοτικές και θρησκευτικές μειονότητες, έχει στο παρελθόν επηρεαστεί και από κριτήρια που αναφέρονται στις ιστορικές εμπειρίες της χώρας μας σε σχέση με γειτονικές χώρες, με τη συνεχή εναλλαγή πολεμικών και ειρηνικών περιόδων και με τις μετακινήσεις πληθυσμών που συχνά ήταν βίαιες. Είναι, επίσης, γεγονός ότι τις τελευταίες δύο δεκαετίες έχει αρχίσει να απελευθερώνεται η πρακτική των ελληνικών κυβερνήσεων από αυτή τη λογική και να εναρμονίζεται με την αρχή της ίσης μεταχείρισης. Η πορεία αυτή πρέπει να συνεχισθεί με σταθερά βήματα, καθώς η Ελλάδα είναι μια χώρα που δεν έχει να φοβηθεί τίποτε από την ίση μεταχείριση όλων των πολιτών της. Αντίθετα, η ανάδειξη των ιδιαίτερων πολιτιστικών, γλωσσικών και θρησκευτικών χαρακτηριστικών των επί μέρους ομάδων, που συναποτελούν τον πληθυσμό της χώρας, θα λειτουργήσει θετικά για τη διεθνή εικόνα της χώρας μας, θα εμπλουτίσει τη συνολική κοινωνική εμπειρία και αυτογνωσία μας και εν τέλει θα ενισχύσει τη συνοχή του συνολικού κοινωνικού κορμού της χώρας. Προς την κατεύθυνση της άρσης και των τελευταίων προβλημάτων που παραμένουν σε ό,τι αφορά την ίση μεταχείριση από τη σκοπιά αυτή, η Ο.Κ.Ε. δηλώνει πρόθυμη να συνεργασθεί με τις ελληνικές αρχές και τους κοινωνικούς φορείς για τη διασφάλιση ευρύτερης κοινωνικής συναίνεσης γύρω από τα αναγκαία βήματα που θα πρέπει να γίνουν.

θ) Συναφώς, είναι αναγκαίο να εξετασθούν ενδελεχώς οι διεθνείς εκείνες συμβάσεις (Ο.Η.Ε., Συμβούλιο της Ευρώπης) που αφορούν στην αρχή της ίσης μεταχείρισης και που, μολοντί έχουν υπογραφεί από τη χώρα μας, δεν έχουν ακόμη κυρωθεί²⁶. Τα όποια προβλήματα και παρενέργειες μπορεί να προκύψουν από την εφαρμογή μιας τέτοιας διεθνούς σύμβασης από τη χώρα μας θα πρέπει βεβαίως να εξετάζονται και ενδεχομένως να κατατίθενται οι αναγκαίες σε ορισμένα άρθρα επιφυλάξεις, αλλά δεν πρέπει να αναστέλλουν επ' αόριστον την κύρωση μιας σύμβασης που έχει υπογράψει η χώρα μας.

Ολοκληρώνοντας την αναφορά της σε μέτρα και πολιτικές για την ουσιαστική εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης, η Ο.Κ.Ε. θεωρεί αναγκαίο να σημειώσει ότι η έννοια της ισότητας μεταβάλλεται με την πάροδο του χρόνου και ότι σταδιακά δημιουργούνται και νέα πεδία ανισότητας ή μεταβάλλουν μορφή τα ήδη υπάρχοντα. Ένα τέτοιο πεδίο είναι ο **αναλφαβητισμός** και ο αποκλεισμός που δημιουργεί για τα άτομα που εμπίπτουν στο χαρακτηρισμό αυτό. Το φαινόμενο του αναλφαβητισμού είχε σχεδόν εξαλειφθεί στη χώρα μας, πλην όμως δύο εξελίξεις τα τελευταία 15 χρόνια δημιουργούν νέα δεδομένα:

α) Αφ' ενός η είσοδος πολλών μεταναστών που είτε ήταν αναλφάβητοι ήδη και στη χώρα τους, είτε αγνοούν την ελληνική γλώσσα και γραφή με αποτέλεσμα να μην μπορούν να απολαύσουν –μερικές φορές ούτε καν να γνωρίσουν– πολλά από τα δικαιώματα που έχουν. Η όλη δομή λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης, αλλά και των υπηρεσιών κοινής ωφελείας, λαμβάνει ως δεδομένο ότι οι υπαγόμενοι σε αυτή γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση, κάτι που δεν είναι πλέον δεδομένο. Θα πρέπει, σε συνεργασία και με τις πρεσβείες των χωρών από όπου προέρχονται, να βοηθηθούν οι μετανάστες αυτοί στο να μάθουν την ελληνική γλώσσα και γραφή.

β) Μία νέα μορφή αναλφαβητισμού είναι ο **ηλεκτρονικός αναλφαβητισμός**. Η αυξανόμενη χρήση των τεχνολογιών κατά την επαφή του πολίτη με το Κράτος και τις υπηρεσίες κοινής ωφελείας αλλά και κατά τις καθαρά ιδιωτικές συναλλαγές, περιορίζει τη δυνατότητα συμμετοχής σε όλες αυτές τις διαδικασίες όσων αγνοούν την ηλεκτρονική τεχνολογία, και βέβαια αυτοί ανήκουν κυρίως στις μεγαλύτερες ηλικίες. Θα πρέπει να ληφθεί μέριμνα εκπαίδευσης των ατόμων αυτών στη χρήση των νέων τεχνολογιών και να δοθούν κίνητρα για τη συμμετοχή τους στην εκπαίδευση αυτή.

26. Βλ. το Παράρτημα Β για τις διεθνείς συμβάσεις που δεν έχει υπογράψει ή κυρώσει η χώρα μας. Σχετική παρατήρηση αναφορικά με το Πρωτόκολλο 12 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου κάνει και το Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΩΝ ΡΥΘΜΙΣΕΩΝ

Αν και ο Ν. 3304/2005 είναι σχετικά πρόσφατος, με συνέπεια να μην υπάρχει ακόμα εκτεταμένη εμπειρία κατά την εφαρμογή του στην πράξη - η οποία θα αναδείκνυε τυχόν προβλήματα που δεν προκύπτουν από μία πρώτη ανάγνωσή του - ούτε σχετική νομολογία των δικαστηρίων, είναι ωστόσο δυνατή η επισήμανση ορισμένων σημείων του νόμου που είναι ανάγκη να επανεξετασθούν, ώστε να καταστεί το νομοθετικό πλαίσιο πιο αποτελεσματικό.

Εισαγωγικά, όμως, η Ο.Κ.Ε. επισημαίνει ότι το πρώτο ζητούμενο είναι η εφαρμογή του νόμου, κάτι που προς το παρόν δεν έχει επιτευχθεί, καθώς, όπως φάνηκε και στα κεφάλαια Ε', Στ' και Ζ', οι δύο από τους τρεις φορείς της Πολιτείας που έχουν επιφορτισθεί με τον έλεγχο της εφαρμογής του νόμου και την εξέταση των σχετικών καταγγελιών δεν έχουν ακόμη ενεργοποιηθεί προς την κατεύθυνση αυτή και δεν έχουν εκδώσει ετήσια έκθεση απολογισμού της δράσης τους.

Σε κάθε περίπτωση, η ανάγκη για βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου είναι υπαρκτή και προς το σκοπό αυτό ακολουθούν ορισμένες προτάσεις. Σημειώνεται ότι αρκετές από αυτές έχουν διατυπωθεί και από τους μη κυβερνητικούς φορείς με τους οποίους είχε επαφή η Ο.Κ.Ε. κατά το στάδιο της προετοιμασίας της Έκθεσης αυτής.

Η ανεξαρτησία των φορέων προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης

Το άρθρο 13 της Οδηγίας 2000/43/ΕΚ επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να ορίσουν έναν ή περισσότερους φορείς για την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης όλων των προσώπων, χωρίς διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, οι οποίοι πρέπει να χαρακτηρίζονται από ανεξαρτησία κατά τη συνδρομή που παρέχουν στους θιγόμενους, τις έρευνες που διεξάγουν για τις διακρίσεις και τις εκθέσεις που δημοσιεύουν σχετικά.

Ήδη η χώρα μας απειλείται με παραπομπή στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για μη ορθή μεταφορά της Οδηγίας αυτής στο εσωτερικό δίκαιο, εξαιτίας της μη διασφάλισης της ανεξαρτησίας των φορέων προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Πέραν όμως του ζητήματος της ανεξαρτησίας, είναι βέβαιο ότι η συνύπαρξη των τριών φορέων θα δημιουργήσει πολλά προβλήματα στην πράξη.

Ειδικά μάλιστα για την Επιτροπή του Υπουργείου Δικαιοσύνης σημειώνεται ότι αποτελεί επιπλέον πρόβλημα η αλληλοεπικάλυψη αρμοδιοτήτων με τη λεγόμενη Υπηρεσία Ίσης Μεταχείρισης του ίδιου Υπουργείου, που συνιστάται με το άρθρο 23 του νόμου, αποτελεί τμήμα του διοικητικού μηχανισμού του Υπουργείου Δικαιοσύνης και

δεν είναι βεβαίως ανεξάρτητη αρχή. Για τη μεν Υπηρεσία προβλέπεται ότι «συνιστάται ...για την εξέταση των καταγγελιών για την παράβαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, τη διενέργεια προσπάθειας συμφιλίωσης...» (παρ. 1 άρθρου 23), ενώ για την Επιτροπή ότι «..εποπτεύει την προσπάθεια συμφιλίωσης σε περίπτωση καταγγελίας». Δεν είναι, επομένως, σαφές, ποιο από τα δύο όργανα είναι ο αποδέκτης των καταγγελιών, αρμόδιος για τη σύνταξη πορισμάτων.

Εν όψει των ανωτέρω, προτείνεται να διερευνηθεί η δυνατότητα δημιουργίας ενός ενιαίου συστήματος, κατά το πρότυπο που προβλέπεται στο Σχ/Ν για την ίση μεταχείριση των δύο φύλων, με την ανάθεση στο Συνήγορο του Πολίτη συνολικά της σχετικής αρμοδιότητας.

Επέκταση της αρχής της ίσης μεταχείρισης σε τομείς πέραν της απασχόλησης και της εργασίας

Ο έλληνας νομοθέτης κατά την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ επέλεξε, όπως αναφέρει και ο Συνήγορος του Πολίτη, την αυτούσια μεταφορά της, χωρίς να επεκτείνει τους τομείς προστασίας από τις διακρίσεις λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού. Το άρθρο 27 του νόμου προβλέπει τη δυνατότητα επέκτασης της προστασίας του για διακρίσεις για τους ανωτέρω λόγους σε άλλους τομείς πέραν της απασχόλησης και της εργασίας με προεδρικό διάταγμα.

Η επέκταση της προστασίας του νόμου θα πρέπει να αποτελέσει στο άμεσο μέλλον ζήτημα διαλόγου της Πολιτείας με τους κοινωνικούς φορείς, ώστε να διαπιστωθούν οι

τομείς όπου υπάρχουν ελλείμματα και να επεκταθεί η σχετική προστασία.

Ο όρος «γενετήσιος προσανατολισμός»

Ο όρος αυτός, ο οποίος περιέχεται και στην Οδηγία 2000/78/ΕΚ, έχει προκαλέσει ιδιαίτερο προβληματισμό κατά την εκπόνηση της Οδηγίας αυτής και εξακολουθεί να θέτει το ζήτημα της αποτελεσματικής προστασίας των προσώπων που επιχειρεί να υποστηρίξει η Οδηγία αυτή. Ο όρος «γενετήσιος προσανατολισμός» προκαλεί επιφυλάξεις, λόγω του ενδεχομένου να ερμηνευθεί ότι αφορά σε βιολογικά καθορισμένη λειτουργία του ανθρώπινου σώματος και όχι αποκλειστικά στην ελευθερία σεξουαλικού προσανατολισμού, η οποία αποτελεί έκφραση του δικαιώματος στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας. Αντί του όρου αυτού, θα πρέπει ενδεχομένως να κατοχυρωθεί ο όρος «σεξουαλικός προσανατολισμός».

Η αναπηρία ως λόγος διάκρισης

Ο Ν. 3304/2005 απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω αναπηρίας στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, διαφοροποιούμενος από την Οδηγία 2000/78/ΕΚ που κάνει λόγο για καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω ειδικών αναγκών. Η διαφοροποίηση αυτή δεν αποκλείεται να αποβεί εις βάρος των προσώπων, την προστασία των οποίων επιδιώκει ο νόμος. Και τούτο, διότι δεν αποκλείεται η έννοια της αναπηρίας του Ν. 3304/2005 να θεωρηθεί ως ταυτιζόμενη με την έννοια της κοινωνικοασφαλιστικής αναπηρίας. Κάτι τέτοιο θα είχε ως ενδεχόμενη συνέπεια την απαίτηση να συντρέχει στο πρόσωπο του θιγόμενου ορισμένο ποσοστό αναπηρίας, προκειμένου αυτός/αυτή να θε-

ωρηθεί ότι εμπίπτει στις προστατευτικές διατάξεις του νόμου. Υπάρχει, συνεπώς, ανάγκη άρσης των ερμηνευτικών ζητημάτων που πιθανότατα θα προκύψουν.

Η έννοια της «παροχής υπηρεσιών»

Το άρθρο 4 παρ. 1 περ. η' του νόμου προβλέπει ως πεδίο στο οποίο απαγορεύονται οι διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνικής καταγωγής την πρόσβαση στη διάθεση και την παροχή αγαθών και υπηρεσιών που διατίθενται (συναλλακτικά) στο κοινό, συμπεριλαμβανόμενης της στέγης. Η έννοια της «παροχής υπηρεσιών» αλλά και ο όρος «συναλλακτική διάθεση στο κοινό» που χρησιμοποιεί η ίδια διάταξη, προκαλεί, όπως επισημαίνει στην ετήσια έκθεση 2005 ο Συνήγορος του Πολίτη,²⁷ σοβαρές ερμηνευτικές δυσκολίες, καθώς δείχνει να αποκλείει π.χ. τη συνήθη δραστηριότητα του Κράτους να χορηγεί άδειες (π.χ. ασκήσεως επαγγέλματος ή πολεοδομική άδεια), κάτι που δε συνάδει με το πνεύμα της Οδηγίας. Θα πρέπει να υπάρχει ρύθμιση που θα διευκρινίζει ότι στον όρο υπηρεσίες περιλαμβάνονται και οι αδειοδοτήσεις.

Η ρύθμιση περί βάρους απόδειξης

Το άρθρο 14 του νόμου περί της κατανομής του βάρους απόδειξης αποτελεί διάτα-

ξη ιδιαίτερης σημασίας, η οποία όμως χρήζει βελτιώσεως, όπως επισημαίνει και ο Συνήγορος του Πολίτη²⁸.

Η επανεξέταση της διατύπωσης θα πρέπει να γίνει προς την κατεύθυνση της εναρμόνισης με την αντίστοιχη διάταξη του ΠΔ 105/2003 (άρθρο 4 παρ. 1 και 2), με το οποίο είχε προσαρμοστεί το ελληνικό δίκαιο στην Οδηγία 97/80/ΕΚ «σχετικά με το βάρος αποδείξεως σε περιπτώσεις διακριτικής μεταχείρισης λόγω φύλου», προκειμένου να υπάρχει ενιαία ρύθμιση στην ελληνική έννομη τάξη και να αποφευχθούν τα ερμηνευτικά προβλήματα.

Συγκεκριμένα, το άρθρο 4 παρ. 1 του εν λόγω ΠΔ/τος προβλέπει ότι, όταν ένα πρόσωπο ισχυρίζεται ότι βλάπτεται λόγω μη τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης λόγω φύλου και *παρουσιάζει*, ενώπιον δικαστηρίου, πραγματικά περιστατικά από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διάκρισης, επιβάλλεται στο άλλο μέρος να αποδείξει ότι δεν υπήρξε παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.²⁹ Αντιθέτως, το άρθρο 14 του Ν. 3304/2005 κάνει λόγο για αντιστροφή του βάρους απόδειξης στον αντίδικο του βλαπτόμενου, όταν ο τελευταίος «*αποδεικνύει*», ενώπιον του δικαστηρίου ή της αρμόδιας διοικητικής αρχής, τα πραγ-

27. Ανάλογη παρατήρηση κάνει και το Κέντρο «Αντιγόνη» που αναφέρει το χαρακτηριστικό παράδειγμα της άδειας οδήγησης, η μετατροπή της οποίας προφανώς δε διατίθεται «συναλλακτικά» στο κοινό, αφού αποτελεί μονομερώς ασκούμενη αρμοδιότητα του Υπουργείου Μεταφορών.

28. Αντίστοιχη παρατήρηση κάνει και η Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, καθώς και το Κέντρο «Αντιγόνη».

29. Μία άλλη δυνατότητα θα ήταν η εναρμόνιση της διατύπωσης του άρθρου 14 του Ν. 3304/05 με το γράμμα του άρθρου 17 του Σχεδίου Νόμου για την «Εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών όσον αφορά στην πρόσβαση στην απασχόληση, στην επαγγελματική εκπαίδευση και πρόωθηση, στους όρους και στις συνθήκες εργασίας». Κατά το άρθρο 17 αυτού του Σχεδίου Νόμου, το βάρος απόδειξης αντιστρέφεται, όταν ο θιγόμενος «ισχυρίζεται ότι υφίσταται διακριτική μεταχείριση... και επικαλείται, ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης αρμόδιας αρχής, γεγονότα ή στοιχεία από τα οποία μπορεί να συναχθεί άμεση ή έμμεση διάκριση...».

ματικά γεγονότα από τα οποία μπορεί να συναχθεί η άμεση ή έμμεση διάκριση.

Εκπροσώπηση των θιγόμενων από νομικά πρόσωπα – φορείς της κοινωνίας των πολιτών

Πρόκειται για ζήτημα πολύ σημαντικό για την αποτελεσματική στην πράξη υπεράσπιση των δικαιωμάτων των θιγόμενων. Το άρθρο 13 παρ. 3 του νόμου προβλέπει τη δυνατότητα νομικών προσώπων, τα οποία έχουν καταστατικό σκοπό τη διασφάλιση της τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, «να αντιπροσωπεύουν τον βλαπτόμενο ενώπιον των δικαστηρίων και να τον εκπροσωπούν ενώπιον οποιασδήποτε διοικητικής αρχής ή διοικητικού οργάνου», εφόσον προηγουμένως παρασχεθεί η συναίνεσή του με «συμβολαιογραφικό έγγραφο ή ιδιωτικό έγγραφο, το οποίο θα φέρει θεώρηση του γνησίου της υπογραφής».

Η όλη ρύθμιση θα πρέπει να επανεξετασθεί προς την κατεύθυνση της διευκόλυνσης των φορέων της κοινωνίας των πολιτών να βοηθούν τα άτομα που είναι θύματα διακριτικής μεταχείρισης στην άσκηση των δικαιωμάτων τους ενώπιον των διοικητικών και των δικαστικών αρχών.

Προς το σκοπό αυτό θα πρέπει, ενδεικτικά:

- Να μην αποκλείονται οι φορείς των οποίων το καταστατικό δεν αναφέρει ρητά ως σκοπό τη διασφάλιση της τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, αλλά έχουν συναφές έννομο συμφέρον, όπως προβλέ-

πεται και στα άρθρα 7 παρ. 2 της Οδηγίας 2000/43/ΕΚ και 9 παρ. 2 της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ, αλλά και στο άρθρο 12 παρ. 2 του Σχ/Ν για την ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών.

- Να προβλεφθεί ρητά το δικαίωμα παρέμβασης των φορέων αυτών σε δίκες με τέτοιο αντικείμενο. Σε κάθε περίπτωση, ο όρος «αντιπροσωπεύουν τον βλαπτόμενο» είναι ασαφής και θα δημιουργήσει οικονομικά προβλήματα (π.χ. ως προς το εάν νομιμοποιούνται ενεργητικά να παρασταθούν στο όνομά τους για λογαριασμό του βλαπτόμενου).

Προτάσεις για την αναθεώρηση άλλων διατάξεων

Παρά το γεγονός ότι ο νόμος 3304/2005 καθιερώνει την αρχή της ίσης μεταχείρισης για όλες τις πληθυσμιακές ομάδες, στις οποίες ήδη αναφερθήκαμε, είναι βέβαιο, ότι στην πράξη θα ανακύψουν προβλήματα από διάσπαρτες νομοθετικές διατάξεις που πιθανότατα έρχονται σε αντίθεση με την αρχή αυτή, έτσι όπως αποτυπώνεται στο νόμο. Έτσι, πέραν των ανωτέρω αλλαγών του Ν. 3304/2005, είναι αναγκαία η επανεξέταση ρυθμίσεων, οι οποίες ενδεχομένως εισάγουν άμεσες ή έμμεσες διακρίσεις που απαγορεύονται από τον Ν. 3304/2005, όπως, π.χ., οι διατάξεις περί μετατροπής της άδειας οδήγησης – στις οποίες έγινε αναφορά παραπάνω – , περί χορήγησης πολυτεχνικών επιδομάτων, περί απαλλαγής από το φόρο κατά την απόκτηση πρώτης κατοικίας³⁰.

30. Την παρατήρηση αυτή κάνει αναφορικά με τους πρόσφυγες η Αντιπροσωπεία στην Ελλάδα της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες.

Μία, ωστόσο, αποσπασματική εξέταση της νομιμότητας των εν λόγω διάσπαρτων διατάξεων δεν είναι η πλέον ενδεδειγμένη λύση για τόσο σοβαρά κοινωνικο-πολιτικά ζητήματα. Θα πρέπει να συσταθεί επιτροπή, η οποία θα εξετάσει συνολικά τις διατάξεις εκείνες που εισάγουν διακρίσεις με βάση

την εθνικότητα, την εθνότητα κ.λπ. και να εισηγηθεί τη ρητή νομοθετική τους κατάργηση ή τροποποίηση. Η Ο.Κ.Ε. είναι πρόθυμη να συμβάλει στη διαδικασία εξέτασης και τροποποίησης των διατάξεων αυτών.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε.

Νικόλαος Αναλυτής

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄

ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΑΠΕΥΘΥΝΘΗΚΕ
Η Ο.Κ.Ε. ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ ΤΗΣ ΓΝΩΜΗΣ

ΦΟΡΕΙΣ - ΙΔΡΥΜΑΤΑ	ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του ανθρώπου	✓
Ίδρυμα Μαραγκοπούλου	✓
Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής (Ι.ΜΕ.ΠΟ.)	
Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους πρόσφυγες	✓
ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ	ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
50+ Ελλάς (Ηλικία)	✓
Αιγυπτιακή Κοινότητα Ελλάδας	
Αρμενική Εθνική Επιτροπή Ελλάδας	
Bangladeshi Community	
Βουλγαρική Κοινότητα «Βασίλ Λέφσκι»	
Greek-Georgian Cultural Association "CAUCASUS"	
Δίκτυο Κοινωνικής Υποστήριξης Προσφύγων και Μεταναστών	
Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΑΕΑ)	✓
Ελληνική Ομάδα για τα Δικαιώματα των Μειονοτήτων (ΕΟΔΜ)	
Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι (ΕΠΣΕ)	✓
Ελληνικό τμήμα της Διεθνούς Αμνηστίας	*
Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών	*
Ελληνομολδαβικός Σύνδεσμος	
Ένωση Φιλιππινέζων Μεταναστών-KASAPI	*
Καθολική Εκκλησία	✓

✓: Γνωστοποίησαν στην Ο.Κ.Ε. απόψεις (προφορικώς ή γραπτώς) και όρισαν πρόσωπο επαφής

*: Όρισαν πρόσωπο επαφής

ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ	ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
Κέντρο Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων και άλλων Μορφών Κακομεταχείρισης	
Κέντρο Πληροφόρησης & Τεκμηρίωσης για το Ρατσισμό, την Οικολογία, την Ειρήνη και τη Μη-Βία «ΑΝΤΙΓΟΝΗ»	✓
Κλίμακα – Φορέας Ανάπτυξης Ανθρώπινου και Κοινωνικού Κεφαλαίου	✓
Κοινότητα Γκάμπιας	*
Κοινότητα Κένυας	
Κοινότητα Κογκολέζων Ελλάδας	
Κοινότητα Νιγηριανών Ελλάδας	
Κοινότητα Πακιστάν	
Μουφτία Κομοτηνής	
Ομοφυλοφιλική Λεσβιακή Κοινότητα Ελλάδας	✓
Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ελλήνων ΡΟΜ (ΠΑΣΥΝΕΡ)	✓
Σουδανική Κοινότητα Ελλάδας	*
SOS Ρατσισμός	
Σύλλογος Ουκρανών «Η Γη του Πελαργού»	
Σύλλογος Σύρων Μεταναστών	
Φόρουμ Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα	

✓: Γνωστοποίησαν στην Ο.Κ.Ε. απόψεις (προφορικώς ή γραπτώς) και όρισαν πρόσωπο επαφής

*: Όρισαν πρόσωπο επαφής

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ ΥΠΟΓΡΑΦΕΙ Ή ΕΠΙΚΥΡΩΘΕΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο κατάλογος των Συμβάσεων που δεν έχουν υπογραφεί ή επικυρωθεί από την Ελλάδα περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τα παρακάτω συμβατικά κείμενα:

ΗΝΩΜΕΝΑ ΕΘΝΗ

1. Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού σχετικά με την πώληση των παιδιών, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία (25/05/2000).

Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών – Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης – Δικαιοσύνης.

2. Σύμβαση για την καταστολή της σωματεμπορίας και της μαστροπείας (21/03/1950).

Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών – Δικαιοσύνης.

3. Σύμβαση της UNESCO κατά των διακρίσεων στην εκπαίδευση (14/12/1960) και Πρόσθετο Πρωτόκολλο σχετικό με την επίλυση διαφορών: επιτροπή συνδιαλλαγής και καλών υπηρεσιών (01/02/1962).

Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών – Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

4. Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για την πρόληψη των βασανιστηρίων και άλλης σκληρής, απάνθρωπης και ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (18/12/2002).

Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών – Δικαιοσύνης.

5. Η διεθνής Σύμβαση για την προστασία των δικαιωμάτων των μεταναστών εργατών και των μελών της οικογένειάς τους (18/12/1990).

Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών – Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας.

6. Πρόσθετο Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για το διεθνικό οργανωμένο έγκλημα για την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης μεταναστών από έδαφος, θάλασσα και αέρα (15/11/2000).

Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών – Δημόσιας Τάξης – Δικαιοσύνης.

ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (Δ.Ο.Ε.)

1. Η (αναθεωρημένη) Σύμβαση 97 Δ.Ο.Ε. «Για τους μετανάστες εργάτες» (1949).

Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών – Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας.

2. Η Σύμβαση 143 Δ.Ο.Ε. «Για τη μετανάστευση με παράνομες συνθήκες και την προώθηση της ισότητας ευκαιριών και μεταχείρισης των μεταναστών εργατών» (1975).

Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών – Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας.

3. Η Σύμβαση 121 Δ.Ο.Ε. «Για τις παροχές σε περίπτωση εργατικών ατυχημάτων και επαγγελματικών ασθενειών» (1964).

Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών – Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας.

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

1. Τέταρτο Πρωτόκολλο στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) (16/09/1963).

Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών – Δημόσιας Τάξης – Δικαιοσύνης.

2. Δωδέκατο Πρωτόκολλο στην ΕΣΔΑ (04/11/2000).

Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών – Δικαιοσύνης.

3. Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης – Αναθεωρημένος (1996).

Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών – Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας – Υγείας & Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

4. Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την αποζημίωση των θυμάτων εγκλημάτων βίας (24/11/1983).

Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών – Δικαιοσύνης.

5. Πρόσθετο Πρωτόκολλο στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση έκδοσης (15/10/1975).

Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών – Δικαιοσύνης.

6. Δεύτερο Πρόσθετο Πρωτόκολλο στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση έκδοσης (17/03/1978).

Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών – Δικαιοσύνης.

7. Σύμβαση για το κυβερνοέγκλημα (23/11/2001).

Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών – Δικαιοσύνης.

8. Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για το κυβερνοέγκλημα για την ποινικοποίηση πράξεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω των δικτύων υπολογιστών (28/01/2003).

Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών – Δικαιοσύνης.

9. Ευρωπαϊκός Χάρτης για τις περιφερειακές ή μειονοτικές γλώσσες (05/11/1992).

Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών – Δικαιοσύνης.

10. Σύμβαση – πλαίσιο για την προστασία των εθνικών μειονοτήτων (01/02/1995).

Συναρμόδιοι Υπουργοί: Εξωτερικών – Δικαιοσύνης.

11. Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το νομικό καθεστώς μεταναστών εργαζομένων (24/11/1977).

12. Σύμβαση για την ανάληψη δράσης κατά της εμπορίας ανθρώπων (16/05/2005).

Α Π Ο Σ Π Α Σ Μ Α Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο Υ

Ο Λ Ο Μ Ε Λ Ε Ι Α Σ

Ο Ι Κ Ο Ν Ο Μ Ι Κ Η Σ Κ Α Ι Κ Ο Ι Ν Ω Ν Ι Κ Η Σ Ε Π Ι Τ Ρ Ο Π Η Σ Τ Η Σ Ε Λ Λ Α Δ Ο Σ

Συνεδρίαση της 18ης Ιουλίου 2006

Την Τρίτη, 18 Ιουλίου 2006, και ώρα 09:30 συνεδρίασε η Ολομέλεια της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (Ο.Κ.Ε.) στην αίθουσα συνεδριάσεων της, στα γραφεία της επί της οδού Αμβρ. Φραντζή 9, 2^{ος} όροφος, με τα πιο κάτω θέματα Ημερήσιας Διάταξης:

1. Ανακοινώσεις.
2. Ενημέρωση για Μ.Κ.Ο.
3. Συζήτηση επί του Σχεδίου Γνώμης της Ο.Κ.Ε.: **“Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού (Έκθεση του άρθρου 18 του Ν. 3304/2005)”** .

(...)

Θέμα 3ο

Συζήτηση επί του Σχεδίου Γνώμης της Ο.Κ.Ε.: “Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού (Έκθεση του άρθρου 18 του Ν. 3304/2005)”

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Το θέμα, για το οποίο κυρίως βρισκόμαστε σήμερα εδώ, είναι το θέμα της ίσης μεταχείρισης. Η ίση μεταχείριση είναι μία τάση και αυτή στην Ευρωπαϊκή Ένωση, στο χώρο της Ευρώπης, όπου έχει πάρει τεράστια έκταση. Έχει πάρει και διάφορες μορφές και νομικές ακόμη, από Οδηγίες, έως Ανακοινώσεις, έως Μελέτες, ή ό,τι θέλετε.

Αφορά δύο μεγάλους κλάδους. Ο ένας κλάδος είναι η ισότητα και η ίση μεταχείριση και οι ίσες ευκαιρίες μεταξύ γυναικών και ανδρών. Όπως θα θυμόσαστε, είναι ένα Ν/Σ το οποίο μας υπεβλήθη πριν από ένα μήνα – ενάμιση μήνα, το επεξεργαστήκαμε, βγάλα-

με Γνώμη και την έχουμε περάσει και από την Ολομέλεια πριν από είκοσι (20) ημέρες περίπου.

Τώρα, έχουμε το δεύτερο κλάδο αυτού που λέμε γενικότερα με προμετωπίδα: ίση μεταχείριση και αυτό αφορά ίση μεταχείριση, ανεξαρτήτως όπως λέγεται, φυλετικής, ή εθνικής, ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας, ή γενετήσιου προσανατολισμού. Ένας τεράστιος χώρος, όπως καταλαβαίνετε.

Είναι ένα θέμα για το οποίο με το Νόμο 3304/ 2005 ανετέθη ένας ρόλος στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή. Υπάρχει αυτή τη στιγμή λοιπόν το θέμα της παρακολούθησής της ίσης μεταχείρισης μεταξύ αυτών όλων των ομάδων που σας είπα, έχει ανατεθεί από τον Νόμο αυτό σε τρεις ουσιαστικά φορείς και αυτοί είναι: στον Συνήγορο του Πολίτη, στο Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας του Υπουργείου Εργασίας και στην Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

Στην Ο.Κ.Ε. πρόσθετα από αυτό, ανετέθη ένας ρόλος, ο οποίος δεν είναι στο ίδιο επίπεδο με τους άλλους ρόλους, είναι κάτι διαφορετικό, γιατί αλλιώς θα σκοντάφταμε. Ο ρόλος ο δικός μας είναι να συντάσσουμε μία ετήσια έκθεση, στην οποία καταγράφονται οι εξελίξεις ως προς την εφαρμογή του Νόμου γενικότερα, ευρύτερα. Και μπορούμε να απευθύνουμε στο τέλος προτάσεις προς την Κυβέρνηση και τους κοινωνικούς εταίρους, για να προωθηθεί περαιτέρω αυτό το θέμα της ίσης μεταχείρισης που, όπως είπα, δίδεται ιδιαίτερη σημασία.

Άρα εμείς δεν είμαστε ένα πρωτογενές Όργανο παραλαβής και εξέτασης περιπτώσεων και καταγγελιών, είναι οι άλλες τρεις Οργανώσεις που σας είπα. Εμείς κάνουμε απολογισμό της κατάστασης και υποβάλλουμε προτάσεις για τη βελτίωσή της. Είναι μία τεχνική, αν θέλετε, κατανομή ρόλων, αλλά σαν χώρα πρέπει να μας ανησυχεί και να προωθούμε το θέμα της ίσης μεταχείρισης. Αυτή είναι μία μορφή, μία δομή την οποία απεφάσισε η Κυβέρνηση.

Η Ο.Κ.Ε., προκειμένου να τα βγάλει πέρα σε αυτό το πράγμα, με τις μικρές σχετικά δυνάμεις που έχει, έναντι των άλλων Οργάνων, πρέπει να το πούμε αυτό το πράγμα, προσπάθησε να κάνει μία Γνώμη σε ανταπόκριση της υποχρεώσεώς μας αυτής και ήρθαμε σε επαφή και με τις τρεις Οργανώσεις: και με τον Συνήγορο του Πολίτη και με την Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης και με τους Επιθεωρητές, αλλά και με μία σειρά από καμιά τριανταριά Μ.Κ.Ο., οι οποίες έχουν κάποια ανάμειξη. Απευθυνθήκαμε και σε πάρα πολλές Οργανώσεις Μεταναστών, Προσφύγων, οι οποίοι νοιώθουν ότι στη χώρα μας μπορεί να έχουν προβλήματα.

Σε όλα αυτά τα πράγματα μαζέψαμε απαντήσεις και, βάσει όλων αυτών, φτιάξαμε αυτή τη Γνώμη. Η Γνώμη αυτή θα παρουσιάσει αυτή τη στιγμή και θα πρέπει εγώ προσωπικά να πω (που συνήθως δεν το λέω), είναι μία από τις καλύτερες Γνώμες που έχουμε κάνει μέχρι τώρα και από απόψεως λογικής και από απόψεως διατυπώσεως.

Η Επιτροπή που επεξεργάστηκε, ήταν από τον κ. Κεφάλα, από την κα Κουτσιβίτου, από τον κ. Πολίτη, από τον κ. Ηλιόπουλο, τον κ. Λιόλιο, τον κ. Σχινά. Πρόεδρος της Επιτροπής ορίστηκε ο κ. Πολίτης και συμμετεί-

χαν ως εμπειρογνώμονες εξωτερικοί, ο κ. Γιώργος Αλεξιάς, ο κ. Αθανάσιος Θεοδώρου και η κα Βασιλική Μότσου. Από πλευράς της Ο.Κ.Ε. τώρα, οι επιστημονικοί συνεργάτες που δούλεψαν, ήταν η κα Όλγα Αγγελοπούλου και ο κ. Θάνος Παπαϊωάννου.

Έχουμε τη χαρά τώρα εδώ –και ευχαριστούμε για την παρουσία τους– να έχουμε παρόντες την κα Λαμπρινή Παππά, η οποία είναι Γραμματέας της Επιτροπής Ίσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης, και ευχαριστώ για την παρουσία σας κυρία Παππά. Και τον κ. Ανδρέα Τάκη, ο οποίος είναι Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη.

Έχω πει και στο Συνήγορο του Πολίτη παλιότερα, ότι οι τίτλοι που σας έχουν δώσει, κύριε Τάκη, είναι λάθος, σας αδικούν. Αυτό το: Βοηθός στο Συνήγορο, πάει το μυαλό μου χωρίς να θέλω, Αναπληρωτής στον Συνήγορο. Αλλά αυτό το: Βοηθός, νομίζω, αδικούν το ρόλο σας. Ο ρόλος καθενός εκ των Βοηθών, είναι τεράστιος, έχει έναν τεράστιο κοινωνικό, οικονομικό κλάδο με τον οποίο απασχολείται. Σε άλλες περιοχές θα λεγόntonταν: Διευθυνταί, Υπεύθυνοι, ή κάτι... Αυτό το: Βοηθός, δεν ξέρω πού το βρήκαν. Εν πάση περιπτώσει, η Γνώμη μου είναι αυτή.

Α. ΤΑΚΗΣ: Έχετε απόλυτο δίκιο, αλλά το λέει ο Νόμος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εν πάση περιπτώσει, είναι και ο κ. Ανδρέας Τάκης εδώ πέρα, ακριβώς για να λάβουν, μετά τις παρουσιάσεις αν θέλουν, το λόγο, εάν θέλουν να σχολιάσουν, εάν έχουν διαβάσει τη Γνώμη μας, ή να μας πουν κάτι το οποίο νομίζουν ότι θα ενδιέφερε εδώ την Ολομέλεια της Ο.Κ.Ε. Ευχαριστώ πάρα πολύ.

Να ξεκινήσουμε με την κα Κουτσιβίτου, κύριε Πολίτη;

Δ. ΠΟΛΙΤΗΣ: Να πω εγώ δυο κουβέντες.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Να πει ο κ. Πολίτης δυο κουβέντες. Προηγούνται οι άνδρες, λόγω ίσης μεταχείρισης.

Δ. ΠΟΛΙΤΗΣ: Αυτό το είπα Πρόεδρε και στην Επιτροπή. Εδώ έχουμε πάντα τη γυναίκα μπροστά, γιατί έχουμε αρχίσει και αποκτάμε, πέραν της ευρωπαϊκής και γαλλική κουλτούρα. Ο Τζάρτζανος έβαζε το αρσενικό μπροστά.

Θεωρώ ότι αυτή η Γνώμη – Έκθεση, όπως απαιτεί ο Ν. 3304/2005, παρουσιάζει μία διαδικασία, που σκεφτήκαμε σαν Ομάδα Εργασίας και σαν Εκτελεστική Επιτροπή, να δημιουργήσουμε ένα πεδίο πάνω στο οποίο οι ετήσιες εκθέσεις θα έχουν μία ομοιομορφία, θα είναι συγκρίσιμες και θα αποτυπώνουν τη θετική ή την αρνητική εξέλιξη που θα έχουμε στο συγκεκριμένο θέμα.

Έτσι, μετά από αλληπάλληλες συνεδριάσεις, κατορθώσαμε να δομήσουμε ένα κείμενο, το οποίο θα παρουσιάζει από τη μια μεριά τις ευρωπαϊκές εξελίξεις και απαιτήσεις στο υπόψη θέμα, από την άλλη μεριά την ελληνική νομοθεσία, τα Όργανα διαβούλευσης, τα Όργανα ελέγχου, τα Όργανα διάχυσης της πληροφορίας και σε αυτή τη λογική θα δημιουργήσουμε μία ηλεκτρονική βάση στη δική μας ιστοσελίδα, όπου και τη σημερινή κατάσταση θα αποτυπώσουμε με τη συγκεκριμένη έκθεση, τις θέσεις – παρατηρήσεις των κρατικών, ας το πούμε, φορέων όπως είναι ο Συνήγορος του Πολίτη, το Σ.ΕΠ.Ε. και η Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης, αλλά και αυτό

που οι ευρωπαϊκές απαιτήσεις ονομάζουν Κοινωνία των Πολιτών.

Έτσι, μετά από πολλή συζήτηση, κατορθώσαμε να επιλέξουμε μία ομάδα περίπου τριάντα (30) Μ.Κ.Ο., στις οποίες απευθυνθήκαμε, χωρίς να έχουμε την απαίτηση σήμερα να έχουμε την απόλυτη ανταπόκριση στο υπόψη θέμα που εξετάζουμε, αλλά το βασικότερο όλων, θεωρώ ότι ανοίξαμε διαύλους επικοινωνίας, ούτως ώστε οι εκθέσεις που αρχίζουμε και παρουσιάζουμε σήμερα, θα παρουσιάσουμε του χρόνου κ.ο.κ., να αποκτήσουν εκείνη την πληρότητα και να δώσουν εκείνα τα χρήσιμα συμπεράσματα, τόσο στην κατεύθυνση αποτύπωσης, αλλά όσο και στην κατεύθυνση των απαιτούμενων αλλαγών, για να σπάσουμε το φράγμα των διακρίσεων που υπάρχει στο συγκεκριμένο πεδίο.

Αυτά όσον αφορά τη λογική της έκθεσης, τις πρωτοβουλίες που αναλαμβάνει η Ο.Κ.Ε. με τη δόμηση της ειδικής υποσελίδας στην ιστοσελίδα μας, αλλά και στην αναγκαιότητα που επιβάλλεται άμεσα να κάνουμε και μία μεγάλη Ημερίδα, πέραν της δημοσιοποίησης που θα πάρει η έκθεσή μας με 10.000 περίπου αντίγραφα που θα μοιραστούν παντού, όπως γίνεται σε όλες τις εκθέσεις μας και τις Γνώμες μας, αλλά να κάνουμε και μία μεγάλη Ημερίδα, Συνέδριο, θα δούμε πώς θα το ονομάσουμε, το Φθινόπωρο, για να παρουσιάσουμε τη Γνώμη, τις εξελίξεις και εκεί θα δοθεί η δυνατότητα, και στους κρατικούς φορείς αλλά και στις Μ.Κ.Ο., να παρουσιάσουν και αυτοί τις θέσεις τους για να αρχίσει να λειτουργεί το σύστημα.

Η διαδικασία που ακολουθήσαμε από εκεί και πέρα, ήταν να απευθυνθούμε στους τρεις φορείς, που προανέφερα, του κρά-

τους και να ζητήσουμε τις απόψεις τους, τις εκθέσεις τους.

Πρέπει να πούμε, βέβαια, ότι ο Συνήγορος του Πολίτη μας πρόλαβε και ταυτόχρονα με το δικό μας γράμμα ήρθε και η δική του έκθεση. Αυτό είναι πολύ θετικό και πρέπει να το επισημάνουμε.

Στους άλλους δύο φορείς, στο Σ.Ε.Π.Ε. και στην Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης, πρέπει να επισημάνουμε ότι υπήρξε μία υστέρηση, υστέρηση που αφορά την άμεση υλοποίηση του Νόμου.

Έχουμε πει πολλές φορές εδώ ότι σε πολλά πεδία έχουμε πληθώρα και καλών και κακών Νόμων. Η δυστυχία τους είναι ότι δεν εφαρμόζονται. Αυτό είναι ένα στοιχείο που πρέπει να μας προβληματίσει. Και με τους κοινωνικούς φορείς που συμμετέχουν στην Ο.Κ.Ε. κάναμε μία κουβέντα σε επίπεδο ηγεσιών, για να δούμε όχι απλά και μόνο τη σωστή και πλήρη εφαρμογή των Νόμων, αλλά και την εκ των υστέρων αξιολόγησή τους, ούτως ώστε οι νέοι Νόμοι να είναι αποτέλεσμα ενός εσωτερικού διαλόγου της κοινωνίας και ωρίμων προτάσεων, ούτως ώστε να οδηγούμαστε σε ανώτερο επίπεδο νομικής παιδείας.

Έτσι λοιπόν, για την έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη δεν έχω να πω πολλά πράγματα, παρά το γεγονός, είπα, το θετικό του πράγματος ότι μας πρόλαβε. Σίγουρα οι περιπτώσεις που αποτυπώνονται, περιγράφουν το πρόβλημα, όμως ως Αρχή πρέπει να επισημάνουμε ότι είναι θετικό το στοιχείο αυτό. Η δημοσιότητα που πρέπει να δοθεί στην έκθεση και του Συνηγόρου του Πολίτη και τη δικιά μας, θα δώσει τα ερεθίσματα εκείνα, ούτως ώστε τα προβλήματα να ανα-

δειχθούν και να έχουμε μεγαλύτερο δείγμα για να καταλήξουμε σε σωστότερα συμπεράσματα.

Το άλλο πεδίο των διακρίσεων στον εργασιακό χώρο που αφορά τη λειτουργία του Σ.Ε.Π.Ε., πρέπει να πούμε ότι μετά από τη δική μας συζήτηση και κουβέντα που είχαμε με την Ειδική Γραμματεία, υπήρξε ένας προγραμματισμός και δόθηκε μία κατεύθυνση από την πολιτική ηγεσία του Υπουργείου να αρχίσει να λειτουργεί το σύστημα, ούτως ώστε και οι κοινωνικές και οι άλλες Επιθεωρήσεις να παρέμβουν στους εργασιακούς χώρους, να καταγράψουν το πρόβλημα, να ανοίξει η πόρτα της Δημόσιας Αρχής απέναντι σε αυτούς που νοιώθουν τη διάκριση και να αμβλύνουμε τα προβλήματα.

Στο Υπουργείο Δικαιοσύνης. Είναι θετικό που είναι εκπρόσωπός του εδώ σήμερα (κάλλιο αργά παρά ποτέ πρέπει να πούμε) και κατόπιν τούτου, η όποια αρνητική κρίση θα μπορούσα να κάνω σήμερα, θεωρώ ότι στα πλαίσια της έκθεσης, δείχνει ότι έστω και αργά πάμε μπροστά, γιατί σε λίγο θα κληθεί και το Υπουργείο Δικαιοσύνης, ως συναρμόδιος φορέας, στο τελευταίο μέρος της έκθεσης να μελετήσει και αυτό τις τροποποιήσεις του Νόμου. Σκεφθείτε τώρα, πέρσι ψηφίσαμε το Νόμο και μιλάμε για τροποποιήσεις.

Βέβαια στη Γνώμη μας, που είχαμε βγάλει πριν δύο χρόνια περίπου στα πλαίσια προετοιμασίας του υπόψη Νόμου, είχαμε επισημάνει πολλά προβλήματα, πολλά κενά, πολλές διαδικασίες που έπρεπε να σκεφτούμε και αυτές, μετά από το διάλογο, έστω και τη μικρή λειτουργία του ανέδειξαν και τη χρησιμότητα και την επικαιροποίηση των απόψεων που είχαμε πριν από δύο χρό-

νια, αλλά και την αναγκαιότητα από τους ίδιους τους φορείς που είναι διαχειριστές του προβλήματος να επισημάνουν και άλλα προβλήματα, για να βρούμε τις βέλτιστες λύσεις.

Η Ο.Κ.Ε. σε αυτό το θέμα εκφράζει τη διαθεσιμότητά της, να λειτουργήσει ως ένας προπαρασκευαστικός φορέας, όπου όλοι οι κρατικοί και μη κρατικοί φορείς θα συζητήσουν αυτά τα νομικά προβλήματα και θα δώσουμε τη βέλτιστη λύση, στα πλαίσια βέβαια και της πρόβλεψης Νόμου που λέει ότι προτείνει λύσεις προς την Κυβέρνηση για να προχωρήσει στη βελτίωση του πεδίου.

Από την άλλη μεριά θα πρέπει να πούμε ότι η μεγάλη δουλειά που πρέπει να γίνει στα θέματα, είτε των μεταναστών, είτε των ανθρώπων με εθνοτικές ή εθνικές ιδιαιτερότητες, ή ακόμα και με τους φορείς των ανθρώπων που έχουν ιδιαίτερες σεξουαλικές προτιμήσεις, είναι να διαμορφώσουμε εκείνο το πεδίο διαλόγου, ούτως ώστε να πάψουν τα όποια προβλήματα αναδεικνύονται ως μελανά σημεία στις διάφορες εκθέσεις είτε Κοινοτικών, είτε μη Κοινοτικών φορέων, οι οποίες επισημαίνουν το πρόβλημα και δημιουργούν προβλήματα στην εικόνα της χώρας.

Αυτά στην παρουσίαση της έκθεσης. Τα περισσότερα θα τα πει η κα Κουτσιβίτου που είναι και πιο ευαίσθητη από εμένα, ως εκπρόσωπος του λεγόμενου... του Σ.Ε.Β.

Α. ΚΟΥΤΣΙΒΙΤΟΥ: Καλημέρα σας. Εγώ δε θα μιλήσω τόσο πολύ ως εκπρόσωπος του Σ.Ε.Β., γιατί αυτή τη στιγμή εκπροσωπώ μία δουλειά που κάνει η Ο.Κ.Ε.

ΜΕΛΟΣ: Όλες τις Ομάδες.

Α. ΚΟΥΤΣΙΒΙΤΟΥ: Έτσι, ακριβώς. Θα ξεκινήσω διαβάζοντας τη δήλωση μίας δημοσιογράφου, η οποία πήρε το βραβείο στο πλαίσιο ενός ευρωπαϊκού προγράμματος για τη διαχείριση της πολυμορφίας και την καταπολέμηση των διακρίσεων, η οποία λέει ότι:

“Οι διακρίσεις αποτελούν προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, όπως αναφέρεται και στο Διεθνές Δίκαιο, αλλά το κενό μεταξύ των αξιών και της πραγματικότητας είναι μεγάλο. Αυτή είναι μία πραγματικότητα που οφείλουν να κατανοήσουν οι δημοσιογράφοι, δίχως συναισθηματισμούς, αλλά και δίχως αφέλεια, αφού οι διακρίσεις αποτελούν το προϊόν πολύπλοκων ιστορικών, πολιτισμικών και οικονομικών αλληλεπιδράσεων”

Οι διακρίσεις και η αποδοχή της διαφορετικότητας, που αυτό είναι το θέμα για το οποίο συζητάμε, είναι ένα πολύ πολύπλοκο πράγμα και πολύ δύσκολο. Δεν είναι έτσι μηχανικά, ούτε ένας Νόμος θα το σώσει. Οι άνθρωποι από τα παλιά, συνήθιζαν να επιλέγουν την ομοιομορφία, για διάφορους λόγους.

Πάντως εμείς σαν έθνος, επειδή είχαμε προβλήματα με πολέμους και ιστορίες τέτοιες, κάθε τι το διαφορετικό, το ξένο σώμας πούμε: Τούρκοι, απειλούσε την εθνική μας ταυτότητα. Άρα το θέμα: διακριτική μεταχείριση και αποδοχή της διαφορετικότητας, παραπέμπει σε βαθείς φόβους, εξ ου και η ξενοφοβία, εξ ου και όλα τα άλλα. Δηλαδή, ακόμα και οι ανάπηροι, φοβάται ο άνθρωπος μη γίνει σαν και αυτούς, δηλαδή ενέχει και εσωτερικούς φόβους, πέρα από τα πολιτικά και κοινωνικά αίτια. Άρα το θέμα της ίσης μεταχείρισης και της αποδοχής της διαφορετικότητας είναι πολύπλοκο.

Σε ένα Συνέδριο που είχε κάνει το Υπουργείο Απασχόλησης το Δεκέμβριο, είχε πει μία εκπρόσωπος του Σ.Ε.Π.Ε. ότι εύχεται στο επόμενο Συνέδριο να υπάρχει περισσότερη θεσμική ωριμότητα. Εγώ θα έλεγα για όλους μας, να αναπτύξουμε περισσότερη πολιτικο-κοινωνική σκέψη πέραν της νομικής αυτής.

Τέλος πάντων, η Ο.Κ.Ε. νομίζω πάρα πολύ ωραία εκφράζει αυτό, την αποδοχή της ίσης μεταχείρισης και λέει ότι θεωρεί ότι:

Η εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης στην πράξη, δεν απαιτεί μόνο ένα ικανοποιητικό νομικό πλαίσιο, αλλά μία ευρύτερη κοινωνική και πολιτική συνειδητοποίηση των ζητημάτων που υπάρχουν και ευαισθητοποίηση προς την κατεύθυνση της άρσης τους.

Η άνιση μεταχείριση δεν είναι πάντα αποτέλεσμα συνειδητών επιλογών. Οφείλεται συχνά σε εσφαλμένα στερεότυπα σχετικά με τους άλλους, δηλαδή: *“Οι ηλικιωμένοι δεν μπορούν να δουλέψουν και πάρα πολύ”*, (είναι ένα στερεότυπο αυτό, μεγάλωσε κάποιες γενιές), ή: *“Οι γυναίκες που γεννάνε, δεν μπορούν να είναι Διευθύντριες”*, ή: *“Οι ανάπηροι δεν είναι αποδοτικοί”*, στερεότυπα που οδηγούν είτε στην υποτίμηση των δυνατοτήτων των άλλων, είτε στην αδιαφορία για την ύπαρξή τους και την απλή συνύπαρξη μαζί τους σε παράλληλες πορείες που δεν τέμνονται πουθενά, ή τον φόβο στην αποφυγή”. Θα προσέθετα, μήπως το πρόβλημά τους γίνει και δικό μας, κάτι σαν να ξορκίζουμε το κακό.

Αυτά έχει πει η Ο.Κ.Ε. και είναι πάρα πολύ σημαντικό, δηλαδή εκεί πιστεύω ότι είναι –πέρα από τον Νόμο που είναι απαραίτητος– η καρδιά που πρέπει να ξεκινήσουμε να σκεφτόμαστε όλοι. Συγκεκριμένα, η εκστρα-

τεία αυτή η ευρωπαϊκή που ξεκίνησε και που είχε βγάλει ενδιαφέροντα πράγματα στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (θα σας πω γι' αυτό), είχε βγάλει ένα φυλλάδιο που διαπραγματευόταν τη θέση: *“Δεν κάνω διακρίσεις. Ή μήπως κάνω;”*, στο οποίο θεωρώ πάρα πολύ σημαντική αυτή την αναρώτηση του καθένα που ασχολείται, του κρατικού λειτουργού, του αστυνομικού, του υπεύθυνου του ανθρώπινου δυναμικού, όλα αυτά. Αυτά είναι το ένα κομμάτι που εγώ ξεχωρίζω να συζητήσω.

Το άλλο κομμάτι είναι που όλα αυτά συνδέονται με την ύπαρξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη δημοκρατία που απασχολεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, να υπάρχει σε όλη αυτή την παγκοσμιοποιημένη πολυπολιτισμική κοινωνία που διαμορφώνεται.

Επιπλέον, όλα αυτά μπαίνουν και σε ένα άλλο πλαίσιο που χαράσσεται από τη Στρατηγική της Λισσαβόνας. Η Στρατηγική της Λισσαβόνας μιλάει για δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας και για την εξασφάλιση της κοινωνικής συνοχής. Στο κομμάτι της κοινωνικής συνοχής εντάσσονται όλα τα θέματα της απορρόφησης και μέρος του ενδιαφέροντος των μειονεκτουσών ομάδων.

Επιπλέον, ένα άλλο θέμα που βάζει σε μία ομπρέλα όλα αυτά τα οποία συζητούμε, είναι το δημογραφικό. Το δημογραφικό, από ό,τι προβλέπεται σε είκοσι πέντε (25) χρόνια θα έχουν χαθεί 20.000.000 θέσεις εργασίας, εν πάση περιπτώσει το δημογραφικό, αλλά και όλη αυτή η κινητικότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η κινητικότητα από τις διάφορες πολιτικές εξελίξεις έχουν κάνει το μετανάστη να είναι συμπολίτης μας. Και το ζήτημα

είναι ότι τίθεται να τον αντιμετωπίσουμε και σαν συμπολίτη μας. Αυτό είναι ένα θέμα.

Το ασφαλιστικό σύστημα θα απαιτήσει μεγαλύτερη απασχόληση σε μεγαλύτερες ηλικίες, το οποίο συνοδεύεται, όμως, και με την αύξηση του προσδόκιμου ορίου ζωής, άρα είναι ζητήματα, με τη θέση της γυναίκας που βγήκε στην αγορά εργασίας και όλα αυτά, αλλά είναι ζητήματα καινούργια, αλληλεξαρτώμενα, τα οποία συνοδεύονται και από τη στρατηγική, τη φιλοσοφία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το πώς πορεύεται. Αυτό είναι το πλαίσιο που κινούνται αυτά τα ζητήματα.

Και νομίζω, να μη σας κουράσω τώρα με το τι η Ο.Κ.Ε. προτείνει να γίνουν πράγματα περαιτέρω, ή με κάποιες παρεμβάσεις στο να αλλάξουν κάποια ζητήματα νομοθετικά, είναι ξεκάθαρα και μπορείτε να τα διαβάσετε.

Το μόνο που θα πω, είναι ότι στο πλαίσιο του προγράμματος για την πολυμορφία και κατά των διακρίσεων που είναι πενταετές, ξεκίνησε το 2003 και θα λήξει το 2008, έχουν παραχθεί ενδιαφέροντα πράγματα που βοηθούν και τις επιχειρήσεις και τους κρατικούς λειτουργούς, όλους όσους ασχολούνται εν πάση περιπτώσει (μην παρεξηγήσετε αν παραλείψω κάποιον), τα οποία πρέπει να αξιοποιηθούν. Η Ο.Κ.Ε. είναι υπεύθυνη για τη δημοσιότητα και νομίζω ότι πρέπει να τα αξιοποιήσει και να τα βγάλει προς τα έξω. Ένα είναι αυτό.

Ένα δεύτερο, έχει γίνει πάρα πολύ καλή δουλειά σε παραγωγή εγχειριδίων για τη διαχείριση της πολυμορφίας στο πλαίσιο των προγραμμάτων EQUAL και αυτά είναι σε κάποια συρτάρια κάποιων που έχουν συμμετάσχει σε αυτά. Έχουν γίνει πάρα πο-

λύ καλές και πρωτότυπες δουλειές, οι οποίες πρέπει να αξιοποιηθούν, να πάνε προς τα έξω, προς τις επιχειρήσεις, προς όλους αυτούς που ασχολούνται.

Αυτά. Και αν θέλετε να με ρωτήσετε κάτι, είμαι στη διάθεσή σας. Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αυτές είναι οι δύο παρουσιάσεις. Πριν μπούμε σε μία πιο εκτεταμένη, πιο λεπτομερή συζήτηση, θα παρακαλούσα την κα Παππά εάν θέλει να μας πει λίγα πράγματα και εν συνεχεία τον κ. Τάκη. Είναι Γραμματέας της Επιτροπής Ίσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

Λ. ΠΑΠΠΑ (ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΊΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ): Εγώ, ως Γραμματέας, θα αναφερθώ στο έγγραφο του Προέδρου της Επιτροπής, που δόθηκε σήμερα στον Πρόεδρο τον κ. Αναλυτή.

Η Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης λειτουργεί πολύ ελάχιστο χρόνο, συγκροτήθηκε τον Οκτώβριο του 2005, μέσα στο 2005 λειτουργήσε δύο (2) μήνες και συνεχίζει να λειτουργεί μέχρι σήμερα. Η απόφαση της συγκρότησης της Επιτροπής αυτής έχει κοινοποιηθεί και στην Ο.Κ.Ε. και στο Συνήγορο του Πολίτη και στο Σ.ΕΠ.Ε. και στους άλλους αρμόδιους φορείς.

Τώρα σχετικά με τη σύνθεσή της, έχει ως Πρόεδρο το Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Δικαιοσύνης, τέσσερα (4) Τακτικά Μέλη, εκ των οποίων ο ένας είναι ο Νομικός Σύμβουλος του Υπουργείου Δικαιοσύνης ο κ. Γεωργακόπουλος, είναι ο κ. Γεράκης, ο Αντιεισαγγελέας Εφετών, και δύο δικηγόροι, ο κ. Κτιστάκης και ο κ. Τσιχριτζής.

Κατά το δίμηνο χρονικό διάστημα της λειτουργίας της, η Επιτροπή εξέτασε μία καταγγελία η οποία είχε διαβιβαστεί από το Συνήγορο του Πολίτη, όχι όμως στην ουσία της, διότι ήταν αναρμόδια, επειδή επρόκειτο για παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης στον τομέα απασχόλησης και εργασίας από Τράπεζα και στον τομέα αυτό, αρμόδιο σύμφωνα με το Νόμο είναι το Σ.ΕΠ.Ε.

Επίσης, στην Υπηρεσία Ίσης Μεταχείρισης που λειτουργεί στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, υπάρχει τετραψήφιος αριθμός κλήσης 1529, στον οποίο έχουν δεχθεί αρκετά τηλεφωνήματα, για καταγγελίες πάντοτε από εργαζόμενους ανώνυμες, όσο και αν θελήσαμε να ζητήσουμε στοιχεία, που αφορούσαν, όμως, στον τομέα απασχόλησης και εργασίας. Επίσης, ζητήθηκαν πληροφορίες σχετικά με τους αρμόδιους φορείς και τον τρόπο που θα υποβάλλουν τις καταγγελίες.

Η Επιτροπή (μιλάμε πάντα για το ίδιο χρονικό διάστημα), συμμετείχε σε Ημερίδα που διοργανώθηκε στις 7 Δεκεμβρίου του 2005, συμμετείχε ο Πρόεδρός της, Μέλος της Επιτροπής, που ήταν και ομιλητές και επίσης είχαν κληθεί με πρωτοβουλία της Επιτροπής και συμμετείχαν και ανώτεροι και ανώτατοι δικαστικοί λειτουργοί.

Συμμετοχή, επίσης, της Επιτροπής σε Ημερίδα που πραγματοποιήθηκε στις 20 Δεκεμβρίου 2005, από το Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας με θέμα την ενημέρωση των Επιθεωρητών Εργασίας στον τομέα απασχόλησης και εργασίας.

Αυτό, σύντομα, ήταν το έργο της Επιτροπής κατά τους δύο μήνες του 2005 που λειτούργησε.

Στη συνέχεια, με πρόταση της Επιτροπής, προωθείται η νομοθετική ρύθμιση του άρθρου 2, παραγρ. 2 του Ν. 3304/2005. Δεν ξέρω αν γνωρίζετε ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει απευθύνει προειδοποιητική επιστολή προς την Κυβέρνηση για πλημμελή μεταφορά της παραγράφου αυτής και ιδιαίτερα όσον αφορά το εδάφιο 2 που αναφέρεται (το ξέρετε, κύριε Πρόεδρε)...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: *(παρεμβαίνει εκτός μικροφώνου και δεν καταγράφεται).*

Λ. ΠΑΠΠΑ: Όχι, δεν αναφέρεται. Έχει απευθύνει προειδοποιητική επιστολή. Η επιστολή ζητούσε διευκρινίσεις όσον αφορά τις κυρώσεις του άρθρου 16, αν δεν κάνω λάθος. Όμως μάλλον εσφαλμένα έχει εκτιμήσει η Επιτροπή και αυτό απαντήθηκε υπηρεσιακά, διότι το ποσό αυτό αφορά τις ποινικές κυρώσεις, δηλαδή την ποινική αξίωση της Πολιτείας κατά του κατηγορουμένου. Εκτιμούσε μάλλον ότι το ποσό αυτό αφορούσε την αποζημίωση που μπορούσε να ζητήσει το θύμα της παραβίασης.

Και εκτέθηκε σε έγγραφό μας, δεν μας έχει απαντήσει ακόμα αν δέχεται τις διευκρινίσεις αυτές, ότι από το Νόμο προκύπτει και σε συνδυασμό και με την εισηγητική του έκθεση, ότι η αποζημίωση του θύματος είναι πλήρης, με βάση τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα 914 κ.λπ. Δηλαδή αποζημίωση πλήρης συν η χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης.

Όσον αφορά το δεύτερο σημείο της προειδοποιητικής επιστολής για την πλημμελή μεταφορά της έννοιας της παρενόχλησης συγκεκριμένα, προωθείται από το Υπουργείο μετά από πρόταση της Επιτροπής, όπως προανέφερα, νομοθετική ρύθμιση, ούτως

ώστε και να είναι σύμφωνη με τις απόψεις της Επιτροπής, αλλά και με τον ορισμό που χρησιμοποιεί η Οδηγία η 73/2002 αν δεν κάνω λάθος, που αφορά την ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών στον τομέα απασχόλησης και εργασίας, όπου στην Οδηγία αυτή δίνονται συγκεκριμένα οι ορισμοί και της παρενόχλησης και της σεξουαλικής παρενόχλησης.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: *(παρεμβαίνει εκτός μικροφώνου και δεν καταγράφεται).*

Λ. ΠΑΠΠΑ: Του πρόσφατου; Του Ν. 3304 εννοείτε; Ψηφίστηκε; Ν/Σ, δεν έχει έρθει, έχει πάει στην ΚΕΝΕ και προωθείται η νομοθετική τροποποίηση, ούτως ώστε να συμπίπτουν οι δύο ορισμοί και να είμαστε και σύμφωνοι με την προειδοποιητική επιστολή, αλλά και να υπάρχει και ταυτότητα ως προς το θέμα των ορισμών. Δεν μιλάμε για τη σεξουαλική παρενόχληση. Για την παρενόχληση.

Θέλω να πω, επίσης, ότι όλα τα έγγραφα που μας διαβιβάζει ο Συνήγορος του Πολίτη τίθενται υπόψη της Επιτροπής και η έκθεσή έχει μελετηθεί.

Επίσης, αυτό τον καιρό η Επιτροπή μελετά τη διατύπωση Γνώμης σχετικά με εκθέσεις έρευνας του Συνηγόρου του Πολίτη που μας έχει στείλει και αφορούν παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης στην άσκηση του δικηγορικού λειτουργήματος και θα προτείνει, αν κρίνει αναγκαίο, τις αναγκαίες τροποποιήσεις στον Κώδικα περί δικηγόρων. Ο κ. Τάκης θα σας πει περισσότερα πάνω στο θέμα αυτό.

ΜΕΛΟΣ: Από ποιους απαρτίζεται η Επιτροπή;

Λ. ΠΑΠΠΑ: Η Επιτροπή έχει ως Πρόεδρο τον κ. Παναγιώτη Πανούρη, ο οποίος είναι ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Δικαιοσύνης, τέσσερα Τακτικά Μέλη, είναι ο κ. Φωκίωνας Γεωργακόπουλος, Νομικός Σύμβουλος του Υπουργείου Δικαιοσύνης, ο κ. Γεώργιος Γεράκης, Αντιεισαγγελέας Εφετών, ο κ. Ιωάννης Κτιστάκης, δικηγόρος, και ο κ. Μιχαήλ Τσιχριτζής, δικηγόρος, και εγώ είμαι η Γραμματέας.

Τώρα βέβαια, ο Νόμος ορίζει ότι η Επιτροπή συγκροτείται από άτομα τα οποία έχουν υψηλή επιστημονική κατάρτιση και εμπειρία στον τομέα.

ΜΕΛΟΣ: *(παρεμβαίνει εκτός μικροφώνου και δεν καταγράφεται).*

Λ. ΠΑΠΠΑ: Δεν το γνωρίζω και δεν μπορώ να σας πω. Η Επιτροπή συγκροτήθηκε με απόφαση του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

Επίσης, σε συνεννόηση (μιλάω τώρα για το έτος 2006) με το Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας, είχαμε προγραμματίσει να γίνει ένα Σεμινάριο επιμόρφωσης των δικαστικών λειτουργών μέσα στο 2006. Αυτό μάλλον δεν θα είναι δυνατόν να γίνει λόγω κυρίως οικονομικών πόρων και προγραμματίζεται να πραγματοποιηθεί το 2007.

Αυτά σχετικά με το 2007. Η Επιτροπή πάντως είναι στη διάθεση, σε συνεργασία και με την Ο.Κ.Ε. και με τους λοιπούς φορείς, και να συζητήσει και αν υπάρξει θέμα και νομοθετικών τροποποιήσεων, να προτείνει για να προωθηθούν, σε όποια θέματα αποφασιστεί ότι κρίνεται αναγκαίο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ευχαριστώ πολύ κυρία Παππά.

Θα παρακαλέσω και τον κ. Τάκη να μας πει και αυτός την άποψη του Συνηγόρου του Πολίτη.

Α. ΤΑΚΗΣ (ΒΟΗΘΟΣ ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ): Ευχαριστώ πολύ, κύριε Πρόεδρε.

Κυρίες και κύριοι, κύριε Πρόεδρε, είμαι εξαιρετικά ευτυχής που είμαι σήμερα εδώ πέρα μαζί σας και πρέπει να σας ευχαριστήσω όλους σας και ιδίως τα Μέλη της Ο.Κ.Ε., τα οποία ανέλαβαν τη σύνταξη της έκθεσης που λάβαμε υπόψη μας, για τα καλά τους λόγια, μας τιμούν.

Θέλω να πω ότι απλώς στο ζήτημα προσπαθούμε να κάνουμε τη δουλειά μας και αυτό δεν το κάνουμε προσπαθώντας να συγκριθούμε με οποιονδήποτε άλλο έχει παράλληλη αρμοδιότητα με εμάς, γιατί γνωρίζουμε ότι οι θεσμοί οι οποίοι προωθούν στην ίση μεταχείριση στην παιδεία άλλα από αυτά στα οποία έχει ταχθεί ο Συνήγορος του Πολίτη, αντιμετωπίζουν πολύ σοβαρά προβλήματα στη δουλειά τους και κατά κάποιο τρόπο ο Συνήγορος του Πολίτη δρέπει ενδεχομένως κάποια τιμή, όχι επειδή δεν του αξίζει, αλλά επειδή κιάλας σε αυτόν, όσο και αν είναι δύσκολο το πεδίο με το οποίο ασχολείται, το πεδίο αυτό του πέφτει λιγάκι πιο εύκολο, από ό,τι λ.χ. το πεδίο των σχέσεων εργασίας στον ιδιωτικό τομέα, ένα πεδίο εξαιρετικά ακανθώδες και το οποίο, αν θέλετε, είναι το πεδίο στο οποίο υφίστανται όλα τα πραγματικά διακυβεύματα της υπόθεσης: ίση μεταχείριση στη χώρα μας και όχι μόνο.

Για το Συνήγορο του Πολίτη η νέα αυτή νομοθεσία, η οποία όπως σωστά τόνισε ο κ.

Πρόεδρος, δεν αποτελείται αποκλειστικά και μόνο από τον Ν. 3304 αλλά και από το επικείμενη ψηφίση Ν/Σ, αυτό που αφορά την ίση μεταχείριση των δύο φύλων, η νομοθεσία αυτή για τον Συνήγορο του Πολίτη είναι εξαιρετικής στρατηγικής σημασίας. Και είναι στρατηγικής σημασίας, γιατί πιστεύουμε πως αποτελεί και κάτι το καινούργιο στην κανονιστική παρέμβαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνολικότερα.

Πρόκειται για μία νομοθετική παρέμβαση η οποία αφορά το σύνολο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και κυρίως αφορά την καθημερινότητα της ζωής των προσώπων που διαβιούν εντός της ευρωπαϊκής επικράτειας. Το ότι αφορά ακριβώς την καθημερινότητα, το ότι αφορά τα καθημερινά μας δικαιώματα ως προσώπων και όχι ως Ελλήνων ή οτιδήποτε άλλο, είναι αυτό που δίνει και την ιδιαίτερη θεσμική και πολιτειακή, αν θέλετε, κρισιμότητα σε αυτές τις νέες ρυθμίσεις, όχι πια τόσο νέες, αυτές τουλάχιστον που αφορούν την ίση μεταχείριση για λόγους διαφοράς εθνικής, θρησκευτικής, αναπηρίας, προσανατολισμού σεξουαλικού κ.ο.κ.

Το κρίσιμο επιπλέον δεν είναι στο ότι έχουμε πια να κάνουμε με μία ρύθμιση Κοινοτικού χαρακτήρα και προέλευσης, που αφορά την καθημερινότητα της άσκησης των δικαιωμάτων μας. Έχουμε να κάνουμε και με μία ρύθμιση, που ακόμα και αν εκ πρώτης όψης αφορά το ειδικό πεδίο της απασχόλησης και των συναφών κλάδων της κατάρτισης, εκπαίδευσης και των κοινωνικών δικαιωμάτων, είναι μία ρύθμιση η οποία αγκαλιάζει το σύνολο της κοινωνικής ζωής.

Και επιπλέον, είναι μία ρύθμιση που ακόμα και αν τα πρόσωπα, στα οποία στοχεύει, είναι τα λεγόμενα συναπαρτίζοντα τις ευπα-

θείς κοινωνικές ομάδες, δεν το κάνουν αυτές οι ρυθμίσεις αυτό το πράγμα επειδή τους ενδιαφέρει η διαφορά το ότι ο ένας είναι αυτού ή του άλλου θρησκευματος, αυτής ή της άλλης καταγωγής, αλλά επειδή αυτό που προτάσσεται είναι η ιδιότητα του καθενός ως προσώπου.

Αυτό το οποίο λένε αυτές οι νέες ρυθμίσεις, είναι ότι οι διαφορές αυτές μόνο κατ' εξαίρεση και θετικά υπέρ του αδυνάτου μπορούν να αποτελέσουν θεμέλιο κρατικής δράσης, αλλιώς είναι αθέμιτες διακρίσεις. Οπότε, μπορεί (ας μου επιτραπεί ο χυδαίος όρος) οι πελάτες αυτών των ρυθμίσεων να είναι ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, αυτό που νοιάζει όμως το Νόμο ήδη από την Κοινοτική του προέλευση, είναι η ανάδειξη του ότι είναι καθένας πρόσωπο απλά και μόνο επειδή είναι αυτός που είναι και ότι αυτό θα πρέπει να κατισχύει στη μεταχείριση την οποία υφίσταται είτε από το κράτος, είτε από τους ιδιώτες με τους οποίους συναλλάσσεται, ιδίως δε τους εργοδότες.

Αυτό καθιστά επιτακτικό το να αποτελέσει αυτή η νομοθεσία, μία νομοθεσία αποτελεσματική. Το πόσο το εννοεί η Ευρωπαϊκή Ένωση, το βλέπουμε ήδη από το γεγονός ότι έχουμε ήδη, μάνι – μάνι, υποδείξεις, παρατηρήσεις και προειδοποιήσεις για ορισμένα καίρια σημεία του νομοθετήματος, του πώς εμείς δηλαδή ενσωματώσαμε τις δύο Κοινοτικές Οδηγίες και επίσης υποδείξεις, παρατηρήσεις και ερωτήματα όσον αφορά τη δράση συγκεκριμένων κρατικών Οργάνων γι' αυτό, τα οποία καθ' ορισμένους έχουν ήδη παραβιάσει αυτή τη νομοθεσία.

Για τον σκοπό αυτό, η νέα αυτή νομοθεσία και η επερχόμενη έχει καταρχήν ορισμένα νέα νομικά μέσα. Ένα από αυτά είναι

εξαιρετικά χρήσιμο και νομίζω ότι πρέπει να απασχολήσει την Ο.Κ.Ε. και τις κοινωνικές εκπροσωπήσεις στο εσωτερικό της, γιατί πιστεύω ότι μπορεί να βοηθήσει πάρα πολύ στη δουλειά των Οργάνων που έχουν αναλάβει την αντιμετώπιση των περιστατικών στην πράξη.

Και αυτό είναι το λεγόμενο: βάρος της απόδειξης, το ότι δηλαδή αυτή τη στιγμή με τις νέες αυτές ρυθμίσεις, υπάρχει η δυνατότητα να αντιμετωπιστεί το μείζον πρόβλημα της απόδειξης του ότι υπάρχει μία δυσμενής διακριτική μεταχείριση, ιδίως δε στον κλάδο της απασχόλησης με ένα νέο τρόπο και αυτό είναι το ότι δεν απαιτεί πλέον ο Νόμος να αποδεικνύει πλήρως τα περιστατικά που συνιστούν την ίδια τη διακριτική μεταχείριση ο επικαλούμενος τη διακριτική μεταχείριση (συνήθως είναι ο εργαζόμενος), αλλά να προσκομίζει εκείνα τα στοιχεία από τα οποία μπορεί να τεκμαίρεται (να τεκμαίρεται, αυτό είναι το κρίσιμο: να τεκμαίρεται) τέτοια μεταχείριση.

Γιατί όπως ξέρετε πολύ καλά όλοι σας, εκεί βρίσκεται και το αγκάθι της πραγματικής αποτελεσματικής εφαρμογής της αρχής της ισότητας ιδίως στον κλάδο της απασχόλησης, κοινώς το να αποδείξεις το ότι δεν είσαι ελέφαντας.

Ταυτοχρόνως, όμως, κλιμακώνει την προστασία των τυχόν θιγομένων από πρακτικές διακριτικής μεταχείρισης, με το να βάζουν στο παιχνίδι κοινωνικούς φορείς και σε ένα επίπεδο ανώτερο και ευρύτερο από αυτό της αντιμετώπισης της ατομικής περίπτωσης. Ο ρόλος της κοινωνίας των πολιτών και των φορέων εκπροσώπησης επαγγελματικών συμφερόντων καθίσταται πλέον ριζικά κρίσιμος ρητά, με θεσμούς διαβούλευσης

(θα πρέπει να ιδρυθούν, δυστυχώς η νομοθεσία μας απλώς μετέφερε την Κοινωνική Οδηγία, όπως το συνηθίζει δυστυχώς, χωρίς να προβλέψει ειδικές ρυθμίσεις).

Το γεγονός ότι η Ο.Κ.Ε. αναφέρεται ως παράγοντας τουλάχιστον πληροφοριακού συντονισμού και διαβούλευσης, δείχνει ότι ήδη ο Έλληνας νομοθέτης αντιλαμβάνεται τον κοινωνικό ρόλο της νέας αυτής νομοθεσίας να διέρχεται μέσα και από την Ο.Κ.Ε. και νομίζω ότι ήδη η σημερινή μας παρουσία εδώ πέρα είναι μία ένδειξη ότι αυτόν το ρόλο έχει ξεκινήσει η Ο.Κ.Ε. να τον παίζει και σε αυτό θα βρει τη συμπαράσταση του Συνηγού του Πολίτη δεδομένη.

Όμως το θέμα της αποτελεσματικότητας, το μεγάλο αυτό ζητούμενο, αυτό δηλαδή το οποίο θα καταστήσει αυτή τη νομοθεσία όχι απλώς ένα ευχολόγιο, αλλά κάτι το οποίο στηρίζει τον αδύναμο εργαζόμενο, στηρίζει τον αδύναμο ηλικιωμένο, στηρίζει τον ανάπηρο, με έναν τρόπο πραγματικό και απτό για την καθημερινότητά του –αλλιώς μιλάμε για ωραίες ιδέες μονάχα– το ζήτημα λοιπόν αυτό προσκρούει σε ορισμένα κομβικά προβλήματα διαρθρωτικού χαρακτήρα για την ελληνική κοινωνία και όχι μόνο.

Και το ζήσαμε και το ζούμε καθημερινά στο Συνήγορο του Πολίτη, κοιτώντας τι και πώς μας έρχεται ως αναφορά ή καταγγελία και το πώς ή το πόσο ευχερές μας είναι να αντιμετωπίσουμε στην πράξη το θέμα.

Γι' αυτό επιτρέψτε μου να τονίσω την εξαιρετικά σημαντική δυσχέρεια που προκαλεί στην αποτελεσματική εφαρμογή των νέων αυτών ρυθμίσεων και της επερχόμενης για τις διακρίσεις μεταξύ των δύο φύλων, το ότι τα προβλήματα της διακριτικής

μεταχείρισης έχουν συχνότατα στη χώρα μας διαρθρωτικό χαρακτήρα.

Συνδέονται όχι απλώς με συγκεκριμένες περιστάσεις που οδηγούν κάποιον να θίγει, ασκώντας διακριτική πρακτική, κάποιον άλλον, λ.χ. έναν εργοδότη τον εργαζόμενο του, αλλά έχουν να κάνουν τα προβλήματα αυτά με τη δομή της απασχόλησης και της εργασίας λ.χ. στη χώρα μας, ή τις θεσμικές δομές, οι οποίες είναι πολλές φορές παρωχημένες και αποκλείουν πληθυσμούς ολόκληρους από την καθημερινή μας κοινωνικότητα.

Χαρακτηριστικότερα μπορώ να αναφέρω την περίπτωση των συμπολιτών μας τσιγγάνων, είναι τραγικό το θέμα πια των τσιγγάνων, πιστεύω ότι βαίνουμε σε μία εθνικού χαρακτήρα κρίση με τον πληθυσμό αυτό. Δεν είναι του παρόντος να το συζητήσουμε εκτενώς, αλλά πρέπει και αυτό να συζητηθεί κάποια στιγμή, η Ο.Κ.Ε. νομίζω ότι είναι κρίσιμο πεδίο.

Αλλά και κυρίως, αναφέρθηκε προηγουμένως, το ότι η χώρα μας για διάφορους εθνικο-ιστορικούς λόγους έχει αναπτύξει κάποια ανακλαστικά αμυντικά απέναντι στη διαφορά. Απέναντι στη διαφορά την εθνική, τη θρησκευτική, ακόμα και τη βιοσωματική.

Αυτά τα ζούμε καθημερινά, επειδή τα τελευταία δεκαπέντε (15) χρόνια με αφορμή ή ευκαιρία (δεν ξέρω αν είναι καλό ή κακό, νομίζω μάλλον καλό τελικά και το πιστεύω βαθιά, μάλλον καλό) ζούμε με τη διαφορά μαζί μας, δίπλα μας, στο χώρο εργασίας, στο χώρο κατοικίας, με τους τόσους χιλιάδες αλλοδαπούς, οι οποίοι βρέθηκαν δίπλα μας υπό περιστάσεις γι' αυτούς όχι τόσο ευτυχείς, ακόμα και σήμερα.

Αυτή η αμυντικότητα σίγουρα συνδέεται σε ένα πολύ μεγάλο βαθμό με το θέμα της δημοσιότητας και του ευλήπτου των αξιών και αρχών που διαπνέουν το νέο νομοθετικό πλαίσιο αυτό, αξιών και αρχών που δεν είναι άλλες από αυτές, οι οποίες διαπνέουν το πολίτευμά μας. Οι ίδιες είναι. Απλώς τεχνικά αντιλαμβάνεται κανείς ότι δεν έχουμε πλήρως συνειδητοποιήσει ή ενστερνιστεί καν το αξιολογικό βάθος που έχει το Σύνταγμά μας όταν μιλάει για δικαιώματα του καθενός και για ισότητα όλων με όλους.

Και οπωσδήποτε εδώ πέρα, εκτός από το ζήτημα της δημοσιότητας και της διάδοσης, της διείσδυσης των νέων αυτών δυνατοτήτων που παρέχει αυτός ο νέος Νόμος και ο επερχόμενος για τα δύο φύλα, υπάρχει το ζήτημα της ευρύτερης διαπαιδαγώγησης, της κοινωνικής διαπαιδαγώγησης της συμβίωσης με τη διαφορά.

Νομίζω ότι και σε αυτά τα πεδία η Ο.Κ.Ε. μπορεί να παίξει ένα στρατηγικό χαρακτήρα και σε αυτό η συνδρομή μας θα είναι αμέριστη επίσης.

Ένα άλλο, όμως, καθοριστικής σημασίας ζήτημα είναι και συνδέεται με αυτό της αμυντικότητας, είναι ότι για να ανθίσει η αποτελεσματικότητα αυτών των ρυθμίσεων, θα πρέπει να υπάρχει ένα επαρκώς κινητοποιό κοινωνικό περιβάλλον, είτε έστω ανεκτικά, δηλαδή να μην υπάρχει αποτροπή των όσων ενδιαφέρονται να διεκδικήσουν την προστασία τους, είτε ακόμα καλύτερα, με τη θετική συνδρομή.

Και εδώ πέρα μπαίνει το θέμα του ρόλου των Μ.Κ.Ο., αλλά όχι μόνο αυτών, αλλά και όλων των φορέων συλλογικής εκπροσώπη-

σης, όπως κατ' εξοχήν είναι τα Εργατικά Σωματεία και οι Ενώσεις Εργοδοτών.

Και αυτό το ζήτημα είναι ακριβώς (το γεύομαι καθημερινά στη δουλειά μας), ότι υπάρχει, παρά την επαρκή κατά τη γνώμη μας επίγνωση των προβλημάτων, αλλά και την επαρκή επίγνωση των νέων νομοθετικών ρυθμίσεων εκ μέρους των Οργανώσεων και τις Κινήσεις των πολιτών, ελάχιστη είναι η προσφυγή τους προς υποστήριξη τέτοιων ζητημάτων του Συνηγόρου του Πολίτη υπέρ προσώπων που χειμάζονται λόγω αθέμιτων διακρίσεων. Αυτό μας έχει και παραξενέψει και στενοχωρήσει.

Και νομίζω ότι αυτό δημιουργεί ήδη ένα προνομιακό πεδίο παρέμβασης αρμόδιων φορέων και νομίζω ότι η Ο.Κ.Ε. είναι ένας από αυτούς και θα μπορούσε εδώ πέρα να προτείνει την ανάγκη ένταξης της παρότρυνσης εκ μέρους του κράτους, έστω της χρηματοδοτικής προς Οργανώσεις και Κινήσεις των πολιτών, προκειμένου να επιτελέσουν το ρόλο που τους αναλογεί στο νέο αυτό πλέγμα θεσμών με ένα τρόπο επαρκή και αποτελεσματικό.

Το ίδιο αυτό ακριβώς διακύβευμα επιβάλλει να τονιστούν ιδίως εκείνοι οι θεσμοί που αυτή τη στιγμή ουσιαστικά υπολειπονται στη χώρα μας, της λεγόμενης συνδρομής νομικού χαρακτήρα προς τα πρόσωπα τα οποία χρήζουν βοήθειας. Είναι αδιανόητο, θεσμοί νομικής συνδρομής σε Δικηγορικούς Συλλόγους ουσιαστικά να είναι αδρανείς, ειδικά όταν έχουμε τέτοια ένδεια αναφορών καταγγελιών, ένδεια η οποία φυσικά δεν μπορεί να σημαίνει ότι η χώρα μας είναι ένας παράδεισος ισότητας. Κάθε άλλο. Σημαίνει ότι υπάρχει μία ανεπαρκής διείσδυση

των ρυθμίσεων αυτών στους ενδιαφερομένους.

Γιατί δεν το κρύβω, από εκεί που περιμέναμε ακριβώς σωρεία αναφορών – καταγγελιών και αυτό είναι οι κοινωνικές εκείνες ομάδες, οι οποίες λόγω μορφωτικού επιπέδου και οικονομικών μέσων θα μπορούσαν να κινητοποιηθούν, δεν το κάνουν. Και μιλάω συγκεκριμένα λ.χ. για τις περιπτώσεις σεξουαλικού προσανατολισμού. Φταίει κάτι άλλο προφανώς. Προφανώς φταίει η εξαιρετική επιφυλακτικότητα τόσο ως προς την αποτελεσματικότητα των οργάνων της ελληνικής έννομης τάξης, όσο και η ανησυχία, ο φόβος για τον κίνδυνο της έκθεσης των προσώπων αυτών απέναντι στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο, το οποίο θα αντιμετωπίσει την προσφυγή τους σε κρατικό Όργανο για την προστασία τους για τον λόγο αυτό, με τρόπο που ξέρετε πολύ καλά, συνήθως εμπλέκει και μειδιάματα.

Αξίζει να αναφέρω το παράδειγμα ενός ομοφυλόφιλου καθηγητή Σχολείου, αν δεν κάνω λάθος, πριν από δύο – τρία χρόνια στην Κυψέλη ήταν σε κάποιο Σχολείο που μάζεψαν οι γονείς υπογραφές για να διώξουν κάποιον ομοφυλόφιλο καθηγητή από το Σχολείο, που όχι τυχαία ήταν και ο πιο αγαπητός στα παιδιά.

ΜΕΛΟΣ: *(παρεμβαίνει εκτός μικροφώνου και δεν καταγράφεται).*

Α. ΤΑΚΗΣ: Γιατί είναι αγαπητός στα παιδιά; Κοιτάξτε, φαντάζομαι όχι επειδή είχε μία ειδική σεξουαλική σχέση μαζί τους, αλλά αυτό φαντάζομαι, επικαλέστηκαν οι γονείς.

Εν πάση περιπτώσει, είναι μεγάλη κουβέντα, νομίζω ότι είναι πολύ κρίσιμο να ανοί-

ξουν οι κλειδωμένες κοινωνικές ομάδες, απέναντι σε αυτές τις νέες ρυθμίσεις, οι οποίες έχουν ως στόχο να παρέχουν μία προστασία της αξιοπρέπειας του καθενός. Και αυτό δεν είναι ένα πρόβλημα το οποίο πρέπει να το μετακυλύουμε στους ίδιους τους ενδιαφερόμενους, αλλά είναι κάτι που πρέπει να προβληματίζει όσον αφορά δομές προστασίας αυτών οι οποίοι χειμάζονται από τέτοια φαινόμενα.

Αντίστοιχα, η ανάγκη αποτελεσματικότητας –και σε αυτό χαίρομαι πάρα πολύ γιατί βλέπω ότι υπάρχει μία αντίστοιχη παρατήρηση και πρόταση της Ο.Κ.Ε. μέσα στην έκθεση– θα πρέπει εν όψει ακριβώς του διαρθρωτικού χαρακτήρα των προβλημάτων, και ως διαρθρωτικό εννοώ το ότι τα προβλήματα αυτά συνδέονται με πολλαπλές θεσμικές όψεις της κρατικής δράσης αλλά και της κοινωνίας των πολιτών, θα πρέπει να υπάρχει η δυνατότητα μίας ολιστικής δυνατότητας μελέτης των προβλημάτων από τους θεσμούς προώθησης της ίσης μεταχείρισης και, τουλάχιστον, να μην υπάρχουν εμπόδια στο να επεκταθεί η έρευνα σε τομείς, οι οποίοι αυτή τη στιγμή, όπως είναι η Οδηγία, τελούν εκτός αρμοδιότητας των φορέων αυτών.

Μιλάω πολύ συγκεκριμένα για το φαινόμενο του να περιορίζεται η κανονιστική εμβέλεια της Οδηγίας σε συγκεκριμένους κλάδους, όπως είναι λ.χ. η απασχόληση και οι υπηρεσίες, και να μην επεκτείνεται άμεσα σε συναφή με τους κλάδους αυτούς κρατική δράση που έχει κυριαρχικά στοιχεία. Κυριαρχικά στοιχεία λ.χ. εννοώ δράσης του κράτους, όπου το κράτος εμφανίζεται ως δημόσια εξουσία, δημόσια δύναμη. Λ.χ. η χορήγηση αδειών οικοδόμησης, οδήγησης κ.ο.κ. δεν εμπίπτουν στο πεδίο της Οδηγίας, γιατί δεν αποτελούν υπηρεσίες ή αγαθά,

αποτελούν μορφή κυριαρχικής κρατικής δράσης.

Και έτσι μπορεί να έχουμε άμεσα συναπτόμενα πεδία με την απασχόληση, την κατάρτιση, την εκπαίδευση, τις κοινωνικές παροχές, όπου το κράτος λειτουργεί σαν κυριαρχικός φορέας και εκεί πέρα να μην μπορείς να το πιάσεις, με αποτέλεσμα να διαιωνίζεται το φαινόμενο της διακριτικής μεταχείρισης, επειδή επικαλύπτεται το φαινόμενο αυτό με κρατική δημόσια εξουσία και δεν είναι ξεκάθαρα αγαθό ή υπηρεσία.

Ο νομοθέτης μας είχε τη δυνατότητα από την Οδηγία να επεκτείνει την εμβέλεια του νομοθετήματος και στα πεδία αυτά. Δεν το έπραξε, γιατί ακριβώς κατά το δυσάρεστο συνήθειό του, μεταφέρει συνήθως Οδηγίες απευθείας στην έννομη τάξη μας, ουσιαστικά μεταφράζοντας τις στα Ελληνικά.

Αυτό ακριβώς το στοιχείο της αυτούσιας μεταφοράς και μάλιστα της σπαστής μεταφοράς των τριών Οδηγιών (μεταφέρθηκαν οι δύο, η τρίτη για τα δύο φύλα έρχεται τώρα), πάει να δημιουργήσει και λιγάκι, από ό,τι φαίνεται, δύο ταχύτητες θεσμικές: άλλο το μοντέλο εφαρμογής της ίσης μεταχείρισης στα πεδία έθνος – φυλή – θρησκεία – σεξουαλικός προσανατολισμός – ηλικία – αναπηρία και άλλο για τα δύο φύλα, ενώ η ρυθμιστική λογική είναι ακριβώς η ίδια.

Νομίζω ότι το επικείμενης ψήφισης Ν/Σ αποτελεί ένα πρότυπο κατά τη γνώμη μου, πιο επιτυχές. Να το δοκιμάσουμε και να αναρωτηθούμε, όπως κάνει ήδη η έκθεση της Ο.Κ.Ε., εάν θα ήταν σκοπιμότερο να ενοποιήσουμε τα δύο συστήματα και σε ποια κατεύθυνση; Σε αυτή την αρχική, του αρχικού νομοθετήματος, ή σε αυτή, στο μοντέλο που

ευαγγελίζεται η επερχόμενη ρύθμιση για τα δύο φύλα;

Θέλω να επισημάνω ότι η προσωπική μου προτίμηση, το δηλώνω σήμερα, για το δεύτερο μοντέλο δεν θέλω να παρεξηγηθεί, γιατί ακριβώς προβλέπει εκεί πέρα η νέα ρύθμιση, η επικείμενη ρύθμιση, μία αρμοδιότητα συνολική του Συνηγόρου του Πολίτη. Σας το υπογραμμίζω με κάθε έμφαση, ο Συνήγορος του Πολίτη δε διεκδικεί αρμοδιότητες και άλλες... και άλλες... και άλλες.

Δεν είμαστε ένας θεσμός φαταούλας αρμοδιοτήτων, πολλώ δε μάλλον δεν είμαστε ένας θεσμός ο οποίος θέλει να αποσπάσει αρμοδιότητες από οποιονδήποτε άλλο φορέα, γιατί με όλους τους φορείς που αυτή τη στιγμή είναι ενεργοί στο συγκεκριμένο πεδίο εκ παραλλήλου με εμάς, έχουμε συνεργασία και θέλουμε να τη διατηρήσουμε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Η επιλογή είναι πολιτικού χαρακτήρα, δεν ανήκει στο Συνήγορο του Πολίτη που είναι ένα Όργανο συντεταγμένο που δεν λαμβάνει πολιτικές αποφάσεις.

Θεωρώ ότι η νέα ρύθμιση είναι επιτυχής όχι όσον αφορά τις αρμοδιότητες μονάχα, αλλά και όσον αφορά τις ειδικές ρυθμίσεις που περιέχει και επισημαίνει και η έκθεση της Ο.Κ.Ε., όσον αφορά λ.χ. τη διατύπωση και για τη σεξουαλική παρενόχληση που αναφέρθηκε προηγουμένως, την παρενόχληση εν γένει, όσο και για το βάρος της απόδειξης. Καθώς και στο εξαιρετικά κρίσιμο ζήτημα της εκπροσώπησης των θιγομένων με έναν ειδικό τρόπο προστασίας των θιγομένων από συλλογικούς φορείς.

Κλείνοντας, θα ήθελα να επισημάνω και κάτι τελευταίο, το οποίο επίσης εγείρει ως ζήτημα η έκθεση της Ο.Κ.Ε., και αυτό είναι το ειδικό ενδιαφέρον που έχουμε και οφείλουμε να έχουμε για τους αλλοδαπούς, τους ξένους με τους οποίους συμβιώνουμε, με τη διαφορά αυτή που είναι πια στην αυλή μας και όχι μακρινά κάπου, στο Αφγανιστάν ή δεν ξέρω πού.

Η υφιστάμενη νομοθεσία, ο Ν. 3304/2005 περιλαμβάνει μία ρήτρα, η οποία κάπου αρχίζει να φαντάζει λίγο άδικη, τη ρήτρα που λέει ότι οι διακρίσεις που διενεργούνται κατ' επίκληση του στοιχείου της ιθαγένειας, ότι δηλαδή ορισμένα πράγματα μπορούν να απολαμβάνουν μονάχα οι Έλληνες πολίτες και όχι οι λοιποί, είναι καταρχήν όλες δικαιολογημένες.

Νομίζω ότι αυτό ειδικά την Ο.Κ.Ε. και τους φορείς συλλογικής εκπροσώπησης που συμμετέχουν σε αυτή, θα πρέπει να τους προβληματίσει. Θα πρέπει να τους προβληματίσει, γιατί η χώρα μας έχει μία μακρά διαρθρωτικού χαρακτήρα παράδοση προστατευτισμού διαφόρων κλάδων, για λόγους άσχετους με τη μεταναστευτική πολιτική, θεσμούς οι οποίοι αποκλείουν την πρόσβαση στην απασχόληση σε όσους δεν είναι Έλληνες, σε πεδία στα οποία αυτό δεν είναι προφανές γιατί γίνεται. Λ.χ. με έκπληξη ανακάλυψα ότι κρεοπώλης, αλιέας, αρτέμπορος, μία σειρά από άλλα επαγγέλματα, Λαϊκές Αγορές και πλανόδιο εμπόριο, επιφυλάσσονται αποκλειστικά σε Έλληνες πολίτες.

Δεν εννοώ κατ' ανάγκη ότι αυτοί οι εργασιακοί περιορισμοί είναι αδικαιολόγητοι και προσκρούουν στην αρχή της ίσης μεταχείρισης. Σε πολλές περιπτώσεις είναι σαφές ότι το συνταγματικό καθήκον του ελληνικού κράτους να μεριμνά για την απασχόληση, με

βάση το άρθρο 22 του Συντάγματος, την απασχόληση των Ελλήνων πολιτών είναι καθοριστικής σημασίας και επαρκής λόγος.

Απλώς νομίζω ότι είναι ο καιρός σιγά – σιγά στην προοπτική της διαρκούς, διηνεκούς συμβίωσής μας με την ιδιαιτερότητα μέσα στη χώρα μας –και μιλώ για τους ανθρώπους οι οποίοι έχουν αρχίσει πια να συμπληρώνουν δεκαπενταετίες διαρκούς παραμονής στη χώρα και βάλτε, για ανθρώπους οι οποίοι θα διεκδικήσουν τις άδειες παραμονής του επί μακρόν διαμένοντος, οι οποίες παρέχουν ειδικά προνόμια– στην προοπτική λοιπόν αυτή, νομίζω ότι είναι σκόπιμο να αρχίσουμε να ξανασκεφτόμαστε τι θέλουμε να διατηρήσουμε ως Πολιτεία αποκλειστικά για τους Έλληνες και τι νομίζουμε ότι μπορεί να ανοίξει με έναν τρόπο αξιοπρεπή και σύμφωνο με το πνεύμα της ίσης μεταχείρισης και προς τη διαφορά, που ζει πια μαζί μας.

Σας ευχαριστώ πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ευχαριστώ πάρα πολύ κύριε Τάκη. Φαίνεται, το αυθόρμητο χειροκρότημα δείχνει πόσο αυτά που μας είπατε ήταν χρήσιμα.

Θα ήθελα, πριν του δώσω το λόγο –έχει ζητήσει το λόγο ο κ. Ξενάκης– να προσπαθήσω να πω με τέσσερις λέξεις τι κατάλαβα.

Είμαστε μία χώρα, που για ειδικούς ιστορικούς λόγους έχουμε ιδιαίτερα εθνικά αμυντικά αντανάκλαστικά –αυτό είναι γεγονός– και έχουμε μία κατεστημένη νοοτροπία, βάσει των οποίων λειτουργούμε, τα οποία έχουν μία ιστορικότητα πάρα πολύ μακρά, από το Βυζάντιο ίσως.

Αυτά δεν περνάνε με νομικά πλαίσια. Καλά είναι, είναι απαραίτητη η υποδομή, αλλά αν δεν περάσουμε σε πεδία, αν δεν περάσουμε σε εκπαίδευση, αν δεν περάσουμε στον Μάκη τον Τριανταφυλλόπουλο, δε νομίζω να πετύχουμε πολλά πράγματα δυστυχώς στη χώρα μας.

Άρα η παιδεία πρέπει να ξεκινήσει από το νομικό πλαίσιο και να μη γίνει ένας νομικός κλειστός κύκλος. Διότι μέχρι τώρα φοβάμαι ότι για τον περισσότερο ελληνικό πληθυσμό, όλο αυτό το θέμα των ίσων δικαιωμάτων – ευκαιριών είναι κάτι άγνωστο, είναι κάτι που δεν το ξέρει, δεν ξέρει πού να απευθυνθεί. Μας είπε η κα Παππά ότι απευθύνονται εκεί για εργατικά θέματα, διότι δεν ξέρουν πού αλλού να πάνε. Για ποιο; Για τα εργατικά, που είναι το πιο παλιό ίσως από όλα αυτά τα δικαιώματα.

Άρα χρειάζεται πάρα πολύ δουλειά για να μπορέσουμε να ξεφύγουμε από αυτόν τον κλειστό κύκλο το νομικό και να περάσει το όλο θέμα, ο όλος προβληματισμός, στην κοινωνία. Εκεί νομίζω ότι θα πρέπει λίγο να ξεφύγουμε από τα νομικά μας πλαίσια. Ξέρω ότι και το Υπουργείο Δικαιοσύνης και ο Συνήγορος του Πολίτη κυριαρχούνται από νομική σκέψη, αλλά από ό,τι άκουσα από τον κ. Τάκη, υπάρχουν δυνάμεις που θα μας βοηθήσουν να φύγουμε από τη στενή νομική και να συνεργαστούμε – η Ο.Κ.Ε. είναι διατεθειμένη γι' αυτό το πράγμα – ώστε να μπορέσουμε πραγματικά να διαδώσουμε, να φωτίσουμε το όλο θέμα για την κοινωνία στο σύνολό της, διότι αν δεν δημιουργηθούν αντανakλαστικά κοινωνικά, θα μείνουμε με τα εθνικά αμυντικά αντανakλαστικά. Πρέπει να αναδημιουργήσουμε τα αντανakλαστικά μας.

Αυτά εγώ κατάλαβα.

Τον κ. Ξενάκη παρακαλώ, να πάρει το λόγο.

Β. ΞΕΝΑΚΗΣ: Πριν από δέκα – δεκαπέντε ημέρες, διάβασα στην εφημερίδα “Τα Νέα” μία επιστολή από μία μαύρη κοπέλα που την κάλεσε η Αστυνομία να εγκαταλείψει τη χώρα, γιατί η κοπέλα αυτή δεν είχε το δικαίωμα να μείνει περισσότερο, γιατί δεν ήταν Ελληνίδα και γιατί δεν είχε νόμιμη παραμονή. Και μέσα από ένα γράμμα (όχι μέσα από μία επιστολή. Μέσα από ένα γράμμα), η κοπέλα αυτή δημοσιοποίησε το πρόβλημά της, λέγοντας ότι: *“Μα εγώ στην Ελλάδα γεννήθηκα, στην Ελλάδα πήγα στο Δημοτικό Σχολείο, στην Ελλάδα είναι οι φίλοι μου, στην Ελλάδα πήγα στο Γυμνάσιο, δεν έχω άλλη πατρίδα, η πατρίδα μου είναι η Ελλάδα και σήμερα μου ζητάτε να φύγω, να πάω πού; Αφού δεν έχω άλλο μέρος στον κόσμο να πάω”*.

Αισθάνθηκα την ανάγκη να το πω αυτό, γιατί ευτυχώς ο κ. Πρόεδρος, νωρίτερα, έσωσε λίγα από τα βαριά λόγια που ήθελα να πω, διότι το θέμα, το οποίο συζητάμε σήμερα, είναι το μεγαλύτερο κοινωνικό ζήτημα το οποίο αντιμετωπίζει όλος ο κόσμος, όλη η Ευρώπη, αλλά ιδιαίτερα αντιμετωπίζει η Ελλάδα.

Και οι δύο Γνώμες που συζητήσαμε το τελευταίο χρονικό διάστημα, η προηγούμενη και αυτή, έρχονται να δώσουν μία άλλη διάσταση σε αυτά τα οποία συμβαίνουν, διότι πρέπει να πούμε ότι άλλη είναι η πραγματικότητα και άλλα είναι εκείνα τα οποία εμείς θεωρούμε ότι συμβαίνουν. Πολλές φορές πιάνουμε μία μικρή κοινωνική ομάδα και την ανεβάζουμε στα ύψη, το πρόβλημα το οποίο υπάρχει το ανεβάζουμε στα ύψη και αφήνουμε τεράστιους αριθμούς από συνανθρώπους μας που ζούμε μαζί, είναι δίπλα μας, στη διπλανή την πόρτα, στην κοινωνία μας

μέσα και κάνουμε ότι δεν καταλαβαίνουμε. Ποιοι; Οι Έλληνες! Με αυτόν τον πολιτισμό!

Γι' αυτό λοιπόν, η νομική διάσταση του ζητήματος με τα νομικά γράμματα τα πολύ – πολύ ψιλά, ορθώς αντιμετωπίζεται με τον τρόπο που αντιμετωπίζεται.

Παρηγοριά έδωσε ο κ. Τάκης σε εμένα, που δώσατε κάποια άλλη διάσταση. Όχι ότι συμφωνώ μαζί σας σε κάποια παραδείγματα, διαφωνώ απολύτως, αλλά εν πάση περιπτώσει παρηγοριά δώσατε, διότι δείξατε ότι τουλάχιστον ο Συνήγορος του Πολίτη βλέπει το θέμα από την κοινωνική του πλευρά. Η Ο.Κ.Ε., σαν ο κατ' εξοχήν κοινωνικός εκφραστής όλων αυτών των ζητημάτων, θα ήθελε πάρα πολύ να συνεχίσετε στην ίδια κατεύθυνση.

Θέλω να πω, όμως, και δυο λόγια για την Επιτροπή, η οποία εργάστηκε και για τους ανθρώπους τους τεχνοκράτες αλλά και τους συνεργάτες της Ο.Κ.Ε. Αυτά τα ζητήματα ξέρετε, όταν έρχονται στο τραπέζι, δεν ξέρεις από πού να τα πιάσεις και πού να τελειώσεις. Στην προηγούμενη Γνώμη τσακωθήκαμε. Καλό είναι να τσακωνόμαστε περισσότερο για να βγαίνει καλύτερο αποτέλεσμα. Εγώ όμως θέλω να τους συγχαρώ.

Και θέλω και να απευθύνω και μία έκκληση προς το κράτος ότι αρκετό χρόνο χάσαμε αφήνοντας αυτές τις κοινωνικές ομάδες, τις μεγάλες κοινωνικές ομάδες στην άκρη, νομίζοντας ότι κάτι κάνουμε, και ας μαζέψουμε τα μανίκια, διότι το πρόβλημα μεγαλώνει μέρα με τη μέρα. Το βλέπουμε σε άλλες χώρες ευρωπαϊκές, δεν το έχουμε ζήσει εμείς και εύχομαι να μην το ζήσουμε, γιατί δεν ταιριάζει στην Ελλάδα και στον πολιτισμό μας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Έχει ζητήσει το λόγο ο κ. Αντζινάς.

Ν. ΑΝΤΖΙΝΑΣ: Πραγματικά σήμερα ήρθα εδώ αδιάβαστος, διότι πίστευα ότι το θέμα δε με αφορά. Δηλαδή έπρεπε αυτή την ευαισθησία που έδειξα σήμερα με το χειροκροτημά μου, να την έχω δείξει όταν μου ήρθε η πρόσκληση και να έχω κάτσει να έχω διαβάσει το κείμενο, που δυστυχώς από τις ελάχιστες φορές ήρθα χωρίς να το διαβάσω και πραγματικά να μην ξέρω τη σημαντική δουλειά που έχει κάνει η Επιτροπή, γιατί πραγματι φάνηκε...

Και να πω το εξής, ότι δε φτάνει μόνο, αν θέλετε, σαν θεσμός να λειτουργεί ο “Βοηθός” (σε εισαγωγικά, όπως είπε και ο Πρόεδρος, του κ. Τάκη), θα πρέπει οι κοινωνικοί εταίροι δια της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής, στην οποία συμμετέχουμε κύριε Πρόεδρε, αυτά τα θέματα να τα ανεβάζουμε λίγο, γιατί πράγματι υπάρχουν τεράστια προβλήματα μέσα στην κοινωνία, τα οποία δεν έχουν την ανάλογη προβολή.

Και πρόσφατα, το τελευταίο, αν δούμε τι γίνεται με την κατάθεση των δικαιολογητικών στα Γραφεία των Αλλοδαπών. Σε ερώτησή μου μία ημέρα μίας Διευθύντριας, λέω: *“Γιατί δεν τα παίρνετε αυτά τα χαρτιά; Αφού είναι απλά και τα ίδια δεν τα παίρνετε από τον αλλοδαπό, ενώ όταν τα φέρνει ο ίδιος ο δικηγόρος, όταν τα δίνει σε ένα δικηγόρο και δίνει και 50.000 δρχ., τα παίρνετε”*. Η απάντησή της ξέρετε ποια ήταν; *“Τι να κάνουμε; Συμβαίνουν και αυτά”*.

Αυτές, αν θέλετε, οι δυσκολίες κύριε Πρόεδρε, δημιουργούνται για να λειτουργούν κάποιοι μεσάζοντες, τα οποία αυτά πρέπει εμείς να τα επισημάνουμε σαν Οικο-

νομική και Κοινωνική Επιτροπή και σε συνεργασία με το Συνήγορο του Πολίτη να τα αναδεικνύουμε. Πώς; Τώρα, το να είμαστε εδώ τριάντα άνθρωποι και να ζυμωνόμαστε, καλό είναι αλλά δε βοηθάει, όχι δε λύνει, δε βοηθάει το πρόβλημα.

Νομίζω ότι αν, σε συνεργασία με το Συνήγορο του Πολίτη, απαιτήσουμε μία εκπομπή σε ένα κρατικό Κανάλι, να γίνει έτσι ένα στρογγυλό τραπέζι για να τα ακούσει πολύς κόσμος αυτά και να μη ζυμωνόμαστε μεταξύ μας, νομίζω ότι τότε θα έχουμε προσφέρει στην κοινωνία ένα σημαντικό έργο αυτής της ενημέρωσης. Γιατί εγώ σας λέω, ενώ ήρθα αδιάβαστος, εντυπωσιάστηκα από τον κ. Τάκη και πραγματικά ευαισθητοποιήθηκα. Νομίζω ότι αυτό θα περάσει, σε όσο πιο πολύ κόσμο περάσει, τόσο πιο πολύς κόσμος θα ευαισθητοποιηθεί, τόσο καλύτερη δουλειά θα γίνει.

Σας ευχαριστώ πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ο κ. Κεφάλας θέλει το λόγο και μετά θέλει και η κα Βαλσαμάκη να πει δυο λόγια.

Χ. ΚΕΦΑΛΑΣ: Δυο κουβέντες θέλω να πω, Πρόεδρε. Πρώτον, αυτό που θα ήθελα να πω, είναι ότι το θέμα της ίσης μεταχείρισης δεν είναι μόνο κοινωνικού περιεχομένου, είναι άκρως οικονομικού περιεχομένου. Δεν γίναμε ξαφνικά μία κοινωνία αγγέλων που θα μοιράσουμε τα ιμάτιά μας. Αυτά είναι εν Χριστώ. Στις κοινωνίες τις οικονομικές και πολιτικές και τις χώρες, υπάρχει το οικονομικό ενδιαφέρον και το θέμα της ενσωμάτωσης και της ίσης μεταχείρισης αυτών των ανθρώπων έχει άκρως οικονομικό ενδιαφέρον, π.χ. αγροτικός χώρος, βιομηχανία, οικοδομές κ.λπ.

Το δεύτερο που ήθελα να πω, είναι ότι οι κοινωνικοί εταίροι (για να μην αυτομαστιγωνόμαστε), αν θα πάρετε όλες τις Εθνικές Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας που υπογράφηκαν τα τελευταία είκοσι (20) χρόνια, θα δείτε πάρα πολλά πράγματα που αφορούν τα συγκεκριμένα θέματα και προηγήθηκαν κάθε Νόμου.

Το τρίτο που θέλω να πω, είναι ότι ασφαλώς και πρέπει να δεχόμαστε τη διαφορετικότητα, την ιδιαιτερότητα. Πρέπει, όμως, να λαμβάνουμε υπόψη αν τα διαφορετικά άτομα με τη συμπεριφορά τους προκαλούν. Επομένως, ως κατεύθυνση πρέπει να είναι και η σεμνή συμπεριφορά και η λογική συμπεριφορά και η νόμιμη συμπεριφορά και των ίδιων των ατόμων εκείνων που ενδεχομένως προκαλούν.

Έτσι λοιπόν, δεν μου λέει το παράδειγμα της Κυψέλης κύριε Τάκη τίποτα, εάν ο κ. καθηγητής του Σχολείου εκεί ήταν προκλητικός στη συμπεριφορά του. Γιατί προσωπικά έχω φίλο ο οποίος διαθέτει τρία Σχολεία και είναι αυτής της διαφορετικότητας άνθρωπος και έχει τρία Σχολεία με πάνω από 1.200 μαθητές, χωρίς να προκύψει ποτέ θέμα.

Και το τελευταίο που ήθελα να πω και αφορά τον κ. Αντζινά, είναι ότι οι ίδιοι εμείς, πράγματι, με χρήματα του Λ.Α.Ε.Κ. που προκηρύσσονται προγράμματα του Ο.Α.Ε.Δ. κ. Αντζινά, βλέπω πολλές φορές ότι απαιτεί την ελληνική ιθαγένεια. Πού; Από χρηματοδότηση προγραμμάτων ενός λογαριασμού που έχουν σίγουρα συμβάλλει και οι μετανάστες.

Αυτό λοιπόν, νομίζω κύριε Αντζινά, είναι μία πολύ καλή ευκαιρία για εσάς και για εμένα, να το θέσουμε εκεί. Όχι στο 1.25, στα

προγράμματα ολοκληρωμένων παρεμβάσεων, στα Stage, σε αυτά τα πράγματα υπάρχει αυτό.

Αυτές τις επισημάνσεις ήθελα να κάνω. Σας ευχαριστώ πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ευχαριστώ, κύριε Κεφάλαι. Την κα Βαλσαμάκη παρακαλώ, να πάρει το λόγο. Η κα Βαλσαμάκη, επειδή είναι καινούργια, έχουμε τη χαρά μόνο δεύτερη φορά να τη βλέπουμε, εκπροσωπεί την Κ.Ε.Δ.Κ.Ε., είναι αντιπρόσωπος από το δημοτικό χώρο.

Ε. ΒΑΛΣΑΜΑΚΗ: Κύριε Πρόεδρε, ευχαριστώ πολύ για την ευκαιρία να μιλήσω.

Και θα ήθελα να θέσω υπόψη σας, επειδή ο χώρος από τον οποίο εγώ προέρχομαι είναι ο Δήμος Αθηναίων, κάποια στοιχεία τα οποία έχουν να κάνουν με τα Σχολεία. Κατ' αρχήν να σας πω ότι στο Δήμο Αθηναίων είναι περίπου τετρακόσια εβδομήντα οκτώ (478) τα Σχολεία τα οποία υπάρχουν, όλων των βαθμίδων, και περί τους εκατό (100) οι Παιδικοί Σταθμοί.

Η διάσταση λοιπόν του ζητήματος των αλλοδαπών στα Σχολεία είναι εξαιρετικά υψηλή, κατά μέσο όρο υπολογίστε ότι είναι περί το 30%, υπάρχουν όμως και περιπτώσεις που είναι πάνω από το 50% και ορισμένες πάνω από το 90%.

Πρέπει επίσης να σας πω –και γι' αυτό το λόγο ζήτησα κυρίως να μιλήσω, για να σας το θέσω υπόψη– ότι πρόσφατα ο Δήμος Αθηναίων σε συνεργασία με το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών έκανε μία έρευνα, η οποία αφορά την ποιότητα ζωής των παιδιών και των εφήβων στην Αθήνα, η οποία έτυχε και

δημοσιότητας, γιατί πράγματι τα κατ' αρχήν συμπεράσματά της, χωρίς ακόμη να έχουν μελετηθεί, είναι εξαιρετικά σημαντικά.

Θα μείνω μόνο σε ένα από αυτά, το οποίο δίνει μία πολύ αισιόδοξη νότα και αυτό είναι ότι σε σχετική ερώτηση η συντριπτική πλειοψηφία όσων ερωτήθηκαν και αυτοί ήταν και παιδιά και διδάσκοντες και Διευθυντές, ούτως ώστε να μπορεί να υπάρχει μία εσωτερική διασταύρωση των στοιχείων, έλεγαν ότι έχουν φίλους αλλοδαπούς και όσα δεν είχαν, δήλωναν ότι θα ήθελαν, αλλά δεν τους είχε δοθεί αυτή η ευκαιρία.

Είναι γεγονός αναμφισβήτητο ότι η χώρα μας ήταν απροετοίμαστη όταν αντιμετώπισε ένα πολύ μεγάλο αριθμό οικονομικών μεταναστών και γενικότερα και άλλων που ήρθαν και ασφαλώς δεν υπήρχαν και οι υποδομές. Και ήταν πρωτόγνωρο το ζήτημα για την Ελλάδα η οποία, είναι γνωστό σε όλους, ήταν κυρίως χώρα από την οποία έφευγαν οι μετανάστες. Ήταν λοιπόν η πρώτη φορά που αντιμετωπίστηκε αυτό το ζήτημα.

Ασφαλώς υπάρχουν προβλήματα. Σε γενικές γραμμές, όμως, σε ό,τι αφορά το θέμα των Σχολείων και των Παιδικών Σταθμών του Δήμου Αθηναίων, που αντιλαμβάνεστε ότι τα μεγέθη του είναι πολύ μεγάλα σε σχέση γενικότερα με τους Δήμους και τις Κοινότητες, δεν υφίσταται πρόβλημα. Μεμονωμένα περιστατικά ασφαλώς θα υπάρχουν.

Και με την ευκαιρία αυτή θα ήθελα να πω, από τη συνεργασία την οποία είχαμε και στο επίπεδο της Νομαρχίας και στο Δήμο Αθηναίων με το Συνήγορο του Πολίτη, θα ήθελα να σας πω ότι ήταν μία εξαιρετική πάντοτε συνεργασία και η συμβολή του στην αντιμε-

τώπιση των προβλημάτων πράγματι πολύ σημαντική.

Σας ευχαριστώ πολύ, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εγώ σας ευχαριστώ κυρία Βαλσαμάκη. Άλλος που θα ήθελε ίσως να σχολιάσει, να πάρει το λόγο;

Ι. ΣΩΤΗΡΙΟΥ: Να πω δυο λόγια;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Βέβαια. Αν είναι δύο, ακόμα καλύτερα.

Ι. ΣΩΤΗΡΙΟΥ: Όταν βρισκόμαστε σε μία τέτοια σύναξη και ιδιαίτερα μετά από την πολύ ωραία τοποθέτηση του Βοηθού του Συνηγόρου του Πολίτη, πράγματι λέμε όλοι ότι: *“Ναι, συμφωνούμε ότι πρέπει να κάνουμε αυτά”*. Όμως, δεν μπορεί να παραβλέψει κανείς ότι στο σημερινό πολιτικό στίβο υπάρχουν πολιτικοί είτε βρίσκονται στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, είτε στη Βουλή, που πραγματικά δεν ενστερνίζονται αυτές τις απόψεις που όλοι χειροκροτήσαμε σήμερα, μετά την τοποθέτηση του Συνηγόρου του Πολίτη και αυτό πρέπει να το πούμε.

Διότι βλέπουμε στην τηλεόραση καθημερινά τοποθετήσεις πολιτικών –τονίζω και πάλι είτε στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, είτε στον πολιτικό στίβο γενικά– που είναι σε αντίθεση ακριβώς με αυτά τα οποία κουβεντιάζουμε εμείς σήμερα εδώ και αυτό είναι ένα θέμα. Δε θέλω να αναφερθώ σε ονόματα, νομίζω ότι τους βλέπουμε όλοι στην τηλεόραση και μάλιστα με τι μανία υπερασπίζονται αυτές τις απόψεις, για τις οποίες όλοι συμφωνούμε σήμερα εδώ.

Αυτό λοιπόν είναι ένα ζήτημα πολιτικό, δεν είναι μόνο οικονομικό. Είναι και οικονο-

μικό, κύριε Κεφάλαι, αλλά είναι βαθιά πολιτικό ζήτημα και δεν μπορεί κανείς να το παραβλέψει.

Λαμβανομένου υπόψη ότι σε αυτή τη συγκεκριμένη Επιτροπή δεν μετέχει κανένας κοινωνικός φορέας, αρχίζει να προβληματίζεται κανένας για το κατά πόσο πιστεύει αυτός ο νομοθέτης, ο οποίος έφερε αυτό το νομοθέτημα, το πιστεύει αυτό, που θέλει να το στηρίξει στη Βουλή. Πώς είναι δυνατόν σε αυτή τη συγκεκριμένη Επιτροπή του Υπουργείου Δικαιοσύνης, να μην εκπροσωπούνται, να είναι όλοι οι υπηρεσιακοί παράγοντες (ή δεν ξέρω τι παράγοντες), οι επιστήμονες ενδεχόμενα και να μην εκπροσωπούνται οι κοινωνικοί φορείς εκεί μέσα.

Ποια αντικειμενική προσέγγιση δηλαδή θα υπάρξει οποιουδήποτε αιτήματος έρχεται από τα κάτω, από το πεζοδρόμιο δηλαδή από το χώρο δουλειάς, ή από οπουδήποτε; Ποια αντικειμενική προσέγγιση θα τύχει από τη συγκεκριμένη Επιτροπή; Εκεί λοιπόν, δεν μπορούμε να κρυβόμαστε πίσω από το δάχτυλό μας. Δεν μπορούμε να φέρουμε ένα νομοθέτημα δηλαδή σήμερα και: *“Ναι, όλα καλά, όλα ωραία”*, αλλά μέσα από αυτά, φαίνεται πόσο πιστεύει κανείς αυτά τα οποία θέλει να περάσει από τη Βουλή.

Εγώ αυτά ήθελα να πω. Και βεβαίως χαιρόμαστε κύριε Πρόεδρε, που αυτό το θεσμικό Όργανο, ο Συνήγορος του Πολίτη, αρχίζει να δείχνει –γιατί στην αρχή δεν αντιμετωπίστηκε όπως έπρεπε να αντιμετωπιστεί– αλλά αρχίζει να δείχνει πράγματι την αναγκαιότητά του και στις παρεμβάσεις σε όλα αυτά και με τις αρμοδιότητες με τις οποίες ασχολείται και αφορούν βεβαίως την τοπική κοινωνία και όχι μόνο αλλά αφορούν, όπως γνωρίζετε και ζητήματα που έχουν να κάνουν και με τη δη-

μόσια Διοίκηση, με την κεντρική Διοίκηση αλλά και με την Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Ευχαριστώ.

Λ. ΠΑΠΠΑ: (παρεμβαίνει εκτός μικροφώνου και δεν καταγράφεται).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εγώ έχω μία μικρή αντίρρηση σε αυτά που είπε ο κ. Γιάννης Σωτηρίου. Εάν δεχόμαστε τη διαφορετικότητα και τη σεβόμαστε, η διαφορετικότητα είναι και υπέρ αυτών οι οποίοι κατακραυμώνουν τους άλλους. Γιατί όχι αυτούς; Αυτούς θα τους εξαιρέσουμε με τη δική μας λογική; Αυτοί έχουν τη δική τους λογική. Εάν σεβόμαστε όλους, θα σεβαστούμε και αυτούς. Μας αρέσει – δεν μας αρέσει, είναι μία άλλη ιστορία. Άρα θέλει λίγο προσοχή στο χειρισμό αυτών των διαφορετικότητων που δεν μας πάνε, είτε φιλοσοφικά, είτε πολιτικά, είτε ηθικά, είτε κοινωνικά. Δεν μπορούμε να λέμε: *“Επειδή δεν μου πάει, κακώς υπάρχουν”* και: *“Είναι πολιτικό θέμα”*, που λέτε. Πολιτικό θέμα είναι να υπάρχουν. Αυτή είναι και η δημοκρατία. Έτσι δεν είναι;

Ι. ΣΩΤΗΡΙΟΥ: Εξαρτάται.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Όχι: εξαρτάται. Δεν υπάρχει: εξαρτάται σε αυτό.

Ι. ΣΩΤΗΡΙΟΥ: Εξαρτάται τι είναι πολιτικό θέμα να υπάρχει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τους ψήφισε κόσμος; Θα τους ψηφίσει κόσμος;

Ι. ΣΩΤΗΡΙΟΥ: Βεβαίως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εντάξει. Τότε δεν μπορούμε να έχουμε εμείς αντίρρηση στο δικαίωμα λόγου τους. Αλλιώς γινόμαστε επιλεκτικοί και δεχόμαστε την επιλεκτικότητα η οποία δεν σταματάει. Θα αρχίσει από εκεί και δεν ξέρουμε πού σταματάει. Αυτό θέλει πολλή προσοχή.

Εάν συμφωνούμε μέχρι τώρα, νομίζω ότι ήταν μία πολύ ενδιαφέρουσα συζήτηση. Ευχαριστώ όλους και για τη συμμετοχή σας και για την παρουσία σας.

(...)

Στο σημείο αυτό, αφού δεν υπήρξαν επιπλέον παρατηρήσεις στο κείμενο της Γνώμης της Ο.Κ.Ε., ο Πρόεδρος κήρυξε το τέλος της συνεδρίασης και ώρα 11.40', αφού ευχαρίστησε τα μέλη της Ολομέλειας για την παρουσία τους.

Στην Ολομέλεια της 18ης Ιουλίου 2006 παρέστησαν τα κάτωθι Μέλη
της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής:

ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Αναλυτής Νικόλαος

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΙ

Κεφάλας Χαράλαμπος
Εκπρόσωπος Ε.Σ.Ε.Ε.

Πολίτης Δημήτρης
Γ.Σ.Ε.Ε.

Α' ΟΜΑΔΑ

Αλέτης Μιχάλης
Πρόεδρος Δ.Σ. Σ.Α.Τ.Ε.
Αντζινάς Νικόλαος
Εκπρόσωπος Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.
Ντουντούμης Γεώργιος
Εκπρόσωπος Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.
σε αναπλήρωση του
Ασημακόπουλου Δημητρίου
Πρόεδρου Δ.Σ. Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.
Κουτσιβίτου Αναστασία
Εκπρόσωπος Σ.Ε.Β.
Σκορίνης Νικόλαος
Γενικός Γραμματέας Δ.Σ. Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.
Στεφάνου Ιωάννης
Εκπρόσωπος Σ.Ε.Β.
Τσατήρης Γεώργιος
Ένωση Ελληνικών Τραπεζών
Χαντζαρίδης Κωνσταντίνος
Εκπρόσωπος Ε.Σ.Ε.Ε.

Β' ΟΜΑΔΑ

Βουλγαράκης Δημήτριος
Γ.Σ.Ε.Ε.
Ηλιόπουλος Ηλίας
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.
Κουτσιμπογιώργος Γεώργιος
Γ.Σ.Ε.Ε.
Ξενάκης Βασίλειος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.
Παπαντωνίου Κωνσταντίνος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.
Αποστολόπουλος Αναστάσιος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.
Πεπónης Εμμανουήλ
Γ.Σ.Ε.Ε.
Πλευράκης Μιχάλης
Γ.Σ.Ε.Ε.

Γ' ΟΜΑΔΑ

Βουμβουλάκης Μιχαήλ
Μέλος Δ.Σ. ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.
Γωνιωτάκης Γεώργιος
Πρόεδρος Δ.Σ. ΓΕ.Σ.Α.Σ.Ε.
Σωτηρίου Ιωάννης
Εκπρόσωπος Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.
Κουκουλάκης Ζαχαρίας
Μέλος Δ.Σ. ΓΕ.Σ.Α.Σ.Ε.
Λίτσος Φώτης
Μέλος Δ.Σ. ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.
Καραγκιοζόπουλος Αχιλλέας
Γενικός Γραμματέας Δ.Σ. ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.
Βαλσαμάκη Ειρήνη
Αντιδήμαρχος Δήμου Αθηναίων/
Εκπρόσωπος Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.
Τσεμπερλίδης Νικόλαος
Πρόεδρος Δ.Σ. ΚΕ.Π.ΚΑ.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

Παπανίκος Γρηγόριος

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ & ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε.

Για κάθε πληροφορία σχετικά με το έργο και τη λειτουργία της Ο.Κ.Ε. είναι στη διάθεσή σας το Τμήμα Δημοσίων & Διεθνών Σχέσεων της Επιτροπής, υπό τη διεύθυνση της Δρος Μάρθας Θεοδώρου.

Τηλ.: (210) 9249510-2, Fax: (210) 9249514, e-mail: ipr@oke-esc.eu